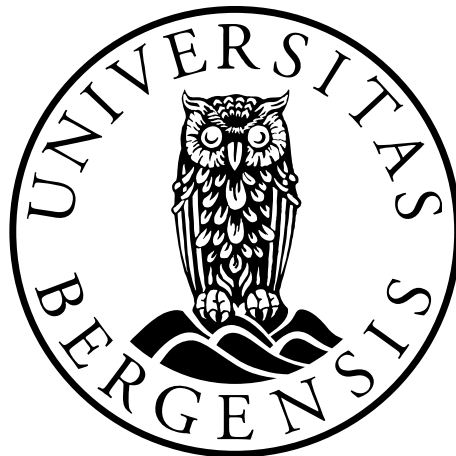

**Fosterforeldrenes opplevelse av informasjon, oppfølging og
veiledning i forkant av plassering**

“Passer vi sammen ?”

Jorunn Sjøen Lende

MASTEROPPGAVE

Master i barnevern

Vår 2017

Det psykologiske fakultet
HEMIL - Senteret

MEST AV ALT

**Før dere bestemmer dere
for å mene at jeg ikke er
grei
Må dere være villig til å
prøve
å bli bedre kjent med meg**

**Før dere bestemmer dere
for regler om dette og hint
Må dere forstå at kav og
mas
kan gjøre meg sint**

**Det jeg trenger først og
fremst
når dagene blir grå
Er at noen viser meg
omsorg
ja, det må dere da forstå**

**Jeg trenger noen som
ser meg og forstår
Noen som viser meg at
dagen
i dag kan bli bedre enn i går**

**Men mest av alt trenger jeg
noen
som vil elske meg som jeg er
Noen som får meg til å
forstå
at de har meg kjær**

(Jarl Jostein Brosstad)

Hovedveileder: Milfrid Tonheim

Biveileder: Anette Christine Iversen

Forord:

Arbeidet med masteroppgaven har vært et spennende og lærerikt prosjekt. Jeg ser på meg selv som heldig som har fått anledning til å fordype meg i temaet om matching mellom fosterbarn og fosterforeldre. Ett tema som jeg mener er viktig for å fremme stabilitet i fosterhjems plasseringene.

Heldigvis har jeg ikke stått alene i dette arbeidet. Det er mange jeg vil takke for at jeg nå endelig har kommet i mål. For det første, uten at fosterforeldrene i denne studien hadde vært villige til å svare på spørreundersøkelsen ville jeg ikke kunnet skrevet denne oppgaven. Jeg vet ikke hvem noen av dem er, allikevel skylder jeg dem en stor takk. Jeg vil også takke Bufetat Vest for at jeg har fått benytte meg av deres data i oppgaven min.

Jeg har vært så heldig å ha to veiledere gjennom dette året. Jeg vil rette en stor takk til min hovedveileder Milfrid Tonheim. Milfrid, du har motivert og støttet meg når det har sett mørkt ut, du har kommet med mange gode og konstruktive tilbakemeldinger som jeg så sårt har trengt. Et av dine slagord vil følge meg videre: Sett punktum! Min biveileder, Anette Iversen, takk for veiledning på kvantitativ metode, og bruk av SPSS, hadde ikke fått til dette uten din veiledning.

Jeg vil også rette en stor takk til mine kjære medstudenter, Eirinn og Sofie som jeg har ”plaget” med meldinger og telefoner dette året. Det har vært godt å ha noen å både få ut frustrasjon sammen med, koble av sammen med og å diskutere faglige utfordringer med. Eirinn, du har vært uunnværlig i innspurten. Mine to venninner, Hege og Lillian, takk for at dere har orket å høre på meg, lese korrektur og komme med innspill.

Til slutt og ikke minst vil jeg takke min kjære familie. Kjell Arne, du har vært en støtte gjennom hele prosessen, både praktisk og som en god samtalepartner. Mine fem døtre, dere har måtte godtatt at mamma har vært fraværende og til tider veldig stresset. Nå skal jeg bruke mer tid på dere. Det skal bli godt for hele familien å rydde bort pc, bøker og notatblokker. Kjøkkenet skal bli ”kjøkken” igjen.

Sævelandsvik, Mai 2017

Jorunn Sjøen Lende

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	1
2.0 Studiens formål og begrepsavklaringer.....	2
2.1 Problemstilling og avgrensning.....	2
2.2 Utsiktet flytting.....	3
2.3 Matching.....	4
2.4 Barneverntjenestens rammer for beslutninger.....	6
3.0 Fosterhjemsomsorgen.....	7
3.1 Endringer i fosterhjemsomsorgen.....	7
3.2 Ansvarsdeling mellom kommune og stat.....	8
3.3 Barnets beste.....	9
3.4 Rekruttering og PRIDE.....	10
3.5 Fosterhjem.....	11
4.0 Litteratur og forskning.....	13
4.1 Forhold ved barnet.....	14
4.2 Forhold ved fosterhjemmet.....	15
4.3 Forhold ved opprinnelseshjemmet.....	17
4.4 Forhold ved barneverntjenesten.....	18
4.5 Forskning om matching.....	20
5.0 Teoretiske perspektiver.....	21
5.1 Teori om beslutninger.....	21
5.1.1 Backe-Hansens beslutningstrekant.....	22
5.1.2 Munros beslutning tre.....	23
5.2 Teori om kommunikasjon.....	27
5.3 Teori om anerkjennelse.....	29
5.3.1 Rettens anerkjennelse.....	32
5.3.2 Sosial verdsettelse.....	33
6.0 Metode.....	34
6.1 Vitenskapsteori.....	35
6.2 Bakgrunn for valg av metode.....	37
6.3 Forskningsdesign.....	37
6.3.1 Survey.....	38
6.3.2 Variabler.....	39

6.3.3 Datagrunnlag.....	40
6.4 Analyse.....	43
6.4.1 Analyse av kvantitative data.....	43
6.4.2 Analyse av kvalitative data.....	44
6.5 Min forforståelse og subjektivitet.....	46
6.6 Forskningsetiske vurderinger.....	48
6.7 Reliabilitet og validitet.....	48
7.0 Presentasjon av funn.....	50
7.1 Kjennetegn ved utvalget.....	51
7.2 Barna i fosterhjemmet.....	51
7.3 Opplæring av fosterhjemmene.....	52
7.4 Informasjon fra barneverntjenesten.....	53
7.5 Kvalitative funn.....	54
7.6 Oppfølging og bistand fra barneverntjenesten.....	55
7.7 Informasjon om forholdet ved barnet.....	57
7.8 Samarbeidsklima med barneverntjenesten.....	59
7.9 Svakheter og begrensninger i oppgaven.....	60
8. Drøfting.....	60
8.1 Oppsummering av funn.....	61
8.2 Rekruttering og opplæring av fosterhjem.....	62
8.3 Forhold ved barnet.....	66
8.3.1 Aldersforskjell mellom fosterbarnet og biologisk barn.....	67
8.4 Informasjons betydning for stabilitet.....	68
8.4.1 Informasjon om barnet.....	68
8.4.2 Informasjon om oppfølging og veiledning.....	72
8.5 Samarbeids klimaet mellom fosterforeldrene og barneverntjenesten.....	74
9.0 Avslutning.....	77
Referanseliste.....	82

Sammendrag

Masteroppgaven er en del av prosjektet ”utilsiktet flytting fra fosterhjem”. Målet er å fremskaffe kunnskap om årsaker til utilsiktet flytting. Datamaterialet er hentet fra en survey utarbeidet av Bufetat Vest. Det er benyttet kvalitativ og kvantitativ analyse av datamaterialet. Masteroppgaven har fokus på matchingsprosessen.

Forskningsspørsmålene er:

1) Hvordan vurderer fosterforeldrene nytten av opplæring i forkant av plasseringen? 2) Hvordan vurderer fosterforeldrene informasjonen de fikk i forkant av plassering? 3) Kan aldersforskjell mellom fosterbarn og biologiske barn være en medvirkende faktor for å fremme stabilitet i plasseringen? 4) Hvordan opplevde fosterforeldrene samarbeid med og oppfølgingen av barneverntjenesten etter plasseringen? Spørsmål 4 ble tatt med da det viste seg at dette var et temaet som gikk igjen i besvarelsene.

Teori om beslutninger, kommunikasjon og anerkjennelse, samt relevant forskning er benyttet for å forstå funnene.

Funn i studien viser at 22.4 % av fosterforeldrene ikke hadde deltatt på PRIDE. Det er flest fosterhjem i barnets familie og nettverkshjem som ikke har deltatt på kurset. 63 % oppgav at de opplevde PRIDE-opplæringen som god. Samtidig er det mange som etterlyser mer opplæring, veiledning og kurs. Omlag 50 % av fosterforeldre opplevde at de fikk for lite informasjon om barnet, hvor 29 % opplevde at barneverntjenesten holdt tilbake informasjon. 45 % av fosterforeldrene svarte at de fikk for lite og feil informasjon i forhold til videre opplæring og oppfølging. I forhold til godtgjøring svarer nær 62 % at de er fornøyd med informasjonen. Fler av fosterforeldrene opplever samarbeid med barneverntjenesten som problematisk.

Konklusjon er at matching er en av flere faktorer som kan fremme stabilitet i plasseringen. Det kommer særlig frem at fosterforeldre opplever at barneverntjenesten ikke har eller gir den informasjon de trenger. Funn i studien viser at brudd/nesten brudd oppstår når fosterforeldrene opplever at informasjon fra barneverntjenesten ikke samsvarer med barnets særskilte omsorgsbehov.

1.0 Innledning

Et av de største inngrep barneverntjenesten gjør er å flytte barn fra biologiske foreldre (Bunkholdt, 2014). I 2015 var det nær 15.000 barn som var i omsorgstiltak i regi av barneverntjenesten (Statistisk sentralbyrå, 2016). Dette er en økning på omlag 6 % fra 2014 (Statistisk sentralbyrå, 2016). Fosterhjem er i dag det tiltaket som blir mest brukt når en skal plassere barn utenfor hjemmet. Mer enn 7 av 10 barn under barneverntjenestens omsorg bor i fosterhjem i 2015 (Statistisk sentralbyrå, 2016). Formålet med å plassere barn i fosterhjem er å sikre barn en trygg og stabil oppvekst (Barnevernsloven, 1992) hvor fosterforeldrene utfører omsorgsoppgaven på vegne av barneverntjenesten. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) og kommunal barneverntjenesten deler ansvaret for fosterhjemsomsorgen i Norge (Barnevernloven, 1992).

Det har over tid vært stor bekymring over at mange barn som er under omsorg av barneverntjenesten opplever en eller flere flyttinger (Backe-Hansen, Christiansen, & Havik, 2013b; Vinnerljung, Sallnás & Berlin, 2014; Ødegård, Lohne og Willumsen, 2015), dette fra det ene omsorgstiltaket til det andre. En utilsiktet flytting kan innebærer tilleggsbelastninger for fosterbarnet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004). Prosessen med å finne et bestemt fosterhjem som passer til et bestemt barn kalles i faglitteraturen matchingsprosessen (Bunkholdt, 2014 s. 71), det er denne prosessen denne oppgaven i hovedsak skal omhandle. Matchingsprosessen er en omfattende beslutningsprosess (Zeijlmans, López, Grietens & Knorth, 2017), hvor en har mange hensyn som må vurderes. Informasjon om både fosterbarnet og fosterforeldrene er viktige om en skal kunne fatte gode beslutninger om matching. Matching er en av mange faktorer som kan ha betydning for å fremme stabilitet i fosterhjemmet og er dermed en faktor som er med på å hindre utilsiktet flytting.

Backe-Hansen et al. (2013b) fremhever i sin litteratursammenstilling at det fortsatt er store kunnskapshull når det gjelder forskning rundt utilsiktet flytting i Norge. De fleste studiene er britiske og amerikanske og siden det er store forskjeller mellom norske forhold og de andre landene etterlyses norske studier (Backe-Hansen et. al. 2013b). Ett av forholdene som det etterlyses mer kunnskap om er forskning om forhold og prosesser som påvirker fosterforeldrene til å si opp oppdraget som fosterhjem (Backe-Hansen et. al. 2013b).

Mange fosterhjemsplasseringer ender som sagt med utilsiktet flytting, og forskning peker på at årsakene er sammensatte (Backe-Hansen et al. 2013b; Cross, Koh, Rolock, & Eblen

Manning, 2013). Forhold ved barnet, ved biologiske foreldre, ved fosterhjemmet samt samarbeidsklimaet er alle faktorer som studier viser er medvirkende årsaker (Backe-Hansen et al. 2013b). Prosesser som gjøres i forkant av plassering sees på som viktig for å sikre stabile plasseringer (Christiansen, Havik & Anderssen, 2010), samtidig som det ikke er tydelig hva denne prosessen skal innebære (Sinclair & Wilson, 2003). Siden det ofte er fosterforeldrene som sier opp fosterhjemsavtalen (Havik, 2007), og at årsaken ofte er at de opplever at barnet er plassert feil (Havik, 2007) er det av interesse å høre deres opplevelse av opplæring og informasjon i forkant av plassering. Fosterforeldrenes opplevelser kan være med å gi barneverntjenesten informasjon slik at de kan gjøre denne prosessen bedre og at resultatet blir at flere barn opplever stabile fosterhjems plasseringer.

2.0 Studiens formål og begrepsavklaringer

2.1 Problemstilling og avgrensning

Min masteroppgave er en del av ett større forskningsprosjekt om ”Utilsiktet flyttinger fra fosterhjem”. Målet med prosjektet er å frembringe kunnskap om årsak til utilsiktede flyttinger.

Hensikten med min masteroppgave er å belyse hvordan fosterforeldre opplever barnevernets innsats for å forberede og matche barn og fosterforeldre. Hovedfokuset er, med andre ord, på arbeidet barneverntjenesten gjør i forkant av fosterhjems plasseringen, og hvordan denne innsatsen kan tilkjenne noen kjennetegn for risiko for utilsiktet flytting fra fosterhjem. Studien bringer fram perspektivet til fosterforeldre som har opplevd en situasjon som innebar høy risiko for utilsiktet flytting av fosterbarnet. Problemstillingen vil bli belyst gjennom en analyse av data fra en spørreundersøkelse gjennomført av Bufetat Vest i 2014 og 2015. Undersøkelsen ble besvart av fosterforeldre som har opplevd utilsiktet flytting og fosterforeldre som har nær opplevd en slik flytting men hvor flyttingen ble avverget.

Min studie har følgende to hoved forskningsspørsmål:

1. Hvordan vurderer fosterforeldrene nytten av opplæring i forkant av plasseringen?
2. Hvordan vurderer fosterforeldrene informasjonen de fikk i forkant av plassering?

Litteraturgjennomgangen viste at alder på fosterbarnet ved plassering og aldersforskjell mellom biologisk barn og fosterbarn en faktor som ofte ble presentert som funn i studier

(Angle & Blekesaune, 2014, Backe-Hansen, Egelund & Havik, 2010; Christiansen et al. 2010; Oosterman, Schuengel, Slot, Bullens & Doreleijers 2007). Konflikter og aldersforskjeller mellom fosterbarn og biologiske barn oppgis ofte til å være årsak til utilsiktet flytting (Egelund, 2006; Havik, 2007), dette temaet og funn her vil derfor være av interesse for oppgaven.

Det ble derfor besluttet å inkludere et tredje forskningsspørsmål knyttet til betydning av alder knyttet til stabilitet i fosterhjems plasseringer:

3. Kan aldersforskjell mellom fosterbarn og biologiske barn være en medvirkende faktor for å fremme stabilitet i fosterhjems plasseringen ?

Analysen av datamaterialet av fosterforeldrenes svar på det åpne spørsmålet om informasjon viste at fosterforeldrenes svar handler om mer enn informasjonen. En relativ stor andel av fosterforeldrenes uttalelser handler om deres opplevelser av oppfølging og samarbeid med barneverntjenesten *etter* plasseringen. Svarene var interessante og belyser at det er flere viktige kjennetegn ved risiko for flytting fra fosterhjem. Jeg besluttet derfor å innlemme et fjerde forskningsspørsmål for å sikre en analyse av datamaterialet som omhandler oppfølging og samarbeid:

4. Hvordan opplevde fosterforeldrene samarbeid med og oppfølgingen av barneverntjenesten etter plasseringen?

Videre i kapitlet vil jeg definere noen nøkkelbegreper i oppgaven.

2.2 Utilsiktet flytting

Forskningsprogrammet "Fosterhjem for barnets behov" (Backe-Hansen, 2013 s. 13) definerer utilsiktet flytting slik: "En utilsiktet flytting innebærer at flyttingen fra fosterhjemmet skjer tidligere enn planlagt og på grunn av vansker som har oppstått". Definisjonen forutsetter at en har kjennskap til tenkt varighet av plasseringen og hva som forårsaker flyttingen (Backe-Hansen, 2013). Jeg vil i min oppgave bruke samme definisjon.

Det blir i litteraturen operert med ulike tall over antall utilsiktede flyttinger, dette hevder Backe-Hansen et.al (2013b) har bakgrunn i at det ikke er klart hva som beregnes og defineres som utilsiktede flyttinger. Mange ganger er flyttinger mellom omsorgstiltak planlagte, barn

blir mange ganger passert i tiltak som en kaller ”midlertidige”, dette kan eksempelvis være i beredskapshjem og i institusjoner. Det er allikevel ikke slik at en flytting alltid er negativ for barnet, noen ganger kan utilsiktet flytting føre til at barnet får et bedre omsorgstilbud enn det hadde (Backe-Hansen et.al. 2013b). Backe-Hansen et. al (2013b) etterlyser mer forskning på dette emnet, særlig med fokus på barnets og ungdommens perspektiv.

2.3 Matching

Oppedal (2011) sier at matching er et uklart begrep og at det kan forstås på flere måter. Begrepet blir i praktisk barnevernsarbeid brukt for å beskrive prosessen med å finne de riktige fosterforeldrene til et bestemt fosterbarn (Bunkholdt, 2014 s. 71). For å motvirke utilsiktet flytting kan «matching» være en viktig del av prosessen. Matching dreier seg om å velge fosterforeldre som kan kunne akseptere og forstå barnets spesielle problematikk (Sundt, 2014). Smedplass (2009, s. 160) definerer matching slik; ” fosterfamilie og barn gis anledning til å finne hverandre både praktisk og emosjonelt i et hverdagsliv”. Matching er et sentralt begrep i denne oppgaven. Jeg vil derfor presentere flere definisjoner og forståelser av begrepet, og til slutt si hvilken definisjon jeg vil bruke i oppgaven.

Bunkholdt (2014, s. 71) sier at matching er prosessen som gjøres i forkant av plassering for å finne en bestemt fosterfamilie til et bestemt fosterbarn. Videre sier hun at for å få en god match er en avhengig av god kjennskap til både fosterbarnet og fosterforeldrene.

Matchingsprosessen blir av Sundt (2014) betegnet som en vurdering av om fosterforeldrene har de egenskapene som trengs for å sikre fosterbarnet de beste omsorgsforholdene. Prosessen innebærer å vurdere flere elementer; har fosterforeldrene de evnene de trenger for å håndtere eventuelle problemer barnet har, har barnet og fosterforeldrenes felles interesser og forventninger.

Bunkholdt og Sandbæk (2008) er opptatt av at skal barneverntjenesten kunne velge det beste fosterhjemmet for barnet er det viktig at barneverntjenesten har god kjennskap til barnets situasjon og at målsettingen med plasseringen er fastsatt. De er videre opptatt av at matching handler om at fosterforeldre og fosterbarn skal passe sammen, ha de samme interesser, behov og kvaliteter.

Smedplass (2009) konsentrerer seg også om tilpasning i sin definisjon av matching. Hun sier at det handler om at fosterfamilie og barn må få anledning til å finne hverandre både praktisk og emosjonelt i hverdagen. Videre peker hun på at det er barneverntjenestens ansvar å matche,

og fremhever at betydningen av relasjon innebærer at kjemi og interaksjon fungerer mellom dem. Sinclair & Wilson (2003) er også opptatt av det interaksjon når en skal matche fosterhjem og barn. De sier at kjemi mellom fosterforeldre og fosterbarn er en forutsetning for at plasseringen skal lykkes – for en god match.

Briggs & Webb (2004) finner også at kjemi og interaksjon er viktige elementer når en skal matche barn og fosterforeldre. De hevder samtidig at skal en få et bedre og mer effektivt arbeid i forhold til å matche fosterbarn og fosterforeldre må de ansatte i barneverntjenesten ha en bred forståelse av disse prosessene. Tilknytningsteori og psykoanalytisk objekt-relasjonsteori blir av forfatterne pekt på som teorier som kan bidra til at saksbehandlerne får en forståelse av hvorfor noen passer bedre sammen enn andre (Briggs & Webb, 2004).

Cousins (2009) skiller mellom begrepene ”linking” og ”matching” når hun forklarer prosessen med å finne fosterhjem til fosterbarnet. Hun sier at begrepene ofte blir sett på som en felles prosess og brukt om hverandre. Videre sier hun at matching er en prosess med flere faser, hvor ”linking” og ”matching” må sees på som to ulike stadier i prosessen med å finne fosterhjem. Begrepet ”compatibility” blir også tilføyd som en fase i prosessen, begrepet kan oversettes til forenelighet (Oppedal, 2011). Cousins (2009) sier at ”linking” er første steget i prosessen med å finne fosterhjem, og at ”compatibility” og ”matching” stadiene henger mer sammen og kommer senere i prosessen. Når en ”linker” skal barneverntjenesten vurderer hvilke av fosterhjemmene en har tilgjengelig som best kan passe til barnet som skal plasseres. I denne fasen av arbeidet er det avgjørende at barneverntjenesten kjenner barnet og fosterforeldrene godt. Det også er viktig at barnevernsansatte er nøytrale og ikke lar egne verdier påvirke prosessen (Cousins, 2009). Saksbehandlers vurderinger blir ofte i denne fasen basert på informasjon om fosterbarnet og fosterforeldrenes behov hentet fra rapporter og notater. Cousins (2009) sier at en i ”linking” prosessen ikke bør være bastante når en setter kriterier ved fosterforeldrene. Bruker en for mange ekskluderingskriterier, som eksempelvis alder på biologiske barn eller at det må være to foreldre kan føre til at en får færre fosterfamilier å ”linke” opp mot. Få fosterhjem å velge mellom tidlig i prosessen kan i følge Cousins (2009) føre til at en ikke finner rett fosterhjem til barnet. Cousins (2009) sier at det allerede i ”linking” prosessen kan være nyttig at fosterforeldrene får se bilder og/eller film av fosterbarnet. Hensikten med bilder/film er at fosterfamilien skal få et realistisk bilde av hvem barnet er. Bilder og film kan virke mer realistisk enn informasjon fra barneverntjenesten sier hun (Cousins, 2009).

Etter "linking" kommer "compatibility". Barneverntjenesten må i denne fasen vurdere om fosterbarnets behov kan ivaretas av de aktuelle fosterforeldrene og omvendt. Cousins (2009) beskriver matchingen som resultatet barneverntjenesten får etter å ha tatt "compatibility" vurderingen - den endelige beslutningen av om fosterbarnet og fosterfamilien "matcher" hverandre. Barnets behov blir satt opp mot fosterforeldrenes evner til å kunne møte disse. Det er i denne fasen av prosessen viktig at barneverntjenesten gir tydelig og all informasjon de har om barnet og dets historie for at fosterforeldrene skal få et så realistisk bilde som som mulig av hva oppdraget innebærer (Cousins, 2009). Cousins (2009) er kritisk til at det i denne delen av prosessen blir lite fokus på fosterforeldrenes behov/ønsker og motivasjon for oppdraget. Hun sier at det blir best match om begge behov blir møtt.

Som en ser gir forfattere matching begrepet ulikt innhold og forståelse. Noen av forfatterne legger vekt på personlige egenskaper og behov hos fosterbarnet og fosterforeldrene (Bunkholdt, 2010; Cousins, 2009) mens andre vektlegger det interaksjonelle (Briggs & Webb, 2004; Sinclair & Wilson; 2003, Smedplass, 2009). I oppgaven legger jeg vekt på personlige egenskaper og behov hos fosterbarnet og fosterforeldrene.

2.4 Barneverntjenestens rammer for beslutninger

Barneverntjenesten er et forvaltningsorgan som er satt til å fatte beslutninger i forhold til barn og unge (Ellingsen, 2014; Barnevernloven, 1992). "Barnevernets innsats for barn, unge og deres familier går gjennom beslutninger" (Ellingsen, 2014, s. 11). Masteroppgavens tittel "passer vi sammen" handler om prosessen barneverntjenesten gjør for å fatte beslutning om hvilket fosterhjem barnet har behov for. Alle beslutninger barneverntjenesten tar skal være til barnets beste (Barnevernloven, 1992, § 4-1). Barneverntjenestens primære oppgave er å sikre at barn og unge får trygge oppvekstvilkår, og at barna får den nødvendige hjelp og omsorg de har behov for til rett tid (Barnevernloven, 1992, § 1-1). Beslutninger som tas reguleres i stor grad av barnevernloven (1992) med tilhørende forskrifter, veileder og rundskriv (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 27). Barnevernloven (1992) bygger på fire grunnleggende prinsipper; 1) hensynet til barnets beste, 2) det biologiske prinsipp, 3) prinsippet om riktig hjelp til rett tid og 4) det mildeste inngrepsprinsipp. Prinsippene kan i noen tilfeller dra i samme retning, men de kan også komme i konflikt med hverandre (Barne- og likestillingsdepartementet 2009, s. 27), da særlig barnets beste og det biologisk prinsipp. Ansvarsområdet til barneverntjenesten er stort, de skal vurdere når tiltak skal settes inn, hvilket tiltak en skal benytte og og hva som er barnets beste (Eriksen & Skivenes, 1998). Å

fatte beslutninger i barneverntjenesten krever bruk av faglig skjønn, dette for å kunne tilpasse hjelpen individuelt (Ellingsen, 2014). Barneverntjenesten balanserer i spenningsfeltet mellom det å være hjelper og å være kontrollør/maktutøver (Skau, 2005).

Munro (2008) sier at beslutninger i barnevernsfeltet innebærer uunngåelig usikkerhet, tvetydighet og feil. Som en ser over er hovedoppgaven til barneverntjenesten å sikre barn og unge en god utvikling, samtidig som en er kjent med det biologiske prinsipp, der prinsippet om at barn har best av å vokse opp hos biologiske foreldre vektet høyt (Bunkholdt & Kvaran, 2015; Munro, 2008). Loven og forskrifter gir føringer for inngrep i familiene og det fremkommer også ved gjeldende barnevernlov (1992) noen tidsfrister, særlig i forhold til undersøkelsesarbeidet. Loven gir ellers få retningslinjer på hvordan en utfører arbeidet, det er opp til den enkelte kommune å avgjøre hvilke prosedyrer en bruker. Det finnes med andre ord ikke en felles nasjonal undersøkelsesmodell i Norge, men flere kommuner har etterhvert tatt i bruk ulike modeller slik som nettverksmøter, familieråd, og Kvellos utrednings mal (Samsonsen & Willumsen, 2014 s. 101). Det diskuteres stadig i fagmiljøene hvorvidt bruk av maler og modeller endrer og muligens forbedrer barnevernets beslutningsfetting. En fordel som nevnes er at maler kan brukes som huskelister, og at de er med på å organisere de ulike prosessen, samt at sjekklister har bidratt til at barnet har fått større medvirkning (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Innvendinger mot bruk av slike standardiserte maler er at viktig informasjon kan gå tapt da skjemaet ikke tar opp alle temaer. En kan også miste det unike med hver sak, og det hevdes også at at det faglige skjønn får mindre plass i vurderingene (Munro, 2008; Bunkholdt, 2015).

3.0 Fosterhjemsomsorg

3.1 Endringer i fosterhjemsomsorgen

Det har i Norge skjedd store endringer i fosterhjemsorgen etter at vi fikk ny barnevernlov i 1992. Backe-Hansen, Christiansen & Grønningssæther (2013a) peker på flere av disse endringene. For det første har det vært en tredobling i antall barn plassert i fosterhjem fra 1987-2012. For det andre har politiske føringer ført til reduksjon i bruk av institusjon som plasseringsalternativ, barn skal fortrinnsvis plasseres i fosterhjem. Mange institusjoner er dermed lagt ned. For det tredje er det en fordobling av antall fosterhjem som mottar forsterkningstiltak de siste 13 årene. Videre skal barneverntjenesten i følge nye bestemmelser fra departementet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004) sjekke barnets familie og nettverk som mulig plassering sted. Det har også skjedd en utvikling av at private,

kommersielle aktører rekrutterer og følger opp fosterhjem. Til slutt peker forfatterne på at gjeldende barnevernslov (1992) har gjort det mulig at barn også plasseres som hjelpetiltak, det som også kalles frivillig plassering (Barnevernloven, 1992, § 4-4, 5. ledd). Slike plasseringen skjer i samråd med foreldrene og behandles ikke i Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Alle disse endringer blir av forfatterne beskrevet som faktorer som medfører endringer for fosterhjemsomsorgen i alle ledd. Det medfører endringer for barneverntjenesten, fosterhjemmene og sist men ikke for fosterbarna (Backe-Hansen et al. 2013b). Backe-Hansen et al. (2013b) sier at en må regne med at disse endringene betyr mye for fosterhjemsarbeidet på alle områder. Økning av plasseringer fører til mer arbeid i forhold til rekruttering, kursing, godkjenning og oppfølging.

3.2 Ansvarsfordeling mellom kommune og stat

Ansvarsfordeling mellom kommune og stat har vært et tema over mange år i barneverntjenesten. I 2004 overtok staten ansvar for fylkeskommunens barnevernfaglige oppgaver, og Barne- ungdoms og familieetaten (Bufetat) ble opprettet. Målet med reformen var å få bedre økonomisk og faglig styring av barneverntjenesten. Samtidig ville en bidra til at alle barn og unge i Norge skulle få et godt og likeverdig tilbud (Barne- og likestillingsdepartementet, 2003).

Ansvar for fosterhjemsomsorgen er delt mellom Bufetat og kommunal barneverntjeneste. Fordelingen blir regulert av barnevernloven (1992) kapittel 2 §§ 2-3 og 2-1, og ansvarsfordeling og administrasjon og rundskriv (Barne- og likestillingsdepartementet, 2007).

Bufetat har ansvar for å rekruttere, lære opp og gi veiledning til fosterhjem. (Sundt, 2014). Når barneverntjenesten har behov for fosterhjem søker de Bufetat (fosterhjemtjenesten) om bistand (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006). Fosterhjemtjenesten ser da etter hvilke hjem de har tilgjengelige i fosterhjemsbanken og presenterer aktuelle hjem for barneverntjenesten. I samarbeidet mellom disse to etatene starter matchingsprosessen, arbeidet med å finne rett hjemmet til aktuelt barn (Bunkholdt, 2014). Det er barneverntjenesten i kommunen fosterhjemmet ligger som har ansvar for å godkjenne fosterhjemmet (Barnevernloven, 1992, § 4-22), samt å føre tilsyn i fosterhjemmet. Hjemkommunen til barnet er oppdragsgiver til fosterforeldrene og saksbehandler for barnet og fosterforeldrene. Det er de som følger opp barnets situasjon og har ansvar for avgjørelser vedrørende fosterbarnet. De har også ansvar for å følge opp biologiske foreldre (Sundt, 2014).

Det er etter den siste ansvarsfordelingen i 2004 blitt gjennomført en rekke evalueringer av barneverntjenesten de siste årene. Stadig fremkommer det i rapporter at det er stor avstand mellom kravene til kvalitet, og det fremkommer mangelfull kompetanse i flere kommunale barneverntjenester (Barne-, og likestillingsdepartementet, 2009; Riksrevisjonen, 2012; Statens helsetilsyn, 2009). Det ble av riksrevisjonen (2012) påpekt at kommunale barneverntjenester har vanskelig med å følge barnevernlovens krav på flere punkter. De strever i forhold til saksbehandlingskapasitet, organisering, internkontroll og kompetanse. Parallelt med dette er det et større antall barn som har behov for tiltak fra barneverntjenesten (Statistisk sentralbyrå, 2016).

Solveig Horne fremla i mars i år (2017) en ny barnevernsreform (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Den nye reformen foreslår å overføre flere av arbeidsoppgavene tilbake til kommunen. Hovedpunktene i reformen er at en skal bli bedre på forebyggende arbeid, bruke familie og nettverk både i forebygging og som plasseringssted, styrke kompetansen i barneverntjenesten, øke samarbeidet mellom tjenestene i kommunene og gi kommunene mer ansvar og større valgfrihet i forhold til valg av tiltak. Når det gjelder fosterhjemsomsorgen er målet at kommunal barneverntjeneste på sikt skal overta det meste av fosterhjemsarbeidet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017).

3.3 Barnets beste

Barnets beste skal være det rådende prinsippet i vurderinger og beslutninger som tas av barneverntjenesten (Barnevernloven, 1992, § 4-1). Barnets beste er et begrep som kan tolkes forskjellig og fylles med ulikt innhold noe som gjør vurderinger og å fatte beslutninger i barneverntjenesten til en krevende prosesser (Misund, 2014). Barnets beste er som tidligere sagt et skjønnsmessig begrep og barnevernloven (1992) gir ikke noe entydig svar på hva som legges i begrepet. Begrepet er av normativt karakter (Misund, 2014). Ulike interesser, som biologisk prinsipp og mildest inngrepsprinsipp kommer stadig i konflikt med hverandre, og det legges av personer og faginstanser ulik betydning av begrepet (Eriksen & Skivenes, 1998). Samfunnsendringer, politikk og fag er med på at prinsippet barnets beste er i kontinuerlig endring (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Begrepet er også kultur avhengig og baserer på individualitet, hvert barn og hver familie er unik (Kojan & Christiansen, 2016). Barnevernlovens § 4-1 (1992) blir betegnet som lovens faneparagraf. Paragrafen sier at barnets beste skal være det overordnede og grunnleggende i vurderinger og beslutninger som gjøres, foreldrenes rettigheter skal komme i andre rekke (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Barnet

gis også rett til å sin sin mening og bli hørt før det fattes beslutninger som omhandler dem fra de er 7 år (Barnevernloven, 1992, § 6-3). For å forstå begrepet barnets beste må en i tillegg til loven gå til andre kilder slik som teori, retningslinjer og rettspraksis. Prinsippet om barnets beste er også et gjennomgående prinsipp i retningslinjer for fosterhjem. Det ligger føringer for at ved valg av fosterhjem skal hensynet til barnets beste være avgjørende, noe som innebærer at barneverntjenesten må foreta individuell vurdering av om fosterhjemmet har den egenheten som trengs for å kunne ivareta barnet egenart og behov (Barnevernloven, 1992, § 4-15, 1. ledd). Fosterforeldre kan være kvalifiserte som fosterforeldre, men dette betyr ikke at de nødvendigvis er kvalifisert til aktuelt barn, hver plassering må vurderes ut fra barnets beste (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004).

3.4 Rekrutering og PRIDE

Det er barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat, statlig regionale barnevernsmyndighet) som er ansvarlig for rekrutering av fosterhjem (Sundt, 2014). Dette kommer frem i Barnevernloven (1992) § 2-3, annet ledd:

Statlig regional barnevernmyndighet skal

a, etter anmodning fra kommunene bistå barneverntjenesten i kommunene med plassering utenfor hjemmet,

b, ha ansvar for rekrutering og formidling av fosterhjem,

c, ha ansvar for at fosterhjemmene får nødvendig opplæring og generell veiledning.

Bufetat ved fosterhjemtjenesten er ansvarlig for at det til enhver tid skal være nok tilgjengelige fosterhjem. Det holdes jevnlig informasjonsmøter og arrangerer nasjonale og regionale rekrutteringskampanjer i regi av Bufetat (Sundt, 2014). Fosterhjemtjenesten er ansvarlig for at det jevnlig gjennomføres PRIDE-kurs (Sundt, 2014). Omsorgskommunene kan også selv rekruttere fosterhjem, fosterhjemtjenesten har ansvar for å kvalitetssikre rekrutteringen (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004).

PRIDE er forkortelsen for Parent Resources for Information, Development and Education, et amerikansk opplærings program for fosterforeldre. Kurset ble tatt i bruk og tilpasset norske forhold i 1997 (Haus, 2004). Kursert er basert sosial læringsteori og tilknytningsteori (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Programmet tar sikte på å kvalitetssikre utvelgelse, opplæring og oppfølging av fosterforeldre (Haus, 2004 s. 248; Sundt, 2014). Kurset er er lagt opp på grunntanken om at fosterforeldrene selv skal komme frem til om de vil og kan bli

fosterforeldre, kursleder skal bistå og selvsagt ta egne beslutninger om egenhet. Havik (2007 s. 58) sier at PRIDE har to sentrale mål: å sette familier i stand til å klare oppgaven som fosterforeldre, og å fungere som hjelpemiddel når en skal velge ut fosterforeldre. Likeverd, samarbeid, åpenhet og respekt er grunntanken i kurset (Haus, 2004 s. 251). PRIDE bygger på empowerment perspektivet, fosterhjemmene i PRIDE sees på som likeverdige samarbeidspartnere med kompetanse til å ta beslutninger som omhandler dem selv (Slettebø, 2000, i Haus, 2004). Biologiske barn til fosterforeldrenes blir i PRIDE involvert i beslutningsprosessen om de skal bli fosterhjem (Haus, 2004, s. 251). PRIDE kurset er et systematisk og programmessig kurs som er opptatt av læring. Kurset har en praktisk og metodisk tilnærming for å vurdere om familien har de ferdigheter som er nødvendig for å bli fosterforeldre (Haus, 2004; Stefansen & Hansen, 2014). PRIDE er tredelt og består av: et grunnopplæringsprogram rettet mot de som ønsker å bli fosterforeldre, et videre opplæringsprogram for fosterforeldre som ønsker å mer kunnskap og kompetanse og et opplæringsprogram for PRIDE-ledere (Bunkholdt, 2014). Fosterforeldre som har deltatt på PRIDE kurs gir stort sett gode tilbakemeldinger ved evaluering av kurset (Havik, Jakobsen & Moldestad, 2007; Stefansen & Hansen, 2014).

3.5 Fosterhjem

Fosterhjem er hjem som både barneverntjenesten og foreldrene selv plasserer barn i (Sundt, 2014), dette ut i fra plasseringsvedtak. Barn kan plasseres frivillig etter barnevernloven (1992) § 4-4. 1. ledd, eller plasseres etter behandling i Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, da med vedtak om omsorgsovertakelse, § 4-12 (Bunkholdt, 2014). Havik og Backe-Hansen (1998) definerer fosterhjem på følgende måte:

Et fosterhjem er et hjem som, for kortere eller lengre tid, med eller uten forsterkningstiltak, med eller uten slektstilknytning til barnet, med eller uten fylkesnemndsvedtak i bunn, med eller uten direkte tilknytning til staten mottar ett eller flere barn til oppfostring (Havik & Backe-Hansen, 1998 i Sundt 2014 s. 65).

Fosterhjemmet skal ivareta de daglige foreldrefunksjoner og de funksjoner et hjem har. Det går frem av Barnevernloven (1992) at "Fosterforeldre skal velges blant personer som har særlig evne til å gi barn et trygt og godt hjem". I barnevernloven (1992) § 4-22 blir det pekt på generelle kvaliteter fosterforeldrene skal ha, i § 4-22, 2. ledd blir det fremhevet at en skal velge personer som har særlig evne til å gi barnet et trygt og godt hjem (Barnevernloven,

1992). Videre fremkommer det i retningslinjer for fosterhjem disse forventede kvalitetene ved fosterforeldrene (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004, kap. 4):

Fosterforeldrene må ha særlig evne, tid og overskudd til å gi barn et trygt og godt hjem. De må ha en stabil livssituasjon, alminnelig god helse og gode samarbeidsevner. Det stilles også krav om at fosterforeldrene har økonomi, bolig og et sosialt nettverk som gir barnet mulighet til livsutfoldelse. Fosterforeldrene må videre ha god vandel og må kunne legge frem tilfredsstillende politiattest, jf. fosterhjemsforskriften § 3.

Barneverntjenesten i kommunen er regulert av Barnevernloven (1992). Når det er vedtatt at barn skal plassering i fosterhjem må gjøres ulike vurderinger og fler hensyn må tas. Hensynet til barnets beste er overordnet i barnevernsloven (1992). I barnevernloven (1992) § 4-15, som omhandler godkjenning av fosterhjem pekes det på at "hensynet til barnets egenart og behov for omsorg og opplæring i et stabilt miljø" er hensyn som skal vektlegges ved vurdering av plassering. Videre fremheves det i samme paragraf at det skal tas "tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn" Det fremkommer også et ønske om kontinuitet i forhold til varighet av plassering. Det skal videre tas individuell vurdering av fosterforeldrene for å se om de har de nødvendige ferdighetene og forutsetninger som skal til for å ivareta barnets egenart og behov. Det stilles ikke krav om spesiell kompetanse, fosterhjem søkes i alle lag av befolkningen (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004). Det er behov for et bredt spekter av fosterhjem (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004; Smeplass, 2009), og ut fra loven, forskrifter og retningslinjer er det ikke et entydig svar på hva som er viktig å sette fokusere på i prosessen med å finne rett hjem til gitt barn. Fosterhjemmet må ha god vandel og legge frem uttømmende og utvidet politiattest (Barne- likestillings-, og inkluderingsdepartementet, 2016; Barne- og likestillingsdepartementet, 2004).

Det skilles mellom ulike typer fosterhjem; kommunalt fosterhjem, statlige familiehjem, privat fosterhjem og beredskapshjem. De fleste barna som blir plassert bor i kommunale fosterhjem (Barne- likestillings-, og inkluderingsdepartementet, 2016). Fosterhjem uten forsterkningstiltak blir ofte kalla ordinære fosterhjem, disse hjemmene mottar en godtgjørelse fra barneverntjenesten, fosterforeldrene er i annet arbeid ved siden av fosterhjems plasseringen. Mange kommunale fosterhjem har tilleggsavtaler med ulike forsterkninger som frikjøp fra arbeid, veiledning og avlastning. Disse fosterhjemmene betegnes som forsterket fosterhjem (Bunkholdt, 2014 s. 15). Statlige familiehjem og

private fosterhjem har stort sett samme rammevilkår, men de følges henholdsvis opp av Bufetat og private aktører. Disse fosterhjemmene blir kalla familiehjem, de ivaretar barn med særlig behov for oppfølging (Bunkholdt, 2014; Sundt, 2014). Familiehjem er fosterhjem med særlig kompetanse og de tar i hovedsak imot ungdom. Beredskapshjem er statlige fosterhjem som tar i mot barn i akutt situasjoner for kortere perioder (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2010; Johansson, 2012). Hensikten med plasseringen er ofte å få avklart omsorgssituasjonen til barnet. Føringer på lengde av midlertidig plassering er tre til fire måneder (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2010; Bunkholdt, 2014). Beredskapshjemmene har stort sett samme rammevilkår som familiehjem (Sundt, 2014)

En ser i dag en utviklingen av at fosterforeldrerollen profesjonaliseres og at fosterforeldre får roller som kjennetegnes ved omsorgsyrker. Denne vridningen hevdes kommer av at barn og ungdom som plasseres i fosterhjem i dag ofte har større utfordringer enn tidligere, mange av de barna med størst utfordringer ble tidligere plassert i institusjon (Bunkholdt, 2014; Storø, Bunkholdt & Larsen, 2010).

4.0 Litteratur og forskning

De fleste barna som plasseres utenfor hjemmet av barneverntjenesten i Norge blir plassert i fosterhjem (Statistisk sentralbyrå, 2016). Det overordnede målet er å gi disse barna en stabil og utviklingsfremmende hverdag. Flere studier peker på at mange barn som plasseres utenfor hjemmet opplever brudd og flyttinger og at tiltaket dermed ikke gir ønsket effekt (Angel & Blekensau, 2014; Ødegård et al. 2015). Det er vanskelig å få god oversikt over hvor mange av flyttingene som er utilsiktet. For eksempel omtaler en nyere rapport fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) (2013) flytting fra fosterhjem uten å skille mellom tilsiktet eller utilsiktet. Tall fra rapporten viser at omlag halvparten av barna flytter en gang, 25 % flytter to ganger, 12 % flytter tre ganger og 12 % flytter fire eller flere ganger (Bufdir, 2013). Det fremkommer i litteratur og forskning flere faktorer som er årsak til utilsiktet flytting. Tidligere forskningen har i følge Backe-Hansen et al. (2013b) hatt fokus på kjennetegn ved barnet og ungdommen og har i stor grad konkludert med at atferdsvansker innebærer en av de største risikoene for utilsiktet flytting. Annen forskning viser at svaret er ikke så enkelt. Flere studier finner at utilsiktet flytting ofte er en lag prosess med flere og sammensatte faktorer (Backe-Hansen et. al. 2010; Brown & Bednar, 2006; Havik, 2007; Oosterman et. al. 2007).

Det er i følge flere forfattere (Hjort, 2010; Slettebø, 2009) utfordringer rundt det å sammenligne studier fra ulike land. Det gjelder også sammenligninger mellom de nordiske

landene (Hjort, 2010). Landene opererer med ulikt lovgrunnlag, sosialpolitiske tradisjoner og ideologier (Hjort, 2010) og forskning (Bengtsson & Jakobsen, 2009) viser at landene har ulike måter å løse utfordringer i barnevernsfeltet på. En ser samtidig at flere land har et felles fokus på samarbeid mellom ulike instanser og vekt på barnas rettigheter i tråd med FNs Barnekonvensjon (Hjort, 2010). Jeg har i min oppgave valgt å inkludere norsk og internasjonal forskning, men legger hovedvekt på den norske forskningen.

Som nevnt tidligere finnes det ulike og sammensatte faktorer som fører til utilsiktet flytting. Mye av litteraturen dele forskning opp i fire kategorier; forhold ved barnet, forhold ved fosterhjemmet, forhold ved opprinnelseshjemmet og forhold ved barneverntjenesten (Backe-Hansen et al. 2010; Backe-Hansen et al. 2013b; Egelund, 2006). Jeg har valgt å dele litteraturgjennomgangen opp tilsvarende. Videre vil jeg se på tidligere forskning i forhold til matching.

4.1 Forhold ved barnet

Havik (2007) fant i sin kartleggingsstudie at forhold ved barnet var en av de hyppigst nevnte faktorer som ble gitt som grunn for utilsiktet flytting. Atferdsvansker er et av forholdene ved barnet som nevnes hyppig som årsak til utilsiktet flytting (Egelund, 2006; Christiansen et al. 2010; Oosterman et al. 2007). Backe-Hansen og kollegaene sier at atferdsvansker er en ”rimelig robust prediktor for utilsiktet flytting fra fosterhjem” (Backe-Hansen et al. 2013b s. 22). Andre studier finner ikke så tydelige sammenheng mellom atferdsproblemer og flytting (Holtan, Handegård, Thørnblad & Vis, 2013). Atferdsvansker er ofte et uttrykk for barnets tidligere opplevelser. Barn som er plassert av barneverntjenesten er ofte utsatt for omsorgssvikt, foreldrenes manglende omsorgsevner er begrunnelsen som oftest blir oppgitt for at barnet ikke kan bo hjemme. Lehmann, Havik & Havik (2013) fant i sin studie at fosterbarn i Norge har mer psykiske vansker sammenlignet med barnepopulasjonen for øvrig. Andre studier støtter også at barn plassert utenfor hjemmet kan ha større psykiske vansker i forhold til normalbefolkningen (Havik, 2007). Flere studier finner at når fosterforeldre opplever at fosterbarnets atferd går ut over biologiske barn velger de å avslutte plasseringen (Backe-Hansen et al. 2010; Brown & Bednar, 2006; Havik, 2007; Tonheim & Iversen, 2017).

I tillegg til atferdsproblemer hos barnet blir også barnet alder nevnt som en faktor som medvirkende årsak til ustabilitet og utilsiktet flytting (Backe-Hansen et al. 2013b; Cross et al. 2013; Sinclair & Wilson, 2003; Tonheim & Iversen, 2017). De eldste barna/ungdommene er de som opplever flest flyttinger (Angel & Blekesaune, 2014; Christiansen et al. 2013;

Oosterman et al. 2007). Flere studier finner at alder i sammenheng med andre faktorer, gjerne atferdsproblemer og psykiske vansker er faktorer forbundet med ustabilitet og kan føre til at fosterbarnet må flytte (Backe-Hansen et al. 2013b).

Barnet/ungdommens kjønn ser ikke ut til å ha noen markant betydning for utilsiktet flytting (Backe-Hansen et al. 2013b; Havik, 2007). Etnisitet fremkommer i forskning heller ikke som en risikofaktor for utilsiktet flytting (Egelund, 2006). Barn som har opplevd flere flyttinger er mer utsatt for utilsiktet flytting enn andre (Oosterman et al. 2007). Det fremkommer også i noen studier at søken plassert i samme fosterhjem var assosiert med færre brudd (Holtan et al. 2013; Oosterman et al. 2007). Barns uttrykk for mistriivsel i fosterhjemmet og manglede motivasjon og vilje til å bli er også faktorer som er forbundet med risiko for brudd (Sinclair & Wilson, 2003; Vinnerljung et al. 2014). Som en ser av studiene er faktorene sammensatte og mange. Oosterman et al. (2007) sin store og grundige studie som omfattet 20.650 fosterbarn fra Australia, England, Finland, Irland og USA konkludere med at det er vanskelig å finne enkelt faktorer som årsak til utilsiktet flytting.

Forskning har de senere år ikke kun hatt fokus på årsaker, men ser også på tiltak for å hindre utilsiktet flytting. Flere studier er rettet mot tiltak for å redusere atferdsproblemer hos barn og ungdom (Backe-Hansen et al. 2010; Vinnerljung et al. 2014). Backe-Hansen et al. (2013b) hevder at det er viktig at en tilbyr barn med store utfordringer med atferd fosterhjem som har spesialkompetanse på området, slik som familiehjem.

4.2 Forhold ved fosterhjemmet

De fleste fosterforeldre oppgir at deres motivasjon for å bli fosterhjem er ønske om å gi omsorg og beskyttelse til et barn (Bunkholdt, 2014). Det viser seg allikevel at det ofte ikke går slik de ”drømte” om (Khoo & Skoog, 2014) og en ser i litteratur og statistikk at mange plassenger ender med utilsiktet flytting (Backe-Hansen et al. 2013b; Brown & Bednar, 2006; Statistisk sentralbyrå, 2016). Grunnene er som tidligere nevnt sammensatte og flere faktorer spiller ofte inn. Fosterbarn er ofte barn med større utfordringer en andre barn, og det kan være vanskelig for fosterforeldre å forstå hva dette innebærer før barnet er flyttet inn (Khoo & Skoog, 2014; Zeijlmans et al. 2017). Informasjon om barnet er en viktig faktor i forkant av plassering (Christiansen, 2011; Khoo & Skoog, 2014). Khoo og kollegaer (2014) sier videre at mangel på informasjon om barnet er en av flere faktorer som fratrar fosterforeldrene mulighet til vurdere egne evner og ferdigheter opp mot barnets behov.

Flere studier viser at det ofte er forhold i fosterhjemmet som er årsak til at fosterhjem sier opp avtalen og en får en utilsiktet flytting (Backe-Hansen et al. 2013b; Sinclair & Wilson, 2003 ; Zeijlmans et al. 2017). Som tidligere nevnt er relasjon og tilhørighet i fosterhjemmet en beskyttelsesfaktor mot utilsiktet flytting. Flere studier bekrefter disse funnene (Bernado, García-Martín, Salas & Fuentes, 2015; Koh, Rolock, Cross & Eblen-Manning, 2014). Følelsesmessige relasjoner, altså at barnet får en følelse av å høre til i hjemmet reduserer risiko for utilsiktet flytting (Bernedo et al. 2015). Berrick & Skivenes (2012) fant i sin studie av *suksessfulle fosterforeldre* noen av de samme funnene, gode fosterforeldre var opptatt av å skape en atmosfære og tilhørighet. De brukte mye tid med fosterbarna.

Aldersforskjell mellom fosterbarn og biologisk barn har også vist seg å være en faktor er forbundet med risiko, og som derfor er viktig å vurdere i matchingsprosessen. Studier peker på at det er en risiko å plassere barn hvor biologisk barn har samme alder, eller er yngre enn fosterbarnet (Bunkholdt, 2014). Højer & Nordenfoss (2006) fant i sin studie at plasseringer ble preget av ustabilitet om aldersforskjell mellom biologiske barn og fosterbarn var mindre enn to år. Positiv relasjon mellom fosterbarn og biologisk barn kan ha en stabiliserende effekt (Oosterman et al. 2007).

Sinclair & Wilson (2003) fant i sin studie at kjemi mellom fosterbarn og fosterforeldre kunne sees på som en faktor som beskyttet mot utilsiktet flytting. Fosterforeldre og sosialarbeidere som deltok i studien uttalte at fosterbarnets positive egenskaper og at det oppstod god kjemi mellom fosterbarn og fosterforeldre var faktorer som var forbundet å lykkes med plassering. En annen faktor som også var av stor betydning var fosterforeldrenes evne til å tilby stabilitet, omsorg og kjærlighet (Sinclair & Wilson, 2003). Sinclair & Wilson (2003) hevder også at siden det er så stor mangel på fosterhjem og at matching dermed vanskeligjøres vil det i mange saker være en fordel å bruke beredskapshjem som en mellomplassering. En vil da kunne bruke tid på å finne rett match, og samtidig kartlegge barnas behov.

Oosterman et al. (2007) fant i sin meta-studie at fosterforeldres motivasjon, engasjement og omsorg var faktorer som var med å redusere utilsiktet flytting. De fant også ut at fosterfamiliens ressurser og nettverk var av betydning for stabilitet. Brown og Bednar (2006) hadde i sin studie om årsaker til utilsiktet flytting, sett fra fosterforeldres perspektiv stort sett de samme funnene som Havik (2007). De intervjuet 63 fosterforeldre i USA med utgangspunkt i følgende spørsmål: "What would make you consider ending a foster placement?" (Brown & Bednar, 2006 s. 1497). Studien fant at når fosterforeldrene opplevde

barnets atferd som så krevende at det gikk utover egne barns trivsel samt at barnet ikke klarte å tilpasse seg i familien var faktorer som kunne føre til at de sa opp oppdrag.

Forskning viser at fosterhjemmets egenskaper og motivasjon for oppdraget er faktorer som er av betydning for å skape stabile plasseringer (Koh et al. 2014). Koh og kollegaene (2014) fant i sin studie at realistiske fosterforeldre klarer mer sannsynlig å gi plassering stabilitet enn ikke realistiske fosterforeldre. De fant også at fosterforeldre som investert i og akseptere fosterbarnet hadde større sannsynligheten for å lykkes med plasseringen. Videre fant de at egenskaper ved fosterforeldre som evne til å håndtere barnas emosjonelle og/eller atferdsproblemer, hadde sosial støtte, gode samarbeidsevner, et stabilt ekteskap, og var gode til å organisere hadde sannsynlighet for å kunne gi barn en stabil plassering (Koh et al. 2014). På den annen side kan endringer i fosterforeldre liv, for eksempel sykdom, skilsmisse og fødselen av et barn føre til ustabilitet plassering for barn i fosterhjem (Backe-Hansen et al. 2013b). Flere studier finner at å si opp oppdraget som fosterforeldre har vært en lang prosess hvor mange ulike tiltak er prøvd (Brown & Bednar, 2006)

4.3 Forhold ved opprinnelseshjemmet

Det finnes ikke mange studier på sammenheng mellom forhold knyttet til biologisk familie og utilsiktet flytting, men en kan finne faktorer fra forskning generelt. De fleste studiene som omhandler stabilitet og biologisk familie omhandler samvær (Bunkholdt, 2014). Biologiske foreldre har stort sett rett til samvær med sine barn, og fosterhjemmet forplikter å legge forholdene til rett for å gjennomføre dette på best mulig måte. Forskning vedrørende kontakt med biologiske foreldre og utilsiktet flytting er sprikende (Oosterman et al. 2007; Havik, 2007). Noen foreldre ønsker at barnet skal flytte, andre foreldre vil hele tiden kjempe for å få barna sine tilbake. Stabilitet i fosterhjemmet kan bli påvirket av foreldrenes holdninger og reaksjoner på flyttingen (Bunkholdt, 2014). Bunkholdt (2014) hevder at biologiske foreldre på mange måter sitter på nøkkelen til stabilitet i plasseringen, noe som også kom frem fra studier av Backe-Hansen (2010). Oosterman et al. (2007) fant ikke konsekvent sammenheng mellom utilsiktet flytting og mengden kontakt barna hadde med biologiske foreldre, men at en kunne se en tendens til bedre stabilitet der hvor biologiske foreldre hadde vært med på planprosessen, forberedelse og overføring til fosterhjemmet.

Barneverntjenesten skal alltid vurdere om barn kan plasseres i slekt og nettverk, noe som uttrykkes i retningslinjer for fosterhjem (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004). Selv med disse føringene plasseres de fleste barna fortsatt utenfor slekten, men tallet på slekt og

nettverkplassering er økende (Statistisk sentralbyrå, 2015). Det har i Norge vært tradisjon for en viss skepsis til plassering av barn hos slekt, dette har stort sett vært begrunnet i at det ofte er konflikter innad i familien (Bunkholdt, 2014). Spørsmålet blir om slike plasseringer er mer stabile enn andre plasseringer. Egelund (2006) hevder at der er stor enighet som at slike plasseringer er mindre belastende for barna, og at det er mindre fare for utilsiktet flytting. En større studie fra Danmark (Egelund, Christiansen, Jakobsen, Jensen & Olsen, 2009) sier at det er mange fordeler med plassering i slekten. Barnet får beholde kontinuitet i livet, det får komme til mennesker som er glad i dem, barnets er tryggere på sin status og opplever mindre lojalitetskonflikter. Egelund et al. (2009) hevder at barn plassert hos slekt er stabile plasseringer, barnet får ofte bo i nærmiljøet og slipper å bygge nye relasjoner samt å bytte skole. Oosterman et al. (2007) fant ikke i sin studie at plassering hos slekt var en beskyttelsesfaktor mot utilsiktet flytting. I Backe-Hansen og kollegaers kunnskapsstatus (2010) kom det frem at disse slekts og nettverks fosterhjemmene fikk mindre veiledning og oppfølging, samt at der ofte var en forventning fra saksbehandleres side om at slekt skulle utføre oppdraget gratis. Det fremkommer liten informasjon i forhold til matchingsprosessen, men en kjenner til at mange av disse plasseringen ofte er foretatt før barneverntjenesten kommer på banen. Familiene har selv ordnet og avtalt seg i mellom (Bunkholdt & Kvaran, 2015).

4.4 Forhold ved barneverntjenesten

I flere av studiene om årsaker til utilsiktet flytting kommer manglende støtte og veiledning fra barneverntjenesten opp som en avgjørende faktor (Angel & Blekesaune, 2014; Brown & Bednar, 2006; Havik, 2007; Khoo & Skog, 2014). Barneverntjenesten og fosterhjemmet inngår i et samarbeid, et samarbeid som varer gjennom hele plasseringen. Det er en kjent sak at det er stor turnover i barneverntjenesten, og hyppige skifter av saksbehandlere er en realitet (Bunkholdt, 2014). Studier finner at disse skiftene er en av flere årsaker til at plasseringen blir ustabil (Angel & Blekesaune, 2014; Koh, et al. 2014; Barne- og inkluderingsdepartementet, 2004). De stadige skiftene av saksbehandlere kan gå utover informasjonsflyten i saken. I Brown & Bednar (2006) sin studie kom det frem at mangel på relevant informasjon i forkant av plassering, mangel på støtte og oppfølging var faktorer som fosterforeldrene mente var årsaker til utilsiktet flytting.

I Norge har Havik (2007) gjort en kartleggingsstudie som hadde til formål å gi kunnskap om fosterforeldrenes meninger om hvordan barneverntjenesten utfører sitt arbeid. Studien hadde

867 fosterforeldre som informanter. En del av studiet omhandlet informasjon, opplæring og oppfølging fra barneverntjenesten og dermed også mangler ved disse punktene. Bare halvparten av fosterforeldrene opplevde at de hadde fått god informasjon om barnets tidligere liv og om dets vansker før plassering. Flere av fosterforeldrene mente at barneverntjenesten holdt tilbake informasjon, og at det var rom for forbedring av dette (Havik, 2007). På spørsmål om fosterhjemmene hadde vurdert å si opp avtalen svarer ett av fire fosterhjem at de hadde vurdert å si opp fosterhjemsavtalen.

Opplæring blir som tidligere sagt stort sett ivaretatt av Bufetat gjennom PRIDE, stort sett skjer denne opplæringen i forkant av plassering (Bunkholdt, 2014). Mange fosterforeldre oppgir at de opplever denne opplæringen som bra (Havik, 2007; Stefansen & Hansen, 2014). Koh et al. (2014) fant i sin studie at opplæring er viktig for å fremme stabilitet, særlig da mange barn som plasseres ofte har både psykiske utfordringer og atferdsproblemer. Oppfølgingen etter plassering ivaretas av barneverntjenesten i kommunen. Stabilitet i fosterhjems plasseringen fremmes av godt samarbeid og mellom fosterforeldre og barneverntjenesten (Khoo & Skoog, 2014; Tonheim & Iversen, 2017). Dessverre finner flere studier at fosterforeldre opplever at dette samarbeidet ikke er godt (Angel & Blekesaune, 2014; Brown & Bednar, 2006; Khoo & Skoog, 2014). Fosterforeldre oppgir at de ikke føler seg forstått, de opplever at de står alene og ikke får den hjelpen de trenger av barneverntjenesten (Havik, 2007; Tonheim & Iversen, 2017). Veiledning, avlastning og økonomiske tiltak fremkommer som tiltak fosterforeldrene har behov for (Brown & Bednar, 2006; Khoo & Skoog, 2014). Relasjon mellom saksbehandler og barn/ungdom er også av betydning i matchingsprosessen. Særlig viktig er det i forhold til de større barna som har rett til å uttale seg, og de over 15 som er part i egen sak (Bunkholdt, 2014). I studier hvor en har snakket med ungdommer kommer det frem at mange er misfornøyde med de stadige skiftene av saksbehandler. Ungdommene stiller spørsmål ved hvordan saksbehandler skal kunne finne rett mach når de ikke kjenner dem (Angel & Blekesune, 2014; Khoo & Skoog, 2014). Khoo & Skoog (2014) har gjennomført dybdeintervju av fosterforeldre i Sverige. Funn i denne studien var at det for fosterforeldrene ofte var en lang prosess før de valgte å avslutte plasseringen. Fosterforeldrene uttrykte at det ikke var atferdsvansker hos fosterbarnet som var den størst utfordringen, men at manglende støtte, veiledning og avlastning førte til ustabilitet i plasseringen. Til tross for denne studiens begrensede omfang slår forfatterne fast at fosterforeldre er en viktig kilde til kunnskap (Khoo & Skoog, 2014).

I Norge har fosterhjem den daglige omsorgen for barnet, men det er barneverntjenesten som har det juridiske ansvaret. Dette maktforholdet kan være utfordrende, og det blir av Ødegård et al. (2015) sett på som viktig at saksbehandlere i barneverntjenesten evner å betrakte fosterhjemmet som likeverdig samarbeidspartnere. Funn i Ødegård et al.(2015) sin studiet finner at barneverntjenesten ikke tar fosterforeldre med på vurderinger og beslutninger rundt barnet, noe som igjen kan føre til misnøye og i verste fall utilsiktet flytting.

4.5 Forskning om matching

Backe-Hansen (2010) poengterer i sin kunnskapsstatus for barn og unge i fosterhjem at det er behov for mer forskning om matching mellom fosterhjem og fosterbarn. I sitt litteratursøk fant hun bare en undersøkelse om temaet, Sinclair & Wilson (2003) sin kvantitative spørreundersøkelse fra Storbritannia. Søk gjort i dag gir fremdeles få treff på forskning om dette temaet. Sinclair & Wilson (2003) sin undersøkelsen bygger på informasjon om 427 fosterbarn. Informasjonen er hentet fra fosterforeldre, saksbehandlere og fosterbarn over en periode på 5 år. Målet med studien er å finne elementer som styrker sannsynligheten for en vellykket plassering, som igjen blir viktige elementer en må ta hensyn til ved matching. Elementer som viste seg å være av betydning var karakteristikk ved barnet, kvaliteten ved fosterhjemmet og interaksjon mellom fosterforeldre og fosterbarn (Sinclair & Wilson, 2003). Mangel på tilgjengelige fosterhjem vanskeliggjør matchingsprosessen (Sinclair & Wilson, 2003). En nyere litteratur studie av Zeijlmans et al. (2017) fant tilsvarende funn, samtidig fant de at tidspress, økonomiske hensyn, og beslutningstakers personlige verdier var faktorer som alle hadde betydning for matchingen (Zeijlmans et al. 2017).

Mangel på fosterhjem, og tilgang til rett tiltak utfordrer, og Sinclair &Wilson (2003) foreslår i den sammenheng at bruk av beredskapshjem vil være positivt for å kunne bruke tid på å finne fosterhjem som matcher. Bunkholdt & Sandbæk (2008) er enig i at beredskapshjem kan være en viktig bidragsyter for informasjon om barnet til fosterhjemmet. Samtidig fører plassering i beredskapshjem til flere plasseringer og brudd for barnet og Oosterman et al. (2007) fant i sin meta-studie at barn som opplevde flere enn tre flyttinger har større mulighet for utilsiktet flytting (Oosterman et al. 2007). Studier finner på den annen side at planlagte plasseringer fra beredskapshjem oppleves som mindre dramatisk for barnet enn utilsiktet flytting (Christiansen et al. 2010). Tilknytning blir brukt som argument for å plassere de minste barna direkte i fosterhjem uten mellomplassering slik som plassering i beredskapshjem er (Havik, Jacobsen, Hjelmås & Johnson, 2012). Smedplass (2009) hevder problemstillingen er for lite

nyansert. Hun problematiserer at det kan være vanskelig for fosterforeldre å ta på seg oppdrag når barnets omsorgssituasjon ikke er behandlet i Fylkesnemnda. Videre sier hun at det ikke er alle som vil tåle å stå i det akutte. Ofte er en lite kjent med barnet som plasseres akutt og matchingsprosessen blir gjerne da erstattet med ”one size fits all – tenkning” (Smedplass, 2009 s. 160).

Oppedal (2011) sin masteroppgave: ”Fosterforeldres opplevelse av matchingprosessen” er en kvalitativ studie hvor hun intervjuet 11 fosterforeldre, fra seks fosterhjem om prosessen før plassering. I intervjuene gav halvparten av fosterforeldrene uttrykk for at de hadde fått for lite informasjon om fosterbarnet. Fem av fosterhjemmene hadde i forkant av plasseringsprosessen deltatt på PRIDE. Disse fosterhjemmene opplevde at opplæringen hadde vært positiv for matchingprosessen, samt at kurset var bra som forberedelse til å bli fosterhjem. De opplevde alle kurset som lærerikt og uttalte at de fikk bedre innsikt og forståelse av hva det å være fosterhjem innebar (Oppedal, 2011).

5.0 Teoretiske perspektiver

Malterud (2003 s. 49) sier at den teoretiske referanserammen inneholder modeller, teorier, begreper, definisjoner og forskningstradisjoner som brukes for å forstå meninger og til å strukturere forståelsen av materiale og funn. I dette kapitlet presenteres teori som er relevant for oppgavens tema. Oppgaven konsentrerer seg om matching som er en del av av beslutningsprosesser i barneverntjenesten (Zeijlmans et al. 2017). Jeg har derfor valgt å bruke teori om beslutninger som en del av den teoretiske bakgrunn. Å fatte gode og riktige beslutninger om fosterhjems plassering beror mellom annet på relasjon som oppstår mellom saksbehandler og fosterhjem. Teori om kommunikasjon vil derfor videre bli presenter som en viktig forutsetning for gode beslutninger. Avslutningsvis i kapitlet vil jeg presentere sentrale deler av Axel Honneths (2008) moralfilosofiske teori om anerkjennelse. God kommunikasjon er avhengig av en gjensidig anerkjennelse mellom saksbehandler og fosterforeldre.

5.1 Teori om beslutninger

”Barnevernet utfører noen av de vanskeligste oppgavene i samfunnet, og de vil alltid bli utsatt for kritikk” (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 17). Det er vanskelig å fatte riktige beslutninger i barnevernssaker, og Backe-Hansen (2004) sier at det er umulig å unngå at en gjør feil. Jeg har i oppgaven valgt å bruke to modeller om beslutninger for å besvare forskningsspørsmålene. Backe-Hansen sin modell, beslutningstrekanten og Munro sin modell beslutningstre. Disse to modellene er valgt da jeg mener de utfyller hverandre ved at Backe-Hansen sin modell gir en

overordnet forståelser av hvilke elementer som påvirkes av en beslutning mens Munro sin modell er en praktisk modell som viser selve trinnene i beslutningsprosessen.

For å belyse min problemstilling benytter jeg meg av deler av modellene i drøftingen i oppgaven. I fra Backe-Hansen (2004) sin beslutningstrekant vil jeg særlig benytte meg av beslutningskonteksten og beslutningstakeren. I Munro (2008) sin modell, beslutningstreet er det steg 2, 3 og 4 jeg hovedsakelig bruker videre i oppgaven. Det er disse trinnene i beslutningsprosessen jeg vurderer som viktige i beslutningen om matching og som dermed kan være med på å gi svar på min problemstilling.

5.1.1 Backe-Hansens beslutningstrekant

Å fatte beslutninger handler om å ta et valg, og Backe-Hansen (2004) sier at å fatte beslutninger er en aktiv prosess. Backe-Hansen (2004, s. 27) forklarer denne prosessen ved å vise til modellen ”beslutningstrekanten”. Jeg har valgt å bruke denne modellen for å bedre forstå beslutningsprosessen. Modellen inneholder tre elementer; beslutningsproblemet, beslutningskonteksten og beslutningstakeren. Alle elementene i modellen er gjensidig avhengige av hverandre, endringer på et punkt kan føre til endringer på andre punkt (Backe-Hansen, 2004 s. 27).

Figur 1. ”Beslutningstrekanten” (Backe-Hansen, 2004 s. 27).

Beslutningsproblemet er spørsmålet som det skal tas stilling til, og en viktig del av denne prosessen er å kunne avgrense problemet (Backe-Hansen, 2004 s. 27). I en barnevernssaker er det ofte kjeder av beslutninger som tas. I forhold til matching må barnevernet ta stilling til hvilket type fosterhjem en ser etter, om en skal bruke beredskapshjem som mellomstasjon, om

fosterhjemmet som presenteres er det ”rette” for barnet etc. I en barnevernssak tar en en type beslutning når en får inn meldingen og en annen type om det er prøvd tiltak over tid som ikke har gitt effekt, beslutningen handler allikevel om samme person. Et beslutningsproblem er ikke statisk, og en må jevnlig reflektere over om beslutningsproblemet er riktig formulert eller om en trenger å reformulere det (Backe-Hansen, 2004). Informasjonsinnhenting er selve grunnlaget for beslutningsproblemet.

Beslutningstakeren er den som fatter beslutningene. I barnevernssaker er det oftest slik at beslutninger tas i samarbeid med flere, samt at det er flere involverte i saken slik som foreldre, ungdommen/barnet, samarbeidspartnere, mellomledere og kollegaer (Backe-Hansen, 2004). Beslutningsmyndighet i barneverntjenesten blir ofte delegert, det er barnevernslleder som sitter med det overordnede ansvaret (Bunkholdt, 2014). Etisk dømmekraft, moral og verdier er gjennomgripende i arbeidet innen barnevernsfeltet. Det er alltid en risiko at beslutninger som tas i barneverntjenesten springer ut fra den enkelte saksbehandlers forståelse av situasjonen (Munro, 2008). I forhold til matching kan for eksempel saksbehandlers verdier om at familie skal velges fremfor plassering hos fremmede være med på å påvirke beslutningen om plasseringssted.

Beslutningskonteksten er de rammene en har for beslutninger som skal tas. Lovgivningen har en sentral rolle hvor det i lovteksten presiseres en rekkefølge for saksbehandling og foretrukne tiltak (Backe-Hansen, 2004). Tiltakene er også en del av beslutningskonteksten. Hvilke tiltak har en å velge mellom? Skal en plassere barnet i fosterhjem eller i institusjon, er det noen i barnets familie og nettverk som kan ta i mot dette barnet? Er der tilgjengelige fosterfamilier som barnet matcher med? Biologiske foreldrene blir i barnevernssaker også en del av beslutningskonteksten, samtidig som de også kan være beslutningstakere ved at de kan enten være enige eller uenige i beslutninger som foreslås. Videre må barneverntjenesten som organisasjon også å sees på som en kontekstuell faktor, både gjennom holdninger og økonomi (Backe-Hansen, 2004).

5.1.2 Munros beslutningstre

Jeg vil videre presentere Munros (2008) beslutnings tre, hun skriver at denne modellen med fordel kan brukes for å organisere resonnementer og analysere problemer. Modellen er et eksempel på hvordan en kan få bedre oversikt over en beslutningsprosess, samtidig må en være observant på at en ved bruk av en modell som dette kan ende opp med at en sitter igjen

med veldig mye informasjon. Modellen kan dermed føre til at en blir overveldet og at mengden informasjon fører til beslutningsvegring. Erfaring i bruk av modellen kan medføre at en kan klare å redusere detaljer (Munro, 2008). Munro (2008) påpeker at bruk av modellen krever både formell og intuitiv kunnskap, og at god bruk av modellen kan føre til at en klarer å bryte kompliserte beslutningsprosesser ned i mindre deler. Beslutningsmodellen til Munro (2008, s. 104-116) består av følgende 7 steg:

Et rammeverk for å fatte beslutninger

1. Hvilken beslutning skal tas?
2. Hvilke muligheter er der?
3. Hvilken informasjon er nødvendig for å kunne ta et valg ?
4. Hva er de sannsynlige / mulige konsekvensen av hvert alternativ?
5. Hvor sannsynlig er hver konsekvens?
6. Hva er fordeler og ulemper med hver konsekvens (dvs. hva er forventet nytteverdi)
7. Den endelige avgjørelsen?

(Munro, 2008 s.105, egen oversettelse)

Jeg vil videre utdype modellen med vekt på det som har særlig relevans for denne oppgaven.

1. Hvilken beslutning skal tas

Saksbehandlers første oppgave er å finne ut hvilken type beslutning saken handler om, hvor raskt en trenger å fatte beslutningen og hvem som må involveres i beslutningsprosessen. Bruker barneverntjenesten veldig spesifikke prosedyrer må en være oppmerksom på at en ikke mister fokuset på barnet. Bruk av sjekklister må derfor ikke brukes alene. Erfarne saksbehandlinger vil kunne drar nytte av sjekklister bedre enn uerfarne. Erfaring bidrar til at saksbehandler kan skaffer seg oversikt raskt og dermed er i bedre stand til å fatte beslutninger enn nye som kan bli overveldet og handlingslammet (Munro, 2008).

2. Hvilke mulighet er der ?

Har en besluttet hva som skal gjøres må en videre få oversikt over mulige tilgjengelige tiltak en har å velge mellom. Når det gjelder omsorgsovertakelser og dermed matchingprosessen må saksbehandler få oversikt over tilgjengelige fosterhjem. Munro (2008) sier at forskning i England har vist at en gjerne er for raskt til å fatte beslutninger i denne fasen, en sier seg gjerne fornøyd tiltaket som er ”godt nok” og glemmer at tiltaket skal være det beste for

barnet. I beslutningsprosessen hvor en matcher fosterbarn og fosterfamilie er den største utfordringen oftest at den ikke får tilbud om mange nok fosterhjem, i noen tilfeller får en kun presentert et fosterhjem og en står dermed overfor få eller ingen valg (Sinclair & Wilson, 2003; Zeijlmans et al. 2017). Det kan stilles spørsmål ved om hvorfor en skal bruke tid og krefter på å diskutere alternativer. Munro (2008) sier at det for det første er moralsk riktig å søke å få oversikt over alle tiltak, barneverntjenesten skal hele tiden søke å finne det beste alternativet for barnet. For det andre sier Munro (2008) at man har en tendens til å følge strømmen, og dermed ikke får oversikt over nye, mulige bedre tiltak. I denne fasen kan saksbehandler fort ende med å bli rutinepreget. De kan fort bli overveldet over lange lister med mulige tiltak eller mangel på alternativer. Munro (2008) sier at også her har den erfarne saksbehandler fordel i forhold til hva som er gjennomførbart eller ikke. Samtidig kan nyutdanna ha den fordel at de gjerne er mer nysgjerrige på nye ting og dermed kan se nye muligheter. Tidspress kan ofte føre til at det kan være vanskelig å vurdere flere alternativer. Det kan vær tidspress som lovverket gir, men også tidspress i forhold til hvor lenge barnet har "tid" til å vente på det "ideelle fosterhjem".

3. Hvilken informasjon er nødvendig for å kunne ta et valg?

Informasjon og kunnskap om familien er viktig og av stor betydning i beslutningsprosessen om matching (Khoo & Skoog, 2014; Ødegård et al. 2015). Beslutninger som blir tatt med for lite informasjon vil kunne innebære en risiko for at en fatter feil beslutninger. Samtidig hevder Munro (2008) at kunnskap også kan føre til at en blir defensiv. For eksempel kan for mye informasjon føre til at beslutningsprosessen blir dårligere på grunn av at en ikke klarer å få oversikt over saken. Studier (Rosen, 1981; Wells, 1988 i Munro, 2008) bekreftet dette ved at en kunne se at saksbehandler som kun hadde lest oppsummering av saker fattet bedre beslutninger enn de som hadde lest hele saksfremstillingen. Det er dermed viktig at en i prosessen klarer å organisere informasjon en får til å vær forståelig. Hvert trinn i beslutningsprosessen utløser behov for mer informasjon, for mye informasjon kan føre til at en blir handlingslammet og dermed ikke klarer å fatte beslutning (Munro, 2008).

4. Hva er mulige konsekvenser av hvert alternativ?

Beslutningsteori motvirker den naturlige tendens en har til å tenke kortsiktig. Beslutninger blir bedre ved å oppmuntre til å tenke videre frem i tid og forestille seg hva konsekvensene av mulige alternativer kan være (Munro, 2008 s. 110). En er på dette stadiet opptatt av hva som kan skje, ikke hvor sannsynlig det er at det skjer. Saksbehandlere har en tendens til å håpe på

det beste, for eksempel at det beste fosterhjem er funnet. Forskning viser allikevel at mange fosterhjem ender med brudd, så muligheten for at det kan skje bør vurderes (Backe-Hansen et al. 2010; Havik, 2007). For å generere mulige ideer om konsekvenser kan en forestille seg et valgt alternativ for videre å tenke mulige konsekvenser for dette valget (Munro, 2008). Ved å se på konsekvenser frem i tid blir en også oppfordret til å vurdere beredskapsplan, det kan for eksempel tenkes at en har vurdert at barnet skal plasseres i et fosterhjem med spesielle kvaliteter, men at en ikke klarer å finne dette hjemmet. En back-up plan er med fordel lurt å ha med i konsekvens analysen (Munro, 2008). Back-up planen kan være at en bruker beredskapshjem som mellomplassering for å få bedre tid til å finne hjemmet en ønsker.

5. Hvor sannsynlig er hver konsekvens?

Hadde en all tilgjengelig informasjon ville det være enklere å fatte beslutninger. Så enkelt er det ikke og alle beslutninger er derfor preget av en viss usikkerhet (Munro, 2008). Plasseres et barn i et fosterhjem, kan det være flere uforutsette ting som kan skje. Å predikere alle mulige scenarier er umulig. Forskning, saksbehandlers erfaring og kunnskap kan brukes for å anslå en viss sannsynlighet for mulig konsekvens for beslutningen. Samtidig kan en vellykket fosterhjems plassering handle om kjemi og hver plassering er dermed unik (Sinclair & Wilson, 2003).

6. Hva er fordeler og ulemper med hver konsekvens?

Videre i modellen viser Munro (2008) til nytteverdien av ulike konsekvenser kan vurderes forskjellig. Resultater blir vurdert i praksis og noen er klart å foretrekke, resultatene fremkommer i et kvantitativt språk hvor en skårer med tallkoder. En skårer med tall for ønskelig utfall, og en kan se at det kan være forskjeller på hvordan ledere og saksbehandlere skårer. Jeg vil ikke gå særlig inn på dette punktet da en har liten praksis for å bruke denne typen konsekvensmåling i barnevernet i Norge.

7. Den endelige beslutningen.

Etter å ha gått gjennom de ulike stadiene velger vi det alternativet hvor konsekvenser kombinert med mest mulig realistisk sannsynlighet og best ønskeligheten, produsere høyest forventet nytte (Munro, 2008 s. 115). En kan ved bruk av modellen i matchingprosessen se på mulige konsekvenser ved de ulike plasseringsvalgene en har fått tilbud om. For eksempel valg mellom institusjon og fosterhjem, eller valg mellom de fosterhjemmene en har til rådighet. Et alternativ kan ha en liten risiko for et uønsket utfall. Det kan være at en ved bruk av

modellen i beslutning om matching for eksempel har fått en forståelse av at fosterbarnet har omsorgsbehov som er så store at biologiske barn må være mye eldre, eller at familien ikke har hjemmeboende barn i det hele tatt. Samtidig som en kan få bedre oversikt ved bruk av en modell som denne skriver Munro (2008) at det er vanskelig å predikere hva som er best alternativ. Modellen kan hjelpe til med å organisere informasjon, tenke gjennom ulike konsekvenser, samt å være et bidrag til at vurderinger dokumenteres bedre (Munro, 2008).

5.2 Teori om kommunikasjon

Forståelsen av prosesser i kommunikasjon kan være med å gi en bedre forståelse for hva som skjer i kommunikasjon mellom saksbehandler og fosterforeldre i matchingprosessen.

Fosterforeldre har rett på informasjon om barnet (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2010; Barnevernloven, 1992) og det er barneverntjenesten som er ansvar for at fosterforeldrene får den informasjon de trenger (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004). Funn i min analysen peker på at fosterforeldre i undersøkelsen opplevde både feil og mangelfull informasjon fra barneverntjenesten. Jeg har derfor valgt å bruke teori om kommunikasjon som bidrag inn i drøftingen. Det fremheves i rutinehåndbok for oppfølging og kontroll av fosterhjemmene (2006) at dialog, åpenhet og brukermedvirkning er betydelige faktorer for å få til gode, stabile plasseringer.

”Begrepet kommunikasjon kommer av det latinske ”communicare” som betyr å gjøre noe felles, delaktiggjøre en annen i, ha forbindelse med” (Eide & Eide, 2004. s.17). Skau (2005 s. 80) sier at ”møter mellom mennesker er kommunikasjon”, og at en i møte med andre tar del i hverandres tilværelse.

I dagliglivet skilles det gjerne mellom profesjonell kommunikasjon og kommunikasjon (Skau, 2005). Med profesjonell kommunikasjon mener en kommunikasjon som profesjonsutøver utfører i tråd med sin yrkesrolle og yrkets verdigrunnlag (Eide & Eide, 2004). Er en god på profesjonell kommunikasjon har en evne til å ivareta den andre på en god måte.

Kommunikasjonsferdigheter kan trenes opp, det handler om å lytte, skape gode og likeverdige relasjoner, tolke nonverbale signaler, strukturere samtalen, samt å gi informasjonen på en tydelig måte slik at mottaker forstår det som kommuniseres (Eide & Eide, 2004, Skau, 2005).

Partene i dialogen skaper gjennom persepsjon og fortolkning av nonverbale og verbale budskap et bilde av hvem den andre er, både i forhold til hva de formidler og hvordan

relasjonen utvikler seg (Eide & Eide, 2004). Persepsjon er et uttrykk for hvordan vi registrerer data og inntrykk verbalt og nonverbalt. Vi tar til oss informasjon både fra den som kommuniserer, fra omgivelsene og fra oss selv. Informasjonsmengden kan bli veldig stor og vi vil ofte ha behov for å sortere og begrense den til meningsdannende helheter, noe som ikke skjer tilfeldig. Utvelgelsen blir påvirket av våre behov, interesser, følelser, forventninger, erfaringer og kunnskap (Eide & Eide, 2004).

Informasjonsmengden må være tilpasset situasjon og formålet med samtalen for at en skal kunne si at kommunikasjonen er god. Alle har forskjellige evner til å ta imot og til å bearbeide informasjon noe det må tas hensyn til i samtalen. Å balansere informasjon kan være en utfordring for profesjonsutøvere (Eide & Eide, 2004).

Gode ferdigheter i kommunikasjon fordrer kompetanse på mange områder. Skau (2005, s.83) deler ferdighetene inn i teoretisk kunnskap, yrkesspesifikke ferdighet og personlig kompetanse. Teoretisk kunnskap kan være kjennskap til begreper, modeller og teorier om kommunikasjon. Yrkesspesifikke ferdigheter er mer tekniske ferdigheter slik som å kunne beherske forskjellige kommunikative ferdigheter som aktiv lytting, ”jeg” budskap, persepsjonssjekkning og annet. Den personlige kompetansen handler om den person vi er som kommuniserer. Vår personlige måte å være på, erfaring og personlig kunnskap om kommunikasjon (Skau, 2005 s. 84). Alle tre områdene er viktige i kommunikasjon, de kan spille på lag men også svekke hverandre. En kan ha styrke på et område og være svak på et annet. I møte med andre må en som fagperson kunne mer enn teknikker og metodikk. En må som profesjonell arbeide med alle sider av kommunikativ kompetanse (Skau, 2005).

I kommunikasjon mellom profesjonell og bruker vil kontroll, makt og autoritet være asymmetrisk, dette på grunn av ulike roller og kompetanse (Skau, 2005). Eksempel på dette kan for eksempel ses ved rekruttering og utvelgelse av fosterforeldre, samt ved den individuelle godkjenningen. Den profesjonelle utøver, her saksbehandler må ha kunnskaper om fosterbarnet og dets særlige behov og hva som kreves av fosterforeldrene (Khoo & Skoog, 2014). Saksbehandler er avhengig av fosterforeldrenes tillit, mens fosterforeldrene igjen er avhengig av saksbehandlers faglige kunnskaper og støtte. Det er et gjensidig avhengighetsforhold som i litteraturen blir omtalt som asymmetrisk og komplementært (Eide & Eide, 2004). ”Kunnskap er makt” er et gammelt ordtak Skau (2005) refererer til. Skau (2005) sier på at ordtaket i hovedsak omhandler forholdet mellom den profesjonelle og bruker. I forholdet mellom saksbehandler og fosterforeldre vil kunnskapen kunne være i

fosterforeldrenes disfavør. Saksbehandler må ha informasjon om fosterforeldrene for å kunne ta stilling til om de er de rette til ivareta fosterbarnet, samt for å kunne veilede og gi råd i konkrete situasjoner. Fosterforeldrene vil på den annen side ikke har rett til informasjon om saksbehandler som privatperson, saksbehandler kan også "velge" hvilken informasjon de ønsker å gi til fosterforeldrene om barnet. Kunnskap og makt blir dermed ujevnt fordelt (Skau, 2005).

5.3 Teori om anerkjennelse

Jeg finner det interessant å bruke Honneths teori om anerkjennelse i min masteroppgave av flere årsaker. For det første, anerkjennelse blir av flere omtalt som et ideal i arbeidet med mennesker (Høilund & Juul, 2008; Aamodt, 2003), Honneth (2008) sier at det har blitt ett nøkkelbegrep i vår tid. Jeg ser begrepet som betydningsfylt også i sosialt arbeid, og dermed også i forhold til arbeid i barneverntjenesten. For det andre blir begrepet anerkjennelse ofte brukt i forbindelse med personer som har opplevd krenkelser av det offentlige, begrepet brukes ofte som motvekt til det å bli krenket. Særlig ser en begrepet brukt i forbindelse med undertrykking av ulike grupper slik om minoriteter, men også i forhold til klienter i ulike sammenhenger.

Min oppgave handler ikke direkte om klienter eller en marginalisert gruppe, men om fosterhjem som har opplevd utilsiktet flytting og deres opplevelser av kontakt med barneverntjenesten. Jeg fant ved litteratursøk en masteroppgave som har benyttet teori om anerkjennelse i studie om fosterforeldre (Bergh, 2015). Bergh (2015) har intervjuet fosterforeldre og ulike instanser som jobber i relasjon til fosterhjem om deres forståelse og bruk av anerkjennelsesbegrepet. Funn i studien var at opplevelsen av ros og det å bli sett var de ordene som gikk mest igjen i fosterforeldrenes forståelse av begrepet. Jeg vil i oppgaven bruke teori om anerkjennelse til drøfting i forhold til fosterforeldrenes opplevelser i kontakt med barneverntjenesten. Fosterhjem er som tidligere sagt en gruppe med få rettigheter, og jeg vil betrakte dem som en gruppe med stort sett samme asymmetrisk maktforhold som det er mellom sosialarbeider og klient. Kunne fosterforeldre i større grad klart å stått i oppdraget som fosterforeldre om de hadde hatt en opplevelse av å få mer anerkjennelse? Schibbye (2012 s. 259) sier at anerkjennelser kan vise seg gjennom sosialarbeiders holdning og væremåte, sosialarbeiders evne til å lytte, forså, akseptere og tolerer. Honneths (2003, 2008) bruk av begrepet anerkjennelse inneholder mye av prinsippene i begrepet brukervedvirkning, og anerkjennelse er viktig for å få til god kommunikasjon.

Honneth (2008) sier at menneskets behov for anerkjennelse utvikles gjennom en sosialiseringssprosess. Mennesket trenger ulike former for anerkjennelse på ulike nivå i utviklingsstadiet, de ulike sfærene bygger på hverandre og er ikke konstante. Honneth (2008 s. 140) sier "Fravær av kjærlighet respekt eller sosial verdsetting kan føre til at hele personens identitet bryter sammen". Som vist over har de tre formene for anerkjennelse tilknytning til hverandre. Jeg vil allikevel stort sett bare bruke rettslig og solidarisk anerkjennelse som teoretisk fortolkningsramme videre i oppgaven. Jeg sier ikke dermed at kjærlighet ikke er viktig i barnevernsarbeid, men slik jeg ser det er ikke denne dimensjonen en del av relasjonen som oppstår i møte mellom saksbehandler i barneverntjenesten og fosterforeldrene. I relasjoner mellom saksbehandler og klient, da gjerne barn i institusjon vil denne kjærlighetsdimensjonen være relevant. Thrana (2013) sine studier viser også det samme. Hun introdusert kjærlighet som en viktig kompetanse i arbeidet med ungdom med atferdsproblemer i institusjon.

Anerkjennelse er begrep som på folkemunne ofte refererer til å godkjenne, gi ros, hylle og gi heder til andre. Schibbye (1988 s. 40) definerer anerkjennelse slik:

Jeg anerkjenner deg som et individ med rettigheter, integritet og en separat identitet. Jeg gir deg retten til å ha dine erfaringer og opplevelser. Jeg behøver ikke godta dem som riktige, jeg er simpelthen villig til å la deg ha rett i ditt syn.

Den tyske sosialfilosofen Axel Honneths (f. 1949) teori om anerkjennelse kan sees på som en selvstendig teori, dette selv om den er en videreutvikling av den tyske filosofen Georg Wilhelm Friedrich Hegels teori om anerkjennelse og basert på Georg Herbert Meads sosialpsykologi (Humerfelt, 2012). Teorien er en normativ samfunnsteori og handler om den moralske grammatikk i sosiale konflikter hvor det kjempes om anerkjennelse (Honneth, 2003 s. 9). Axel Honneths mest kjente verk er "*Kampf um Anerkennung. Zur moralischen Grammatik sozialer*" som ble utgitt i 1992 og er etterhvert oversatt til språk som engelsk, fransk, italiensk, spansk, svensk, dansk og norsk.

Mead videreutviklet Hegles teori til å også inneholde det relasjonelle aspektet. Han hevdet at gjensidig anerkjennelse skapte menneskets identitet, og med fravær av anerkjennelse ville mennesket gå inn i en kamp om den. Kampen om anerkjennelse er moralsk motivert. *Kamp*

refererer til at det er noe som det kjempes for, noe som ikke finnes der av seg selv. Mead beskrev samfunnets moralske utvikling ved bruk av Hegels beskrivelse av kampen for anerkjennelse. Videre beskrev Mead at når det gjaldt enkeltmennesker var det innvilgelse av rettigheter som førte til selvrespekt. Han hevdet imidlertid at rettslig anerkjennelse ikke tok høyde for individuelle behov, det førte kun til mennesket var medlem av fellesskapet (Honneth, 2008 s. 89).

Honneth sin teori er karakterisert av et normativt perspektiv, noe som vil si at en har en antagelse av at en vil finne noe som utgjør det gode liv for mennesket. Det gode liv blir av Honneth definert som et liv preget av anerkjennelse (Honneth, 2003). Honneth foreslår at anerkjennelse blir brukt som det nye nøkkelbegrepet i forståelsen av sosiale kamper og ulikheter. Den anerkjennende tilnærmingen sees på som viktig i relasjonsbygging (Honneth, 2008). Honneth deler anerkjennelsesformene som sagt inn i tre: kjærlighet, rettigheter og solidaritet disse igjen tilhører bestemte sfærer som den private, den rettslig og solidaritet (Honneth, 2008). Honneth (2008) sier at dersom mennesket opplever disse formene for anerkjennelse vil de kunne få en optimal utvikling (Honneth, 2008).

Hver av de tre anerkjennelsesformene er fulgt av motsats som underkjennelse. Dette kan være seg en opplevelse av å ikke bli regnet med, ikke bli sett eller i verste fall bli krenket.

Anerkjennelsessfære	Anerkjennelsesmåte	Selvforhold	Krenkelsesformer
Kjærlighet (primærrelasjoner)	Emosjonell oppmerksomhet	Selvtillit	Tortur, voldtekt, fysisk og psykisk mishandling
Rett (rettigheter)	Kognitiv respekt, rett til bruk av språk	Selvrespekt	Fratakelse av rettigheter, ekskludering
Solidaritet (verdifellesskap)	Sosial verdsettelse Kulturell egenart	Selvverdsettelse	Nedverdiggelse, ydmykelse og marginalisering

Figur 3: En forenklet fremstilling av Honneths fremstilling av ”De sosiale anerkjennelsesforholdenes struktur” (Warming, 2014 s. 3, egen oversettelse; Honneth, 2008 s, 139).

En kan se på anerkjennelse fra et systemteoretisk perspektiv, da vil anerkjennelse av den andre være en sentral del i kommunikasjon, her i min oppgave kommunikasjon mellom saksbehandler og fosterhjem. Jeg vil utdype rettslig anerkjennelser og sosialverdsettelse videre, den tredje sfæren, kjærlighet har vil jeg ikke utdype videre da den ikke er relevant for min problemstilling.

5.3.1 Rettens anerkjennelse

En rettslig anerkjennelse handler om tildeling av rettigheter i samfunnet. Honneth (2008 s. 142) sier det slik: ”de individuelle kravene som er person legitimt kan håpe på blir innfridd fordi personen i kraft av å være et fullverdig medlem av felleskapet, deltar i dets institusjonelle orden på lik linje med alle andre”. Denne formen for anerkjennelse handler om allmenne rettigheter slik som velferdsrettigheter, yringsfrihet, trosfrihet og rett til politisk deltakelse (Honneth, 2008, s. 124). Det handler om universelle rettigheter som gis alle medlemmer i samfunnet, og gjennom disse kan en utvikle selvrespekt, og se seg selv som et likeverdig samfunnsmedlem. Videre sier Honneth (2008, s. 127) at subjektet er avhengig av et minimum av kulturell dannelse og økonomisk trygghet for å kunne handle med fornuftig innsikt. Fosterforeldre har rettigheter regulert av staten i regi av å være fosterforeldre, utgiftsdekning og fosterhjemsgodtgjørelse (Smith, 2014). Samtidig kommer frem i flere studier at fosterforeldrene opplever å måtte kjempe for tiltak de mener de er i behov av for å klare å stå i oppdraget som fosterforeldre. Tiltak som frikjøp fra arbeid, veiledning og avlastning (Havik, 2007; Khoo & Skoog, 2014). I forhold til matchingprosessen har fosterforeldre rett til informasjon om barnet og dets omsorgsbehov.

Det er i rettssfæren mennesket utvikler selvrespekt sier Honneth (2008). Denne sfæren er knyttet til at mennesket er bevisst at de har samme rettigheter som de andre. Mennesket må anerkjennes som rettssubjekter, og fravær av denne rettigheten fører til krenkelser som tap av rettigheter og ekskludering (Honneth, 2008). Blir mennesket nektet rettigheter eller blir ekskludert får det ”følelsen av ikke å ha status som en fullverdig og moralsk likestilt interaksjonspartner” (Honneth, 2008 s. 142). Fosterforeldre har som oppdragstakere for kommunen få rettigheter, de utfører oppdraget på vegne av barneverntjenesten. Det er barneverntjenesten som har beslutningsmyndighet i forhold til barnet. Videre hevder Honneth (2008) at mennesket dermed ikke får innfridd sine intersubjektive forventninger om å bli anerkjent som et subjekt med evne til å foreta moralske vurderinger, og at mennesket som en følge av dette mister selvrespekt (s. 142).

5.3.2 Sosial verdsetting

Anerkjennelse i form av sosial verdsetting vil si at mennesket anerkjennes for livsstil, prestasjoner, egenskaper og handlinger (Honneth, 2008). Mennesket blir med andre ord verdsatt for sine individuelle særegenheter, en blir anerkjent både emosjonelt og kognitivt (Honneth, 2008 s. 130). ”I motsetning til den rettslige anerkjennelsens moderne form, har vi sett at den sosiale verdsettingen dreier seg om de spesielle egenskapene som skiller menneskene fra hverandre” (Honneth 2008, s. 131). I denne anerkjennelsessfæren utvikler mennesket det Honneth kaller selvverdsettelse, som Honneth skiller fra selvrespekt ved at selvverd handler om å anerkjenne mennesket som et særegent individ. Honneth (2008) sier at mennesket får rettigheter av det å være til, men at de verdsettes individuelt for det de bidrar med som vi setter pris på. En opplever selvverd i det sosiale fellesskapet og dette gir grunnlag for verdsettingen vi får som medlemmer i et sosialt felleskap (Honneth, 2008).

Honneth (2008) påpeker samtidig at det å bli sett og respektert ikke samsvarer med at en blir møtt med enighet. Opplever mennesket å bli sosialt verdsatt vil det ha mulighet til å akseptere seg selv og dermed være positiv til egne ferdigheter og egenskaper. Fosterforeldre deltakelse i prosesser før beslutninger tas vil dermed føre til anerkjennelse (Ødegård et al. 2015). Det er ikke avgjørende for opplevelsen av anerkjennelse at fosterforeldrene får gjennom alle sine ønsker, de anerkjennes ved at de får delta, bli sett og hørt (Bergh, 2015; Honneth, 2008).

Det er også knyttet krenkelser til den sosiale sfæren. Disse krenkelsene er nedverdiggelse, ydmykelse og marginalisering (Honneth, 2008). Skal fosterforeldre bli anerkjent i den rettslige og sosiale sfæren er det viktig at de blir lyttet til og tatt med i drøftinger før beslutninger blir tatt (Bergh, 2015; Ødegård et al. 2015). I den sosiale sfæren er fosterforeldre i behov av å oppleve at de har oppgaver der de får brukt sin kompetanse, og videre få anerkjennelse på dette både fra barneverntjenesten og fra fosterbarnet. Det er barneverntjenestens oppgave å legge til rette for at fosterforeldrene opplever oppdraget som meningsfull og at de får utvikle seg i forhold til barnets omsorgsbehov. Dette kan i varetas ved oppfølging, veiledning og kurs. Honneth (2008) sier at det er vesentlig for mennesket selvverdsettelsen å oppleve at egen prestasjon og ferdigheter er av betydning for samfunnet. Anerkjennelse er som sett over et gjensidig avhengighets forhold. Forholdet mellom barnevernsarbeider og fosterforeldre er asymmetrisk som det meste av kommunikasjon mellom det offentlig og privat er (Hanssen, 2005). Skau (2013 s. 31) sier at ”makt er tilstede i alle relasjoner mellom klient og hjelper”, da også mellom fosterforeldre og saksbehandler.

Teori om anerkjennelse har som de fleste teorier vakt oppmerksomhet og diskusjoner. Den politiske feministen Nancy Fraser er en av Honneths fremste kritikere. Jeg har i denne oppgaven valgt å ikke gå inn i disse diskusjonene, da jeg bruker teorien mer som en praktisk teori enn en filosofisk teori. Teorien blir brukt for å prøve å forklare og å forstå hva som oppstår i relasjonen mellom fosterhjem og saksbehandler.

6.0 Metode

Min masteroppgave er en del av et større prosjekt, «Utsiktede flyttinger fra fosterhjem». Prosjektet benytter seg av data fra kartleggingsundersøkelse gjennomført av Bufetat region vest og sør i 2014-2015, samt fokusgruppe diskusjoner med fosterhjemsveiledere i Hordaland i 2016. Kartleggingsundersøkelsen er besvart av fosterforeldre som har eller som nesten har opplevd flyttinger og består av elektronisk spørreskjema. Det overordnede målet for studien er å få mer kunnskap om årsaker til utsiktede flyttinger fra fosterhjem, og hva som kan gjøres for å hindre slike flyttinger.

Vitenskapelig metode er den systematiske og planmessige framgangsmåte som brukes for å få ny kunnskap og teori om fenomenet som studeres (Grønmo, 2004; Malterud, 2011). Data materialet mitt inneholder åpne og lukkede spørsmål, noe som vil si både kvalitative og kvantitative spørsmål. Mitt datamateriale består av svar fra 331 fosterforeldre som har eller nesten har opplevd utsikttet flytting, hvorav 81 av disse har svart på det åpne spørsmålet. Jeg starter kapitlet med vitenskapsteori, videre vil jeg begrunne valg av metode i lys av forskningsdesign, herunder survey, variabler og utvalg. Deretter vil jeg beskrive egen oppgaves design og analysevalg som er tatt for å besvare forskningsspørsmålene. Avslutningsvis vil jeg se på egen rolle som forsker, min forforståelse og subjektivitet, samt diskutere reliabilitets- og validitetsutfordringer og forskningsetiske refleksjoner.

6.1 Vitenskapsteori

Malterud (2011 s.15) sier at det finnes mange former for kunnskap, og at vitenskapelig kunnskap er en av disse. Hvordan forsker forvalter og håndterer data er med på å avgjøre om kunnskapen en fremskaffer holder vitenskapelig mål (Malterud, 2011). Valg av metode kan være avhengig av forskers kunnskapssyn og paradigmatilhørighet, men hovedsakelig er problemstillingen styrende for valget (Grønmo, 2004). En skiller tradisjonelt sett mellom kvalitativ og kvantitativ metode. Innenfor disse hoved metodene har en ulike metodiske verktøy for å fremskaffe data, slik som intervju og diskursanalyse som er kvalitativ og

eksperiment og surveyundersøkelser som er kvantitative. Kvantitative metoder beskriver, kartlegger og analyserer med variabler og kvantitative størrelser (Befring, 2007, s. 29). Kvalitativ metode går mer i dybden og gir bredere innsikt i hvordan individer forstår og opplever fenomenet som studeres (Silverman, 2011). Både kvantitativ og kvalitativ metode kan være nyttig for å fremskaffe ny kunnskap i et samfunnsvitenskapelig perspektiv som barnevernsfeltet er.

Når vitenskapelig kunnskap utvikles og systematiseres kalles det forskning, og et sentralt kjennetegn ved denne typen kunnskapen er at den skal være etterprøvable (Malterud, 2011). Hvilke kriterier som trengs for å si om kunnskapen er gyldig og etterprøvable er det mange ulike oppfatninger av (Gilje & Grimen, 1993). Ulike oppfatninger blir sett på som ulike vitenskapsparadigmer (Creswell, 2014; Gilje & Grimen, 1993; Hatch, 2002), som har vokst frem ved refleksjon over vitenskapelig kunnskap og aktivitet (Gilje & Grimen, 1993). Forskningsparadigme defineres av Gilje & Grimen (1993, s. 86) slik: ”et allment anerkjent vitenskapelig resultat som for en tid gir en gruppe forskere klart definerte problemer og legitime problemstillinger”. Paradigme er dermed styrende for forskningen (Hatch, 2002).

Det har i vitenskapshistorien blitt utviklet flere forskningsparadigmer (Hatch, 2002). Jeg vil i videre trekke frem tre av dem, positivismen, postpositivismen og konstruktivismen. Positivismen bygger på troen om absolutt sannhet, at kunnskapen ”bygges opp gjennom systematiske undersøkelser av ”positivt gitte” eller faktiske eksisterende empiriske fenomener i samfunnet” (Grønmo, 2004 s. 9). Absolutt sannhet gjør at en ikke åpner for subjektive tolkning eller påvirkning; forskningen skal være uavhengig av forskers vurdering av fakta (Grønmo, 2004). Jeg har ikke en positivistisk tilnærming i min oppgave, og ser ikke på meg selv som en positivist. På 1970-tallet oppstod postpositivismen som fremhever at det ikke er mulig å påvise absolutte sannheter, og en forsker kan ikke være absolutt objektiv. Jeg tar som forsker hele tiden egne valg i prosessen (Befring, 2007; Creswell, 2014). Jeg tror ikke på muligheten for å gjennomføre absolutte og kontrollerte målinger, men som postpositivismen ser jeg på mennesket som delaktig i eget liv og som bidragsyter til egen hverdag, læring og utvikling (Befring, 2007). Menneskets, og dermed også min subjektivitet blir i postpositivismen sett på som unngåelig.

Konstruksjonister mener at å finne absolutte sannheter er umulig. Unike sannheter finnes, sannhetene konstrueres i ulike kontekster gjennom menneskers erfaringer (Hatch, 2002). Det er fra et konstruktivistisk perspektiv umulig og heller ikke ønskelig for forskeren å være

distansert og objektiv, jeg som forsker konstruere forståelser og meninger (Hatch, 2002). Konstruktivistisk kunnskap er knyttet til konteksten (Hatch, 2002). Ved å bruke en konstruktivistisk tilnærming er jeg som forskeren interessert i meningen mennesker tillegger problemene. Konstruktivistisk paradigme ligger nærmest min kunnskapsforståelse.

Min studie består for det meste av kvantitative data, som er av positivistisk opprinnelse. Disse dataene består av tall. Jeg har ett åpent spørsmål i studien, dataene fra dette spørsmålet er kvalitativt og fremstår i tekst. Historisk har det ofte vært stor uenigheter mellom kvalitativ og kvantitativ metode (Helland, 2003), men metodene er etterhvert blitt sett på som komplementære og utfyllende. I dag ser en at samme forskere bruker begge metodene, både i kombinasjon eller enkeltvis, noe som jeg også har gjort i min oppgave. Metoden kan ha sammenheng med problemstillingen som ønskes å svare på, den behøver ikke ha sammenheng med forskers kunnskapssyn (Befring, 2007; Grønmo, 2004). På den andre siden, informasjon som de to metodene fremskaffer er forskjellig, og kan utfylle hverandre. Studien innehar både et postpositivistisk og et konstruktivistiske perspektivet, det konstruktivistiske perspektivet kan hjelp å nyansere funnene ved å minne om at en ikke må ta ting ut av konteksten (Hatch, 2002).

Absolutt sannhet som det positivistiske paradigmer viser til vil ikke prege denne masteroppgaven, subjektivitet har heller ikke vært et mål. Funn fra oppgaven kan gjelde for mange fosterhjem i Norge som har eller nesten har opplevd utilsiktet flytting. Utvalget er rekruttert fra sør og vest landet som er et stort område, og alle i dette området fikk forespørsel om å svare på spørreundersøkelsen. Jeg som forsker har med min forforståelse samt med de valg jeg har tatt gjennom alle faser i masteroppgaven påvirke de svar som oppgaven gir. Det er de åpne og lukkede spørsmålene fra surveyen som avgjorde valget om å bruke både kvalitativ og kvantitativ analyse (tematisk analyse og statistikk). Oppgaven vil være preget av både av postpositivistisk og konstruktivistisk kunnskapssyn.

6.2. Bakgrunn for valg av metode/plassering av egen oppgave

Forskningslitteraturen framhever blant annet at opplæring av fosterforeldre og informasjon de får forkant av plassering kan være viktig for å hindre utilsiktet flytting. Gjennom min masteroppgave ønsker jeg å undersøke dette nærmere. Oppgaven avgrenses til en studie av fosterforeldres synspunkter på barneverntjenestens arbeid i forkant av plassering og har hovedfokus på informasjonsdeling og matchingprosessen.

Min studie har følgende fire forskningsspørsmål:

1. Hvordan vurderer fosterforeldrene nytten av opplæring i forkant av plasseringen?
2. Hvordan vurderer fosterforeldrene informasjonen de fikk i forkant av plassering?
3. Kan aldersforskjell mellom fosterbarn og biologiske barn være en medvirkende faktor for å fremme stabilitet i fosterhjems plasseringen?
4. Hvordan opplevde fosterforeldrene samarbeid med og oppfølgingen av barneverntjenesten etter plassering?

Forskningsspørsmålene i min masteroppgave er blitt omformet og bearbeidet, Grønmo (2004 s. 71) sier at ” Problemstillinger for en samfunnsvitenskapelig studie blir vanligvis utarbeidet gjennom en prosess” videre sier han at det er sjelden en sitter igjen med den problemstillingen en hadde som utgangspunkt. Spørsmålene har blitt endret etter bedre kjennskap til datamaterialet og kunnskap om hva materialet faktisk kan gi svar på.

6.3 Forskingsdesign

Problemstillingen gir oftest retningslinjer for valg av metodisk tilnærming (Grønmo, 2004). Kvantitativ metode brukes når en har et mål om å beskrive, kartlegge, analysere og forklare ved hjelp av variabler og kvantitative størrelser (Befring, 2007, s. 29). I min oppgave fremstilles resultater fra undersøkelsen i form av tall og statistikk, samt noe tekst. Tall og statistikk som legges frem legger opp til en objektiv forståelse av resultatene, mens data som tekstsom en subjektiv forståelse (Grønmo, 2004). På denne måten kan en si at min forskningsdesign kan regnes som mixed metod, hvor jeg påvirkes av både et postpositivistisk og et konstruktivistisk kunnskapssyn.

Kvantitativ metode kan si noe om større grupper. Jeg ønsker i mitt prosjekt å se om en kan finne faktorer som kan være med å hindre utilsiktet flytting, dette med fokus på arbeidet gjort tidlig i prosessen ved plassering av barn. Finner en tydelige faktorer fra mange respondenter vil det være nyttig å sette inn større innsats tidlig i plasseringsprosessen, og kvantitativ undersøkelse kan dermed bidra til kunnskap som kan føre til færre utilsiktede flyttinger. Kvalitativ metode går i dybden og en søker en dypere innsikt i hvordan respondenten opplever og forstår fenomenet en undersøker (Kvale & Brinkmann, 2015). Både kvantitativ og kvalitativ metode kan være av betydning for å fremskaffe kunnskap om utilsiktet flytting. Forskningsspørsmålet kan besvares ved å bruke begge metodene, sammen kan de ulike metodene bidra til å gi ny kunnskap om det samme fenomenet (Grønmo, 2004).

Kvantitativ forskning bygger på naturvitenskap og vitenskapssyn hovedsakelig inspirert av positivismen (Cresswell, 2014). Metoden befatter seg med tall og det som er målbart, dataene fremstilles ofte i tabeller, grafer eller andre statistiske fremstillinger (Johannessen, 2009). Ved kvantitative studier er hovedprinsippet nøyaktighet. Opplegget er stort sett fastlagt før datainnsamlingen begynner ved at forskeren på forhånd har bestemt hvilke utvalgte aspekter ved kildene som skal undersøkes (Grønmo, 2004; Silverman, 2013.) Det brukes ofte mange informanter (Cresswell, 2014), og alle respondentene svarer på eksakt samme spørsmål (Grønmo, 2004). Jeg har som forsker selv ikke deltatt med å utforme spørsmål eller rekruttere informanter til min masteroppgave. Spørreundersøkelsen som er grunnlaget for mitt datagrunnlag har jeg fått tilgang til fra Bufetat Vest. Det er de som har utformet spørreundersøkelsen og innhentet datamaterialet elektronisk fra informantene.

6.3.1 Survey

Survey er undersøkelse gjennomført ved bruk av spørreskjema, og er den mest brukte kvantitative metode innen samfunnsvitenskap (Aarø, 2007). Aarø (2007) sier at survey som metode ofte kan oppfattes som en metode en ikke behøver opplæring i, den blir gjerne betraktet som allemannseie. At metoden blir betraktet som enkel å utføre kan ha både positive og negative fordeler. Negativt da det ofte gjøres elementære feil når en lager spørreskjema, analysen av dataene kan blir for overfladiske og Aarø (2007) sier at det ikke er sjelden at slike undersøkelser kommer ut med uholdbare konklusjoner. På den andre siden er survey en informativ og kostnadseffektiv metode. Ved å bruke survey når jeg flere informanter enn jeg ville gjort ved kvalitativ metode (Creswell, 2014).

Det skiller gjerne mellom to typer bruk av data fra en survey, deskriptiv og analytisk. Deskriptiv – en forteller om hva som karakteriserer en hel eller deler av befolkningen. Analytisk handler om å sjekke ut sammenhenger mellom variabler, og en sier gjerne at formålet er å predikere (Aarø, 2007). I min masteroppgave er det benyttet deskriptiv og analytisk data fra surveyen.

En styrke ved å bruke survey er at jeg ikke tar informantene bort fra deres vanlige miljø. Det å oppleve utilsiktet flytting er ikke bare en belastning for barna, forskning viser at mange fosterhjem sliter i ettertid med opplevelse av mislykkethet og behov for oppfølging (Khoo & Skoog, 2014). Jeg tenker at det kan være lettere for fosterforeldrene å sitte hjemme å svare på en survey, enn det ville være å bli intervjuet, dette gjerne om ubearbeidede og sårbare opplevelser.

”I Survey-undersøkelser skiller en mellom enheter og variabler” (Aarø, 2007 s. 11). Enhet er oftest en person, i denne oppgaven er det fosterforeldrene eller barna som er enheter. Videre registreres en rekke karakteristika og egenskaper ved disse. Karakteristikk som blir kodet ved bruk av symboler og tall blir igjen kalt for variabler. En skiller videre mellom uavhengige og avhengige variabler i eksperimentell forskning, innen survey-forskning brukes begrepene prediktorer og kriterievariabler (Aarø, 2007). I min masteroppgave er jeg interessert i å se på frekvenser, jeg er opptatt av antall. Jeg ønsker å se på enkeltstående variabler (frekvenser), som for eksempel hvor mange av fosterhjemmene som har deltatt på PRIDE kurs, og se på hvor fornøyd fosterhjemmene har vært med informasjon de har fått. Videre har jeg sammenlignet variabler for å se etter sammenhenger.

6.3.2 Variabler

”Termen variabel står for ein egenskap, eit fenomen, som kan ha meir enn ein verdi” (Befring, 2007, s. 99). Variabler er kjennetein eller egenskaper ved deltakeren i spørreundersøkelsen (Grønmo, 2004), og variabler er gitt navn etter hvilken funksjon eller rolle de har i undersøkelsen (Befring, 2007). Spørreundersøkelsen inneholder mange variabler, som eksempel alder på barnet, alder på fosterforeldre, tid for hvor lange barna har bodd i fosterhjemmet, fosterforeldrenes utdanning, PRIDE kurs/opplæring og informasjon. Flere av variablene er brukt til bakgrunnsinformasjon ved presentasjon av utvalget. De viktigste variablene i min analyse er variablene PRIDE- grunnopplæring, informasjon og alder på biologiske barn.

Det vises til ulike målenivåer i litteraturen, målenivået er avgjørende for videre valg av statistisk analyse (Befring 2007). De fire målenivåene er nominal-, ordinal-, intervall- og proporsjons- eller forholdstallvariabel (Befring, 2007). Klassiske eksempler på nominal nivå er kjønn, diagnose og nasjonalitet (Bjørndal & Hofoss, 2004). Nominal variablene får en betegnelse, de er gjensidig utelukkende, definerer likheter og ulikheter ved deltakerne og kan ikke rangeres i logisk orden (Befring, 2007; Bjørndal & Hofoss, 2004; Grønmo, 2004).

Ordinalnivå kan rangeres, de representerer grad av noe og kan dermed rangeres slik som gjort i spørreundersøkelsen jeg benytter data fra. Eksempelvis en logisk rangering om hvor nyttig PRIDE-opplæring har vært: svært lite nyttig, ganske lite nyttig, middels, ganske nyttig, svært nyttig og vet ikke. Variabler på intervallnivå har den egenskap at den kan si at avstanden er konstant, den kan dermed si nøyaktig hvor stor forskjell det er på verdiene (Bjørndal & Hofoss, 2004). Proporsjons- eller forholdstallvariabel innehar de samme egenskaper som de

tre andre nivåene. I tillegg har variablene ett naturlig nullpunkt og gir dermed informasjon om forholdet mellom verdiene (Grønmo, 2004). Alder er et slikt eksempel.

6.3.3 Datagrunnlaget

Jeg har i min masteroppgave bruke data som foreligger fra surveyen gjennomført av Bufetat Vest. Spørreundersøkelsen ble sendt ut i tre omganger, a) først ble den sendt ut til 76 fosterforeldre i region Vest som hadde opplevd brudd i perioden 2014 og 2015, som omtales pilotprosjektet. 55 fosterhjem besvarte undersøkelsen noe som gir en svarprosent på 76%. b) Deretter ble det sendt ut forespørsel til alle fosterforeldre i region Vest (ikke de som svarte i første runde) totalt 2020, 1119 av disse svarte og gir en svarprosent på 55 %. 94 av disse fosterhjemmene hadde opplevd brudd i perioden, mens 83 hadde opplevd neste brudd i perioden 2013-2015. c) Tilslutt ble forespørsel sendt til alle fosterhjem i region Sør, totalt 2491 hjem. 1260 av disse hjemmene svarte noe som gir en svarprosent på 51 %. 133 av disse hjemmene hadde opplevd brudd, mens 84 hadde opplevd nesten brudd. Undersøkelsen inneholder totalt informasjon om 449 saker, 282 brudd og 167 nesten brudd.

Informantene var ikke informert om at deres besvarelser skulle kunne brukes til videre forskning, det ble derfor besluttet å be om nytt samtykke for å bruke dataene i prosjektet: Utsiktet flytting fra fosterhjemmet. Det ble derfor mai 2016 sendt epost med informasjonsskriv om forskningsprosjektets til alle 449 informantene hvor 332 av disse gav sitt samtykke til videre forskning. Dette gir en svarprosent på 74%. Av disse 332 hjemmene var det 215 som hadde opplevd utsiktet flytting og 117 som nesten hadde opplevd utsiktet flytting. 263 av disse fosterhjemmene var kommunale fosterhjem, 33 var statlige familiehjem og 29 var fosterhjem knyttet til private organisasjoner. 7 av hjemmene svarte at de ikke viste hvilken type hjem de var. Videre ble det i analysen tatt bort et hjem som viste seg var beredskapshjem, N= 331. Flere kjennetegn ved utvalget vil bli presentert under presentasjon av funn.

Bakgrunnsinformasjon ble operasjonalisert gjennom disse variablene:

1) Hvilken type fosterhjem var du/dere ved den utsiktede utflyttingen? Svaralternativer: Kommunalt fosterhjem, statlig familiehjem, privat fosterhjem og vet ikke.

2) Hva var barnets alder ved innflytting? Svaralternativer: 0-6 år, 7-12 år, fra 13 år og oppover og vet ikke.

3) Hvor lenge hadde barnet vært hos deg/dere ved den utilsiktede utflyttingen?

Svaralternativer: 0-6 måneder, 7-11 måneder, 12 måneder til 2 år, 3-4 år og 5 år og oppover.

4) Hvilket forhold hadde du/dere til barnet? Svaralternativer: Jeg eller partner er i slekt med barnet, kjente til barnet før barnevernet tok kontakt om plassering, helt ukjent for meg/oss før barnevernet tok kontakt om plassering og vet ikke.

For å svare på forskningsspørsmål 1, 2 og 3 ble følgende spørsmål analysert :

9) Hadde du/dere egne hjemmeboende barn ved utflytting? Svaralternativer: Ingen, ett barn, to barn og 3 eller flere barn.

9b) Hvor gamle var eget/egne barn? Svaralternativer: yngre enn fosterbarnet, samme alder som fosterbarnet, eldre enn fosterbarnet og vet ikke.

11 a) Har du/dere gått på PRIDE? svaralternativene er: Ja, nei, vet ikke.

11 b) Begynte du/dere på PRIDE før eller etter plassering? Svaralternativer: Før, etter.

11 c) Hvor nyttig var PRIDE-opplæringen for arbeidet med barnet? Svaralternativer : Svært lite nyttig, ganske lite nyttig, middels ganske nyttig, svært nyttig og vet ikke.

11 d) Fikk du/dere noen annen grunnopplæring? Svaralternativer: ja, nei.

11 f) Hvor nyttig var denne opplæringen for arbeidet med akkurat dette barnet?

Svaralternativer: Svært lite nyttig, ganske lite nyttig, middels, ganske nyttig, svært nyttig og vet ikke.

12. Hvordan vurderer du informasjonen du/dere fikk om barnet før plassering?

Svaralternativer: Feil informasjon, for lite informasjon, barnevernet holdt tilbake informasjon, tilfredsstillende informasjon og vet ikke.

14. Hvordan var informasjonen du/dere fikk om følgende før plassering? Svaralternativer for alle: For lite informasjon, feil informasjon, tilfredsstillende informasjon og vet ikke.

a) Informasjon om veiledning, eksempel 1. årsgruppe, individuell og gruppeveiledning

b) Informasjon om opplæring etter innflytting

c) Informasjon før plassering om godtgjøring, utgiftsdekning osv

d) Hvordan var informasjon om plikter og rettigheter.

I spørreskjemaer er det vanlig å bruke skalaer (Grønmo, 2004).” Et sett svaralternativer som er ordnet i forhold til hverandre på en slik måte at de danner en variable på ordinal,- intervall eller forholdstallsnivå , kalles en skala” (Grønmo, 2004 s. 178). I spørreskjemaene er oftest svaralternativene forhåndsbestemte med ulike alternativer til avkryssing (Malterud, 2011), men noen ganger har en også med åpne spørsmål hvor informantene blir bedt om å svare fritt. I min masteroppgave har jeg data fra ett åpent spørsmål, de andre er lukkede med svaralternativer, et såkalt semi-strukturert spørreskjema. Fordelen ved slike svaralternativskalaer er at respondenten får mulighet til nyansere sine svar ved å svare det som er nærmest dere oppfatning. Ulempene kan være at det kan være vanskelig for informantene å skille svarene, for eksempel forskjell på middels, ganske nyttig og svært nyttig.

For å besvare det fjerde og siste forskningsspørsmålet ble det gjort en analyse av følgende åpne survey spørsmål:

15. Hvis du ønsker å utdype noe om den informasjon du/dere fikk før plassering, kan det gjøres her.

81 av 331 informanter svarte på det åpne spørsmålet. Disse svarene gikk jeg gjennom for å se på om der var svar som ikke svarte på spørsmålet som ble stilt. Jeg tok bort 9 av informantenes svar, da min vurdering var at de ikke svarte på spørsmålet som var stilt. Svarene var så generelle at de ikke gav ekstra informasjon utover det som ble svart på de lukkede spørsmålene. Eksempel på svar som ble tatt bort er: ”Gjennomgående for lite informasjon”; og ; ”Informasjon var grei”. Jeg tok også bort noen setninger fra 6 informanter, eksempler på setninger er: ”Fikk for lite informasjon” og ”Prosessen med å bli godkjent var utrolig lang og utmattende. Dårlig ”reklame” for Bufetat”. Jeg satt til slutt igjen med svar fra 72 fosterforeldre, det er disse svarene som ble analysert.

6.4 Analyse

“Analysis consist of «taking the data apart» to determine individual responses and then «putting it together» to summarize it” (Creswell, 2014, s. 24).

Da datamaterialet mitt inneholder både kvantitative og kvalitative data har jeg i min oppgave benyttet meg av to analyseformer. For å analysere det kvantitative datamaterialet har jeg benyttet meg dataprogrammet SPSS (versjon 24). Analysen av det kvalitative datamaterialet er gjennomført ved at jeg har benyttet meg av Brown & Clark (2006) sin modell av tematisk analyse.

6.4.1 Analyse av kvantitative data

I min masteroppgave har jeg benyttet meg av datamateriale fra spørreundersøkelse utført av Bufetat Vest. Jeg har brukt dataprogrammet SPSS (versjon 24) til å utføre statistiske analyser. SPSS er et dataprogram for å analysere kvantitative data. Programmet gir mulighet for ulike typer analyse (Field, 2009). Johannessen (2009) sier at SPSS gir nærmest ubegrensede muligheter, men hovedsakelig skilles det mellom tre typer analyse; bivariat, univariat og multivariat. I denne oppgaven benytter jeg meg av univariat og bivariat analyse. Univariat er i denne studien brukt for å presentere utvalget og for viser hvordan enheter fordeler seg på en variabel (Johannessen, 2009). For eksempel hvor mange av fosterforeldrene som har deltatt på PRIDE. ”Det antallet enheter som er registrert med en bestemt verdi, kalles frekvensen for denne verdien” (Grønmo, 2004 s. 276). Bivariat analyse analyserer sammenhengen mellom to variabler (Grønmo, 2004). For å teste hypotese om statistisk sammenheng mellom to variabler har jeg brukes kji-kvadrat analyse basert på en krystabell (Befring, 2007). Variablene har to eller flere verdier. Jeg har sett på om der er sammenheng mellom type plassering og deltakelse på PRIDE opplæring. En har et mål om å teste om verdien er signifikant eller ikke, statistisk signifikant uttrykkes i p-verdier mellom 1,000-0,000. For at et resultat skal kunne regnes som statistisk signifikant er det satt en grense ved verdien $p=0,05$ (Befring, 2007). Dette tilsier at får en en slik verdi eller mindre vil det si at det kun er fem prosent sjanse eller mindre for at sammenhengen er tilfeldig, og det vurderes om at det er en signifikant sammenheng (Field 2009).

6.4.2 Analyse av kvalitative data

Jeg har valgt å analyser det åpne spørsmålet fra surveyen ved å benytte Braun og Clark (2006) sin modell av tematisk analyse. Braun & Clark (2006) sier at modellen baserer seg på identifisere mønstre i datamaterialet. Tematisk analyse er et verktøy som kan gi en rikt og detaljert redegjørelse for data (Braun & Clark, 2006). Braun & Clark (2006 s. 87) deler tematisk analyse inn i seks faser, fasene er som følger: 1) gjøre seg kjent med data, 2)

frembringe de første kodene, 3) lete etter tema, 4)gjennomgang av tema, 5) definere og navngi tema og 6) produsere rapporten.

Første fase handler om å gjøre seg kjent med data, noe jeg gjorde ved å lese gjennom datasettet flere ganger. Dette var viktig for meg da datasettet og spørsmålene var nye siden jeg selv ikke hadde vært med på å utarbeide dem. Allerede ved gjennomlesning ble jeg observant på at det var lignende svar som gikk igjen i datasettet og som skilte seg ut. Jeg noterte disse ned i arbeidsdokumentet mitt etterhvert. Jeg har ikke gjort grammatiske endringer på fosterforeldrenes uttalelser.

Fase to som handler om å generere innledende koder var allerede påbegynt i fase en. Forståelsen av koder i denne sammenheng refererer til elementer jeg hadde sett som interessante (Braun & Clark, 2006, s. 88). Arbeidsdokumentet ble i denne fasen sett i sammenheng med mine forskningsspørsmål. Dette ved at jeg ved gjennomlesning av datasettet hadde noterte meg temaer som gikk igjen i besvarelsene. Koding er den delen av analysen hvor en organiserer data i meningsfulle grupper (Braun & Clark, 2006). Ved gjennomlesning printet jeg først ut datasettet på ark for deretter å bruke ulike fargepenner for å skille ut svar som lignet på hverandre. Braun & Clarks (2006) råd i denne delen av analysen er å kode flest mulig temaer. Om en ikke ser at de er relevante i første omgang kan de være av interesse senere i prosessen. I analyseprosessen beveget jeg meg mellom de ulike fasene, og hatt fokus på forskningsspørsmålene.

I fase tre i analysen tok jeg utgangspunkt i spørsmålet som skulle besvares og lette etter temaer i datasettet som omhandlet informasjon eller mangel på denne. Jeg så etterhvert at jeg hadde temaer som bruke samme oppdeling som brukt i kapitlet om tidligere forskning (forhold ved barnet, forhold ved fosterhjemmet, forhold ved opprinneshjemmet og forhold ved barneverntjenesten). Denne inndeling ble forsøkt brukt. Etterhvert i arbeidet så jeg at denne inndelingen ikke passet mitt datamateriale. Jeg satt igjen med besvarelser som ikke lot seg plassere i disse temaene, samt at jeg så og si ikke hadde data som omhandlet biologisk familie. Jeg leste datasettet mitt flere ganger gjennom analyseprosessen. Når en tematiserer leter en etter overordnede sammenhenger i datasettet (Braun & Clark, 2006). Kritikken til tematisk analyse er blant annet det at en løser opp helheten og ser på deler, og dermed kan stå i fare for å at setningene blir usammenhengende (Braun & Clark, 2006). Jeg har stort sett valgt å beholde hele setninger for å dermed ikke miste sammenhenger.

I fase fire gikk jeg systematisk gjennom temaene jeg hadde funnet. Temaene jeg satt igjen med var: informasjon om forhold ved barnet, oppfølging og bistand fra barneverntjenesten og til slutt temaet samarbeidsklime med barneverntjenesten. Det siste temaet valgte jeg å ta med i analysen da flere av informantene hadde sagt noe om dette og jeg vurderte dette som viktig informasjon for å besvare mine spørsmål. Teksten ble i denne fasen grundig gjennomgått og plassert under de ulike temaene. Jeg utarbeidet et dokument med kolonner da jeg så at det var lettere å få oversikt og å kunne flytte på tekst slik.

I femte fase arbeidet jeg også med å navngi de ulike undertemaene og det var viktig for meg å få så pass så tydelige temaer at jeg ville klare å skille dem fra hverandre når jeg skulle plassere de ulike uttalelsene (Braun & Clark, 2006). I denne prosessen endte jeg opp med å endre på og flytte noen av underkategoriene. Blant annet ble underkategorien skifte av saksbehandlere flyttet fra temaet oppfølging og bistand fra barneverntjenesten over til temaet samarbeidsklime med barneverntjenesten.

Sjette fase handler om å produsere en rapport. Jeg har i min oppgave valgt å presentere funn og drøfting hver for seg. Dette har jeg valgt da jeg ikke bare har data fra denne tematiske analysen, men også data fra SPSS. Jeg har valgt å bruke en del av informantenes utsagn i presentasjon av funnene. Jeg har i presentasjon av funn valgt å ikke telle antall utsagt, jeg har valgt å bruke ”flere” eller ”mange”. Sitater som er brukt har jeg valgt å beholde i opprinnelses form, jeg har dermed ikke endret meningsinnholdet i disse (Hatch, 2002).

6.5 Min forforståelse og subjektivitet

Forskerens forforståelse påvirker innsamling og tolking/analysering av data, og forsker får en subjektiv rolle (Grønmo, 2004). Som forsker er det viktig å være bevisst sin forforståelse. Den kan være nyttig for forskningsprosessen, men kan også bidra til at forskeren går inn i prosjektet med skylapper eller manglende evne til å lære av sitt materiale. En fallgrube kan være at forforståelsen overdøver kunnskapen som det empiriske materialet kunne ha levert.

Silverman (2013) sier at forskningen må ha teoretisk gjennomsiktighet. Det er med andre ord viktig å beskrive mitt teoretiske ståsted som er grunnlaget for tolkninger. Valg av tema og problemstilling kan ses i lys av ens egen erfaringsbakgrunn, som yrkeserfaring og interesseområder. Forskerens subjektivitet skal synliggjøres. Min erfaringsbakgrunn er fra

kommunal barneverntjeneste, beredskapsmor og fostermor. Jeg kjenner kulturen ved flere ulike barnevernkontor, jeg har jobbet ved to kontorer og samarbeidet med flere i tiden som beredskapshjem og fosterhjem. Informantene og jeg kan dermed ha mange av de samme erfaringene. At jeg har erfaring både som tidligere saksbehandler hvor jeg har rekruttert fosterforeldre og plassert barn i fosterhjem og hatt rolle som både tidligere beredskapsmor og nå fostermor kan gjøre det lettere for meg å forstå informantene. Samtidig kan jeg som forsker være farget av egne utfordringer i forhold til disse rollene. Jeg er med andre ord ikke nøytral i forhold til tema masteroppgaven berører, noe som jeg som forsker må være observant på i alle deler av arbeidet med oppgaven. Allikevel er datamaterialet i min oppgave ikke farget av meg som forsker. Jeg har ikke laget spørsmålene eller utført intervjuene, noe som kan være en styrke når en forsker på eget fagfelt.

Malterud (2011) kommer med flere råd i forhold til forskers rolle og forforståelse. Hun sier at forsker må tenke gjennom egen erfaring, og hva de har å si når en forske på eget fagfelt. Videre sier hun at det lurt å tenke gjennom hva en tror en skal finne ut og hvorfor? Hva har forskers faglige perspektiv og ståsted å si? Hva er forskers teoretiske referanseramme, og hva kunne vær annerledes om jeg som forsker hadde valg annen litteratur (Malterud, 2011).

Det er som Malterud (2011) peker på viktig å reflektere over hvordan min forforståelse og erfaring kan påvirke informasjon jeg får, og hva jeg fokuserer på når jeg presenterer mine funn. Jeg hadde på grunn av min erfaring noen formeninge om hva jeg ville finne i svarene fra fosterforeldrene. I prosjektbeskrivelsen og i forskningsprotokollen skal forskers forforståelse og vurderinger være synlig (Malterud, 2011). Forskerens rolle står sterk når en bruker kvalitative metode (Silverman, 2013), men og moderne vitenskapsteori "avviser forestillingen av den nøytrale forskeren som ikke øver noen form for innflytelse på kunnskapsutvikling" (Malterud, 2011 s. 37). Forskers ståsted gjenspeiles i hele forskningsprosessen. Malterud (2011) kaller forforståelse som "den ryggsekk vi bringer med oss inn i forskningsprosjektet" (s. 40). Innholdet i denne ryggsekken får betydning for alle valg en gjør gjennom hele forskningsprosessen (Malterud, 2011). Det vil altså ha betydning av hvem jeg er som forsker i alle faser av forskningsprosessen, jeg er den jeg er i alle deler av prosessen. I min masteroppgave vil det ha betydning for hypoteser jeg har, erfaringer i arbeidslivet samt i privatlivet.

Som forsker på eget fagfelt kan en mange ganger dra med seg fordommer/forståelser inn i forskningen. Jeg som både tidligere saksbehandler, beredskapshjem og nå fostermor har

forventninger til svar jeg tror jeg kommer til å finne. Jeg selv hadde en hypotese om at manglende informasjon og barneverntjenestens dårlige kunnskap om barnet kunne være årsaker til utilsiktet flytting. Samtidig hadde jeg med meg en erfaring som saksbehandler hvor det ofte var få tilgjengelige tiltak, for eksempel fosterhjem, og at en dermed ikke hadde mulighet til å matche slik en gjerne ønsket. Videre hadde jeg tanker om at forskyvningen i føringene de siste årene ved at en legger ned institusjoner og dermed plasserer flere av ungdommene i fosterhjem ville føre til at belastningene for fosterforeldrene ville bli store. Kanskje så store at det var vanskelig å forene fosterhjemsoppgaven med ordinær jobb og at det dermed ble store konflikter mellom fosterhjem og barneverntjenesten rundt økonomi.

Jeg har vært opptatt av å forsøke å være bevisst min forforståelse når jeg har leste gjennom datamaterialet. Særlig har jeg reflektert rundt valgene jeg tok i analysen av det kvalitative datamaterialet. Her har valg av temaer og underkategorier blitt reflektert over og gjennomgått flere ganger for at de skulle passe til mitt datamateriale. Mitt ønske var å få frem fosterforeldrenes meninger, jeg har tilstrebet at presentasjon ikke skal være preget av mine erfaringer.

Jeg har forsøkt å ikke la meg styre av egne forståelser ved å reflektere med veileder og andre medstudenter. Særlig ved valg av litteratur og teori har dette vært nyttig. Notatene som ble tatt forløpene i prosessen har vært nyttige å kunne gå tilbake til for å se valg som ble tatt i forhold til analyse, valg av litteratur og teori. I prosessen har jeg sett at det er større utfordringer med å være objektiv i analysen av de åpne spørsmål enn ved de lukkede som blir mer fakta pregede og konsise. Jeg som forsker vil aldri kunne være helt objektiv, men jeg har i prosessen lest datamaterialet mange ganger, brukt veileder og medstudenter til refleksjon og samtaler rundt mine valg.

6.6 Forskningsetiske vurderinger

I forbindelse med forskningsprosjektet: "Utilsiktet flytting fra fosterhjem" ble personvernombudet for forskning, Norges Samfunnsvitenskapelige Datatjenester (NSD) kontaktet. NSD anså ikke at prosjektet medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33 (Vedlegg 1.) Vi fikk av dem godkjenning til å bruke datamaterialet til forskning så lenge dataene er anonymisert. Deltakerne fikk i forkant av spørreundersøkelsen informasjon om at undersøkelsen omhandlet utilsiktet flytting. Respondentene som deltok gav et frivillig informert samtykke. Etersom

respondentene på samtykke tidspunktet ikke var kjent med at spørreundersøkelsen senere vil bli gjenstand for videre forskning, vurderte Hemil-senteret og UiB det nødvendig å innhente enda et (aktivt) samtykke fra respondentene før data materialet ble gjort tilgjengelig for forskerne (Se vedlegg 2.) Samtykkeforespørsel samt informasjonsskriv ble sendt ut på mail til alle 449 respondenter i mai 2016. I informasjonsskrivet ble respondentene informert om hva samtykke innebar, at deres svar ville være del av forskningsprosjektet ”utilsiktet flytting fra fosterhjem”, som har som formål å få mer kunnskap om årsaker til utilsiktede flyttinger. Respondentene fikk informasjon om anonymisering og frivilling deltakelse. Etter at en hadde fått nytt samtykke ble datamaterialet sent til Norsk senter for forskningsdata AS (NSD) som gjennomgikk alle svar og sikret full anonymisering av datamaterialet før Hemil-senteret ved UIB fikk datamaterialet.

6.7 Reliabilitet og validitet

Målet med min studie er å finne svar på om opplæring av fosterforeldre og informasjon de får i forkant av plassering kan være viktig for å hindre utilsiktet flytting. Det krever ett åpent sinn å se etter svar på spørsmål en mener en allerede har svaret på. Refleksivitet er et begrep som brukes av Malterud (2011) for å få meg som forsker til å forstå hva eget ståsted har å si for resultatene en får. Den person jeg er, privat og som fagperson kan få konsekvenser for valg jeg tar i forskningsprosessen. Det brukes ulike begreper på å måle kvalitet i kvalitativ og kvantitativ forskning. Begrepene som brukes i kvantitativ forskning er reliabilitet og validitet (Silverman, 2013). Jeg vil bruke de kvantitative begrepene da datamaterialet i hovedsak inneholder kvantitative data

Reliabilitet ”refererer til datamaterialets pålitelighet” (Grønmo, 2004 s. 220). Oppnår en mest mulig like svar uansett hvem som samler inn dataene etter flere datainnsamlinger har datamaterialet høy reliabilitet (Grønmo, 2004). Datamaterialet i min studie er samlet inn via mail og er dermed ikke påvirket av forsker i denne fasen. Jeg har benyttet meg av datamateriale som andre har samlet inn. Å bruke andre sitt datamateriale krever at en som forsker setter seg grundig inn i hvordan dataen ble samlet inn og hvordan og hvorfor spørsmålene i spørreskjemaet er operasjonalisert og satt sammen. Datamaterialet må gås gjennom for å sjekke om der er feil, videre må disse feilene rettes opp. Jeg har satt meg inn i hvordan dataen ble samlet inn, og gjort meg kjent med spørsmålene i spørreskjemaet. Datamaterialet bestod mange variabler, jeg har gått gjennom de jeg har benyttet i min analyse

for feil, disse feilene har jeg fått rettet opp. Ved å gjøre forskningsprosessen transparent, gir en leseren innsikt i hele prosessen, er tydelig på hva som er fakta og hva om er egne vurderinger og kommentarer (Silvermann, 2013). De kvantitative dataene analysert i SPSS er mindre påvirket av meg som forsker. Ved analyse av det kvalitative spørsmålet har jeg som forsker gjort egne vurderinger og valg. Jeg har blant annet tatt bort noen svar, samt at jeg har valgt hvilken tekst jeg ville bruke videre i drøftingen. Jeg har i analysen redegjort for de valg jeg har gjort ved hjelp av å bruke Brown & Clarks, & (2006) sin tematiske analysemodell. Bruk av modellen har hjulpet meg som forsker å hele tiden dokumentere valg og vurderinger jeg har gjort gjennom hele analyseprosessen. Reliabiliteten blir styrket ved at jeg som forsker gjør rede for hvordan jeg er kommet frem til mitt resultat (Grønmo, 2004).

I en surveyundersøkelser som dette kan datamaterialets reliabilitet også relateres til hvor pålitelige respondentenes svar er (Malterud, 2011). Respondenter kan ha krysset av feil svaralternativ eller ubevisst hoppet over spørsmål. Det er ikke utenkelig at en ved å svare på så store spørreskjemaer kan gjøre feil. Undersøkelsesskjemaer med mange spørsmål kan føre til at respondentene kan bli lei mot slutten og dermed krysse tilfeldig. Jeg har ikke noe som tyder på at det har skjedd her men spørsmålene i spørreskjemaet blir ikke gjentatt eller omformulert så det er vanskelig å kunne kontrollere for tilfeldig avkryssing. Respondenter kan også være preget av spørsmålene ved at de kan bli følelsesmessig berørt. Det er vanskelig å kunne sjekke om følelser har hatt innvirkning på svarene som er gitt, men det er hvert fall slik at de som deltar svarer anonymt, og at svarer blir mer ærlig enn om en ikke hadde vært det (Grønmo, 2004).

Validitet viser til dataenes relevans i forhold til forskningsspørsmålene, om en i undersøkelsen har målt det en ønsket å måle (Grønmo, 2004). Høy validitet er avhengig av at datamaterialet har høy reliabilitet (Grønmo, 2004). Ved å måle validitet ser en på kvaliteten på svarene en får. Er svarene sanne? Gjelder disse svarene i alle situasjoner? Er det andre måter en kan tolke dataene på? Validitet blir av Malterud (2011) delt opp i intern og ekstern validitet. Intern validitet styrkes ved godt teoretisk forarbeid og trinnvis analyse, og gjennom at en stiller spørsmål ved om utvalget er det rette for å gi svar på problemstillingen, eller om en har stilt de beste spørsmål (Malterud, 2011). I denne undersøkelsen benyttes teori om beslutninger, kommunikasjon og teori om anerkjennelse. Teoretiske begreper må gjerne reduseres for at de skal kunne bli tilgjengelige for måling og for at de skal kunne bli empirisk håndterlig, noe som gjør at det sjelden er samsvar mellom teoretisk og operasjonell validitet.

Ringdal (2001) sier at dette er kjernen i begrepet innholdsvaliditet. Med den ekstern validitet ser en etter om svarene en kommer frem til er overførbare. Ville andre fosterforeldre svart det samme som mitt utvalg, kan funn i studien generaliseres?. For å kunne trekke en slik slutning om generalisering må utvalget være trukket gjennom et sannsynlighetsutvalg, som refererer til at alle enheter i populasjonen som ville vært med på undersøkelsen har en sannsynlighet for å bli trukket ut (Grønmo, 2004). I forholdet til denne undersøkelsen vil det si at alle fosterhjem i landet ville ha en mulig sannsynlighet for å kunne delta i studiet for at den skal kunne generaliseres til å kunne gjelde hele populasjonen.

Denne undersøkelsen har et strategisk utvalg og ikke et sannsynlighetsutvalg. En kan dermed ikke uten videre si at at funn fra undersøkelsen kan generaliseres til å gjelde hele populasjonen. Undersøkelsen består av 331 fosterforeldre som har opplevd eller nesten opplevd brudd i region Sør og Vest. Det er færre (72) som besvarte det åpne spørsmålet. Det er et stort utvalg, samtidig så er det mange som har valgt å ikke svare på undersøkelsen. Allikevel er antallet i denne undersøkelsen så stort at jeg vil si at at funn fra undersøkelsen kan gjelde for fosterhjem fra distrikt sør og vest som informantene kommer fra. Samtidig kan funn fra undersøkelsen ha betydning for forståelsen av utilsiktet flytting generelt, men kan ikke direkte generaliseres til å gjelde for alle fosterhjem som har opplevd utilsiktet flytting Norge.

7.0 Presentasjon av funn

Tema for masteroppgaven er utilsiktet flytting med fokus på arbeidet som gjøres i forkant av fosterhjemsplassing, matchingprosessen. Analysen baserer seg i hovedsak på kvantitative spørsmål fra en semi-strukturert spørreundersøkelse, men innlemmer også kvalitative spørsmål fra samme undersøkelsen. Jeg presenterer funn fra kvantitativ analyse ved først å presentere kjennetegn ved utvalget og barna i fosterhjemmet. Videre ser jeg på alder og aldersforskjell mellom fosterbarn og biologisk barn. Deretter i oppgaven belyser jeg om fosterforeldrene har deltatt på PRIDE-kurs samt deres opplevelse av nytteverdi av denne deltakelse. Funn om informasjon fra barneverntjenesten til fosterforeldrene blir videre presentert. I det åpne spørsmålet jeg har analysert utdyper fosterforeldrene sine svar om informasjon barneverntjenesten gav i forkant av plassering. Funn fra denne analysen blir her presenter under tre temaer og underkategorier. Først presenterer jeg utvalget.

7.1 Kjennetegn ved utvalget

Datagrunnlaget for denne masteroppgaven er 331 fosterforeldre som har besvart den elektronisk spørreundersøkelsen. Undersøkelsen retter seg mot fosterforeldre som har og som nesten har opplevd utilsiktet flytting. Av de 331 som deltok i undersøkelsen hadde 214 (64,7 %) opplevd utilsiktet flytting, og 117 (35,3 %) hadde vært nære ved å oppleve en slik flytting for fosterbarnet. De fleste fosterhjemmene bestod av to foreldre (89,4 %). Majoriteten (83,6 %) av fosterforeldrene var mellom 35 og 55 år da fosterbarnet flyttet ut. Det ble i spørreundersøkelsen spurt om utdanning og erfaring innen helse og pedagogikk, 40,1 % av fosterforeldrene svare at de hadde utdanning innen helse og sosialfag, 31,3 % hadde utdanning innen pedagogiske fag. 28 % av fosterforeldrene oppgav at de hadde erfaring som fosterhjem fra tidligere. Av fosterhjemmene som var med i undersøkelsen var 79,2 % kommunale fosterhjem, 10 % er statlige hjem, og 8,8 % er private fosterhjem. 7 av informantene svarte at de ikke visste hvilken type fosterhjem de var.

33,2 % av barna hadde bodd i fosterhjemmet mindre enn ett år da det måtte flytte, 27,1 % fra 1 til 2 år, 21 % i 3-4 år og 12,1 % i 5 år og oppover. Det var 35 % av barna som ikke ble flyttet. For de fleste fosterhjemmene (70,4 %) var barnet ukjent ved plassering, 12,4 % av fosterforeldrene var i slekt med barnet og 16,6 % svarte at de kjente til barnet.

7.2 Barna i fosterhjemmet

Majoriteten av barna i undersøkelsen var over 7 år (68,6 %), 35 % av barna i undersøkelsen var over 13 år. Andelen barn mellom 0-6 år var 31 %.

Tabell 1 viser hvor mange av fosterhjemmene i undersøkelsen som hadde egne hjemmeboende barn. Av tabeller ser en at majoriteten, 71,3 % av fosterhjemmene hadde egne hjemmeboende barn og at 45 % av disse hadde to eller flere barn. Det var 29 % av fosterhjemmene som ikke hadde egne hjemmeboende barn under plasseringen.

Tabell 1. Fosterhjemmenes biologiske barn

	Frekvens	Valid prosent
Ingen	95	29 %
Ett barn	87	26 %
To barn	92	28 %
3 eller fler barn	57	17 %
Totalt	331	100 %

Prosenten er avrundet.

Majoriteten (74 %) av fosterforeldrenes biologiske barn var eldre enn fosterbarnet som er i tråd med anbefalingene, 38 % av fosterforeldrenes biologiske barn var yngre, og 7 % var like gamle som fosterbarnet (tabell 2).

Tabell 2. Alder på biologiske barn i forhold til fosterbarnet

Yngre enn fosterbarnet	90	38 %
Samme alder som fosterbarnet	23	7 %
Eldre enn fosterbarnet	174	74 %

Prosenten er rundet av (summen er over hundre prosent fordi noen har både barn som er yngre og eldre).

7.3 Opplæring av fosterforeldre

I undersøkelsen var det 60 % av fosterforeldrene som oppga at de hadde tatt PRIDE kurs før plassering, mens 17 % hadde gjennomført kurset etter plassering. 22,4 % av fosterhjemmene hadde ikke deltatt på PRIDE kurs. En videre analyse viser at blant fosterforeldrene som kjente barnet før plassering eller var i slekt med barnet var det færre som hadde deltatt på PRIDE, henholdsvis 34,5 % og 26,8 % mot 81,5 % av fosterforeldrene som ikke kjente barnet. Forskjellen mellom gruppene var signifikant (kji-kvadrat = 0,046 $p < 0.05$). De fleste fosterforeldre (62,9 %) oppga at de hadde god nytte av kurset, 23 % svarte de hadde middels nytte mens 13,6 % svarte at de ikke hadde nytte av kurset.

7.4 Informasjon fra barneverntjenesten

I spørreundersøkelsen var det flere spørsmål om informasjon. Det ble spurt om hvordan fosterforeldrene vurderte informasjon de fikk om barnet før plassering, om biologiske foreldre, om oppfølging og veiledning og godtgjørelse og utgiftsdekning.

Tabell 3 framstiller hvordan fosterforeldrene opplevde informasjonen de fikk om fosterbarnet før plassering. Over 50% av fosterhjemmene informerer om at de fikk for lite informasjon om barnet, 15,7 % svarte at informasjonen de fikk var feil og 28,7 % av fosterhjemmene svarte at de mente barnverntjenesten holdt tilbake informasjon om barnet. Her kunne fosterforeldrene krysse av på flere en ett tema.

Tabell 3 viser hvor fornøyd fosterhjemmene var med informasjon om barnet

	Frekvens	Valid prosent
Fikk feil informasjon	52	16 %
Fikk for lite informasjon	167	51 %
Barnevernet holdt tilbake info	95	29 %
Tilfredsstillende info	111	34 %

Prosent er avrundet (prosenten er over hundre da det var mulig å krysse på flere).

Tabell 4 viser oversikt over hvordan fosterforeldre opplever informasjon om: oppfølging og veiledning, opplæring etter plassering, godtgjørelse og utgiftsdekning og plikter og rettigheter før plassering. Under 50 % av fosterforeldrene syntes informasjon om opplæring, oppfølging og veiledning hadde vært tilfredsstillende. Noen flere var fornøyd med informasjon om økonomiske godtgjørelser og om plikter og rettigheter som fosterforeldre, men også her mente mange at de hadde fått feil eller for lite informasjon.

En ser av tabellen at misnøyen stort sett handlet om at fosterforeldrene hadde fått for lite informasjon. Av fosterforeldrene var det 46 % som opplevde at de fikk for lite informasjon om oppfølging og veiledning og 44 % oppgav at det var for lite informasjon om opplæring. Fosterhjem er noe mer fornøyd med informasjon de fikk om økonomiske godtgjørelser, 62 % oppgav at de opplevde denne informasjonen som tilfredsstillende. Det var få av

fosterhjemmene som opplevde at barneverntjenesten gav feil informasjon på disse spørsmålene.

Tabell 4. Hvor fornøyd var fosterforeldrene med informasjon om veiledning, opplæring, godtgjørelser og plikter og rettigheter?

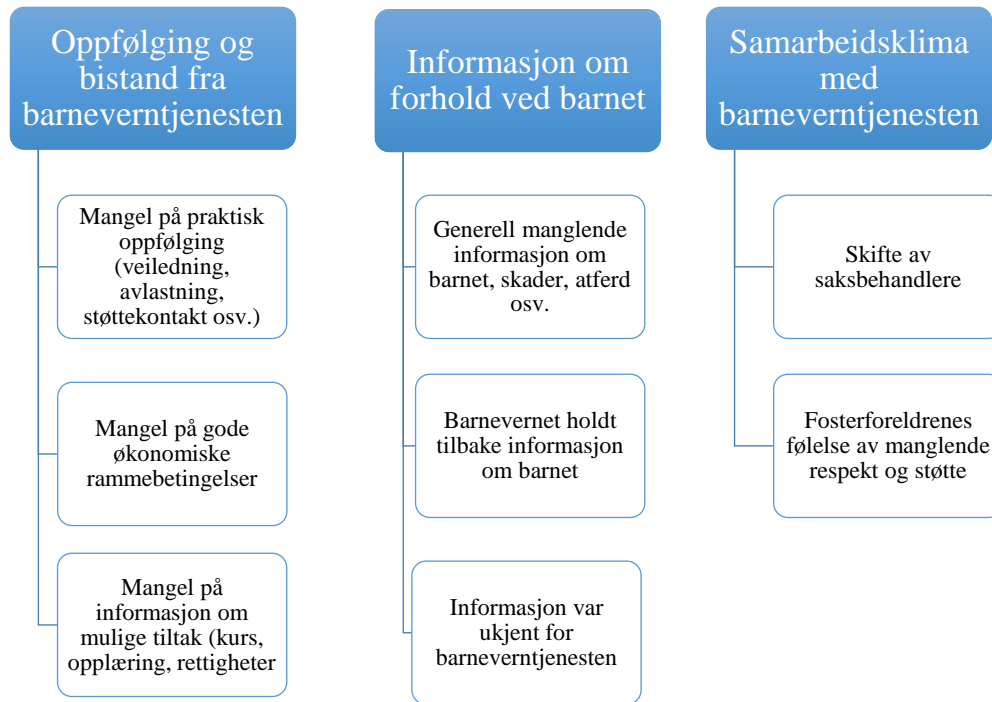
Variabler	For lite Informasjon	Feil informasjon	Tilfredsstillende informasjon	Vet ikke	Totalt
informasjon om oppfølging og veiledning	46,2 % (153)	3,3 % (11)	45,3 % (150)	5,1 % (17)	100 % (331)
Informasjon om opplæring etter flytting	43,5 % (144)	2,7 % (9)	46,8 % (155)	6,9 % (23)	100 % (331)
Informasjon om godtgjørelse og utgiftsdekning	28,7 % (95)	5,7 % (19)	61,9 % (205)	3,6 % (12)	100 % (331)
Informasjon om plikter og rettigheter	38,7 % (128)	2,1 % (7)	55,0 % (182)	4,2 % (14)	100 % (331)

7.5 Kvalitative funn

Jeg vil videre presentere mine kvalitative funn som er analysert tematisk ved å bruke Braun & Clark (2006) sin tematiske analyse modell. *Hvis du ønsker å utdype noe av den informasjon du/dere fikk før plassering, kan det gjøres her*, er spørsmålet som fosterforeldrene har svart på og analyseres. I analysen av det kvalitative datamaterialet benyttet jeg følgende tre hovedkategorier; 1) oppfølging og bistand fra barneverntjenesten 2) informasjon om forhold ved barnet, og 3) samarbeidsklime med barneverntjenesten. På bakgrunn av flere gjennomlesninger av svar på det åpne spørsmålet ble hver av hovedkategoriene delt inn i to til tre undertemaer.

Analysen av det kvalitative datamaterialet bygger på svar fra 72 av de 331 fosterforeldrene som har deltatt i studien. Mine funn vil bli presentert i samme rekkefølge som figur 1 viser. Jeg vil allikevel bemerke at selv om mine funn blir presentert under ulike temaer er de ikke uavhengige av hverandre.

Presentasjon av kategorier og underkategorier

Modellen over viser mine tre hovedkategorier med medfølgende undertemaer. Presentasjon er laget slik at de hovedkategorier med flest funn kommer først, så den andre osv. Rekkefølgene på undertemaene er også presenter på samme måte. Videre i kapitlet vil jeg presentere funn i samme rekkefølge som modellen viser.

7.6 Oppfølging og bistand fra barneverntjenesten

Mangelfull informasjon om oppfølging og bistand er det som går mest igjen i besvarelsene fra fosterforeldrene. Informasjon og oppfølging fra barneverntjenesten handler om det praktiske som barneverntjenesten kan bidra med, slik som veiledning, tiltak som avlastning og økonomi.

Når barn plasseres i fosterhjem er det mange praktiske ting som skal og bør ordnes. Mange av fosterforeldrene opplevde et barnevern som var fraværende og ikke holdt det som var lovet. Mange gir uttrykk for at de ikke får den hjelpen de trenger for å klare å stå i oppdraget, noe som skaper frustrasjon. Her er to uttalelser som støtter dette: *"Burde blitt mer veiledet på alle plan fra starten"*. *"Vi fikk ingen hjelp, ble sendt fra kontor til kontor, og ingen hadde ansvar da vi skulle overta som fosterforeldre"*. Det går igjen i svarene at det tar tid å få på plass de tiltak som de opplever som nødvendig for at plasseringen skulle fungere. Flere uttrykker at de nærmest måtte true med å si opp for å få hjelp: *"Vi fikk først veiledning når vi varslet at vi*

antakelig ikke ville klare å stå i tjenesten". Flere etterlyste også at barna ikke fikk den oppfølgingen og hjelpen de hadde behov for: *"Dårlig og manglete oppfølging av saksbehandler. Gjaldt også for fosterbarnet, som etterlyste respons fra saksbehandler"*. Her fremkommer eksempler på fosterforeldre som uttaler behov for støtte og hjelp, de sier at de har behov for kontakt med barneverntjenesten for at plasseringen skal lykkes.

Barneverntjenesten har ansvar for at fosterhjem får hjelp og støtte også økonomisk. Mange fosterhjem opplevde at plasseringen var mer krevende enn forespeilt og de opplevde det umulig å være i arbeid i tillegg å være fosterforeldre. Mange av informantene opplever at barneverntjenesten ikke gir den økonomisk støtten som de mener de trenger. Ett av fosterhjemmene sier: *"Det å måtte forhandle om lønn igjen og igjen, spesielt når det begynner å gå bra for barnet! Da skal alle tiltak som har hjulpet tas bort"*. Flere av fosterhjemmene uttaler også at de ikke får de rammene de var forestilt når de gikk inn i oppdraget: *"Barnevernet gikk tilbake på den økonomiske rammen"*, eller at barneverntjenesten ikke vurderer og beslutter underveis i plasseringen: *"Meget vanskelig å få mere betaling, men fikk til slutt etter mye om og men. Vet i dag at vi skulle vært forsterket fosterhjem fra dag en!!!"*. Fosterhjemmene uttaler at det å forhandle om lønn er krevende og vanskelig.

Mange av fosterforeldre sier at de hadde behov for tiltak som støttekontakt og avlastning, dette sier de tiltak som var vanskelig å få, eller at det tok lang tid før barneverntjenesten ordnet de praktiske formalitetene rundt dette: *"Informasjon om rettigheter m.m var dårlig-helt fraværende. Bare det med avlastning tok 2-3 år før det kom opp"*, og: *"Lite eller altfor dårlig avlastningsopplegg. Det fungerte ikke som det stod i kontrakten"*. Fosterhjem opplevde at barneverntjenesten ikke gjorde som forventet, de brukte lang tid eller lot være å ordne det de hadde lovet. Det som går igjen i temaet om informasjon om tiltak er at fosterforeldrene ikke fikk informasjonen om dette fra barneverntjenesten: *"vi fikk ingen info om oppfølging og veiledning"* er ett av mange lignende svar som gis. Flere av fosterhjemmene svarer at de måtte sørge for å innhente denne informasjonen selv. En av informantene svarte at *"vi har selv måtte lete frem en del info på nettet"*. Andre svarte at den informasjon de fikk om mulige tiltak fikk de gjennom Bufetat: *"Det var også Bufetat ikke barnevernet som informerte meg om at jeg kunne få dekket et kurs i året for å øke kompetanse på området, og andre goder jeg som fostermor kunne søke om"*.

Oppsummering av dette temaet er at det er mange svar som omhandler opplevelse av at barneverntjenesten ikke følger fosterhjemmene opp som forventet. Mangel på praktisk oppfølging som er den underkategorien som informantene refererer til flest ganger i de åpne svarene. Svarene viser at fosterforeldrene sitter igjen med en opplevelse av at hjelpen kom for sent, at det tok for lang tid å sette tiltak ut i live. Flere uttaler at de opplever at det er de som fosterhjem som hele tiden må ”mase”, og at dette er slitsomt. Ønske om hjelp som avlastning, veiledning og lønn er temaer som går igjen i svarene.

7.7 Informasjon om forhold ved barnet

I dette temaet løfter fosterforeldrene frem informasjon eller mangel på sådan i forhold til barnets sårbarhet og diagnoser. Fosterforeldre uttrykker at barneverntjenesten i mange av sakene kjente barna dårlig og at de holdt tilbake informasjon om barnet. Analysen viser at de fleste som svarte under dette temaet var samstemt på at barneverntjenesten gav for lite informasjon i forkant av plasseringen, og at de mener at det har vært uheldig for plasseringen.

Fosterforeldrene opplevde at barneverntjenesten ikke hadde nok informasjon om barna som skulle plasseres i fosterhjem, de kjente ikke barna godt nok. Et av fosterhjemmene sier:

”Vi fikk den info barnevernet hadde, men det viste seg at det var mye mer med barnet enn det barnevernet hadde kjennskap til på det tidspunktet”. Et annet fosterhjem uttalte:

”Mitt inntrykk etter å ha blitt kjent med fosterdatter, er at barnevernet/fosterhjemtjenesten ikke kjente henne godt nok og dermed heller ikke hvilke utfordringer hun hadde. Jeg ble forespeilet en jente som fungerte godt og ikke hadde noen spesielle utfordringer, dette stemte ikke”.

Flere av fosterforeldrene som uttalte misnøye over barneverntjenestens manglende kunnskap om barnet, og flere sa at dette hadde fått konsekvenser for fosterhjems plasseringen. Noen uttalelser viste ikke samme misnøyen mot barneverntjenesten, men sa allikevel noe om manglende informasjon: *”Fikk ikke feil eller bevisst for lite informasjon, men opplevde at det var en del om barnet som barnevernet ikke var klar over”.*

I tillegg til at en god del av fosterforeldrene fikk for lite informasjon på grunn av barneverntjenestens manglende kunnskap om barnet før plassering, opplevde andre at barneverntjenesten bevisst holdt tilbake informasjon de hadde om barnet.: *”Barnevernet holdt*

tilbake oppførsel i tidligere fosterhjem, en kunne ha forebygget gjentakelse på en bedre måte om en visste. Det ble også tilbakeholdt info om diagnoser". Ett annet fosterhjem sier: *"Det ble holdt igjen/forlagt papirer og utredninger om fosterbarnet som var veldig viktige for oss. Dette kom ikke på bordet før vi virkelig bad om hjelp, dvs alt for sent".* Flere av fosterhjemmene satt med opplevelsen av at barneverntjenesten ikke hadde gitt dem den informasjon som var nødvendig for at de skulle få det beste utgangspunkt for å gjøre jobben sin. Selv når fosterbarnet har vært lenge i barnevernsystemet før fosterhjems plasseringen finner sted, synes det som at barneverntjenesten noen ganger ikke har nok eller holder tilbake informasjon om barnet. Ett fosterhjem sier det slik: *"Deler av informasjonen var direkte feil, og skuldes enten bevisst tilbakeholdelse, eller at barnevernet ikke hadde gjort grundig jobb før overtagelse av omsorg, i løpet av de 14 månedene ungdommen bodde i beredskapshjem".*

Fosterhjem uttalte frustrasjon over og beskyldinger til barneverntjenesten over alvorlige mangler ved informasjon som var tilstede før plassering. Noen fosterforeldre gav uttrykk for at dersom de hadde hatt denne informasjonen ville ikke plasseringen funnet sted: *"Barnet hadde langt fler og større utfordringer enn vi fikk informasjon om. Det var såpass mye at dersom dette hadde vært kjent for oss, hadde ikke plasseringen funnet sted".* En kan av slike uttalelse se at fosterhjem følte seg lurte av barneverntjenesten.

Generell manglende informasjon om barnet var uttalelser som gikk igjen i besvarelsene på spørsmålet. Mange av uttalelsene er generelle, altså sa ikke noe om hvilken informasjon fosterforeldrene etterlyste, uttalelsene er allikevel ikke uviktige. Eksempler på uttalelser er: *"Nå i ettertid ser vi at det var gitt altfor lite informasjon"*, dette er ikke spesifisert, men viser allikevel at fosterforeldrene mener at de ikke har fått all informasjon. Det går igjen i flere av svarene fra fosterforeldrene at barna som ble plassert hadde større utfordringer enn barneverntjenesten presenterte i forkant. Ett fosterhjem sier; *"Det viste seg at fosterbarnet hadde mykje meir vansker enn opplyst før plassering"*. Det kommer frem både informasjon om at barneverntjenesten burde visst om problematikk og burde informert fosterhjemmene om det de visste. Fosterforeldre opplyste også at informasjon de fikk var feil og at barna var i behov av mer hjelp enn fosterhjemmene var forespeilt ved presentasjon av barnet, det er i mange av svarene vanskelig å vite om barneverntjenesten hadde mer informasjon enn det som var gitt, eller om det handlet om at barneverntjenesten ikke kjente barnet. En fosterforeldre sier; *"Mye av informasjonen vi fikk i forkant var både relevant og grei. Problemet var det*

store spriket mellom denne informasjonen og det vi faktisk fikk når vi kom ut i fosterhjemsvirksomheten”.

Oppsummert ser jeg at det ofte går igjen i svarene at fosterforeldrene opplevde at de fikk for lite informasjon om barnet før plassering. Mange fosterforeldre uttalte at barneverntjenesten gav mindre informasjon enn de hadde, noen ganger bevisst andre ganger ikke. Det kommer også frem i mange av svarene at fosterforeldrene opplevde at barneverntjenesten ikke kjente barnet godt nok til å kunne gi fosterforeldrene den informasjon de hadde behov for.

7.8 Samarbeidsklima med barneverntjenesten

Samarbeid er en viktig faktor i fosterhjemsarbeid. God samarbeidsevne er en faktor som blir vektlagt i rekrutteringsfasen. Ved gjennomgang av svar fra fosterhjemmene ble det tydelig at opplevelsen av manglende forståelse og anerkjennelse var tema som gikk igjen, selv om dette ikke var direkte svar på spørsmålet som ble stilt. Jeg har valgt å ta med dette temaet da jeg ser at det var flere av fosterhjemmene som i svaret uttrykte frustrasjon og opplevde manglende respekt. Samarbeid har betydning for plasseringens stabilitet. Under dette temaet har jeg også tatt med underkategorien skifte av saksbehandlere. Dette har jeg valgt da jeg ser at svarene som omhandler stadige skrifter også får sammenheng med opplevelsen av samarbeidet.

Å stadig skifte saksbehandler blir av fosterforeldrene opplevd som frustrerende og krevende: *”Synes det å forholde seg til stadig nye saksbehandlere i den kommunale barneverntjenesten var frustrerende”.* Fosterforeldrene sier at de i forbindelse med stadige skifter opplever at de må *”begynne på nytt”*, og at prosesser tar lengre tid da nye saksbehandlere må sette seg inn i saken. De sier at ny saksbehandler verken kjenner dem eller barna. Fosterforeldre uttrykker også at nye saksbehandlere er oftere usikre og ikke kan gi svar på spørsmål som fosterforeldrene kan ha. *”Flere forskjellige barnevernkonsulenter, usikre og kunne ikke svare på noe før de hadde vært tilbake på kontoret igjen.* De stadige skiftene førte også til at fosterforeldrene opplevde at saksbehandlerne ikke hadde oversikt i sakene, ett fosterhjem svarte : *”Mye rot ved bytte av flere saksbehandlere”.*

Fosterforeldres svar er preget av at de opplever arbeidsoppgaven som fosterhjem som vanskelig, og mange peker på store utfordringer i hverdagen. Flere sier at de ikke får til omsorgsoppgaven de har påtatt seg, og uttaler at de mangler støtte og forståelse fra barneverntjenesten; *”Ved samtalene vektla barnevernet samarbeidsevne hos oss som*

fosterforeldre. Etter plassering viste det seg at selve barnevernet mangler selv samarbeidsevner og de har etter vår mening vist ingen til liten interesse i barnet og fosterforeldrene". Fosterhjem uttaler at de opplever at de står alene, og at de ikke blir respektert for arbeidet de gjør: "Har aldri følt meg mer alene i en så krevende og vanskelig prosess", også når det gjaldt kommunikasjon mellom fosterhjem og barneverntjeneste kommer det frem opplevelser av å ikke bli verdsatt. "Vi følte vi ble snakket til på en nedverdiggende måte-ovenfra og ned holdning".

Når fosterforeldrene uttaler som om samarbeidsklime med barneverntjenesten er svarene preget av frustrasjon. Opplevelser som å bli møtt med manglende respekt og kommunisert til som mindreverdige og lite verdt går igjen i flere av besvarelsene.

7.9 Studiens styrker og begrensninger

Flere studier finner at fosterhjemmene ofte er de som er årsak til brudd ved at de sier opp oppdraget sitt (Backe-Hansen et al. 2013b; Sinclair & Wilson, 2003). Fosterforeldrenes stemme er viktig, samtidig har denne oppgaven sine begrensninger ved at det kun er fosterforeldrene sine synspunkter som kommer frem. Ved å også hatt barneverntjenesten og barnas stemmer ville en kunne sammenlignet og sett om de hadde sammenfallende faktorer som årsak til brudd. Studien har også sine begrensninger ved at det ikke er mulig å sammenligne funnene med de plasseringene som er vellykket da utvalget bare bestod av de som hadde opplevd brudd og nesten brudd. Survey som metode gjør at en får svar fra mange informanter, samtidig som den setter en begrensning for hvilke type data en får. Hadde en intervjuet informantene ville en kunne gått i dybden og dermed fått en bredere forståelse av fosterforeldrenes svar. Det at spørsmålene ikke var utformet av meg med henblikk på min oppgaven kan også ha satt begrensninger for dataene jeg har hatt tilgang til. Jeg ville muligens ha stilt litt andre spørsmål mer rettet mot matchingprosessen om jeg hadde utformet dem selv. En styrke ved studien er at den har åpne spørsmål og dermed gir informantene mulighet til å utdype noen av sine svar.

8.0 Drøfting

Hensikten med denne studien har vært å undersøke hvordan fosterforeldre opplever at barneverntjenesten forberede dem til å ta i mot et fosterbarn, og hvordan barneverntjenesten arbeider med å matche fosterbarn og fosterforeldre. Drøftingskapitlet vil følge samme struktur som presentasjon av funn, og har dermed følgende fire hoved overskrifter: 1) Rekruttering og opplæring av fosterhjem, 2) forhold ved barnet, 3) informasjonens betydning for stabilitet og

til sist 4) samarbeidsklima mellom fosterforeldre og barneverntjeneste. Innledningsvis vil jeg gi en kort oppsummering av de viktigste funn i undersøkelsen før resultatene drøftes mer inngående. Funnene drøftes hovedsakelig i lys av tidligere forskning og av beslutningsteori, teori om kommunikasjon og Honneths teori om anerkjennelse (2008).

8.1 Oppsummering av funn

I min studie var det nær 23 % av fosterforeldrene som ikke hadde deltatt på PRIDE-opplæringskurs. Det var flest fosterhjem i barnets familie og nettverk som ikke hadde deltatt. Nær 40 % av fosterforeldrene svarte at de hadde hatt middels eller liten nytte av denne opplæringen.

De fleste (71,3 %) av barna i min studie ble plassert i fosterhjem hvor fosterforeldrene hadde biologiske barn boende hjemme. 45 % av fosterhjemmene hadde to eller flere biologiske barn i hjemmet. Majoriteten, 74 % av de biologiske barna var eldre enn fosterbarnet, 38 % var yngre og 7 % var like gamle som fosterbarnet. Av barna i spørreundersøkelsen som hadde opplevd utilsiktet flytting hadde 33,2 % bodd i fosterhjemmet i mindre enn et år da bruddet var en realitet. For de som bruddet ble avverget for oppstod krisen før det var gått ett år for 28, 2 %. Nær 24 % hadde bodd i fosterhjemmet i over 5 år før plasseringen ble kritisk.

I spørreundersøkelsen var det flere spørsmål som handlet informasjon fosterforeldrene hadde fått fra barneverntjenesten i forkant av plassering. På spørsmål om informasjon de hadde fått om barnet svarte 16 % av fosterforeldrene at de hadde fått feil informasjon. 51 % av fosterforeldrene svarte at de hadde fått for lite informasjon og 29 % mente barneverntjenesten hadde holdt tilbake informasjon. 34 % av fosterforeldrene var fornøyd med informasjonen de hadde fått om barnet før plassering. Ved fosterforeldrene utdyping om dette temaet sier flere at de opplevde at barneverntjenesten ikke hadde nok kunnskap om barnet, for eksempel om barnets atferd og diagnoser før plassering.

Fosterforeldrene fikk også spørsmål om hvor fornøyd de var med informasjon de hadde fått om veiledning, opplæring, plikter og rettigheter. På dette spørsmålet er svarer at nærmere 50 % av fosterforeldrene opplevde at de hadde fått for lite informasjon. Et av temaene som går igjen i svarene er at fosterforeldrene opplever at de ikke får den oppfølging og bistand de hadde forventet og blitt lovet av barneverntjenesten. Flere fosterforeldre etterlyser mer praktisk støtte, de sier at det ofte tok lang tid før barneverntjenesten satte i verk tiltak om for eksempel veiledning og avlastning. Når det gjelder informasjon om økonomiske godtgjørelser

var analysen av kvalitativ og kvantitativ data noe sprikende. De kvantitative svarene viste at mange, over 62 % av fosterforeldrene var fornøyd med denne typen informasjon. Ved utdypning av temaet uttrykte flere frustrasjon over manglende frikjøp og annen økonomisk bistand. Det kan se ut som om at det er de som er misfornøyd som har utdypet svaret.

Problematisk samarbeid med barneverntjenesten er et tema som går igjen i besvarelsene i det kvalitative datamaterialet. Svarene er preget av fosterforeldrenes frustrasjon over manglende forståelse og respekt for arbeidet de gjør. Flere uttrykker at de ikke blir tatt med i avgjørelser som blir tatt og sier at de opplever at de står alene i et utfordrerne oppdrag. Belastning ved stadig skifte av saksbehandler er også et tema som går igjen. Fosterforeldrene opplever at disse skiftene går ut over samarbeidet og at deres situasjon blir preget av dette da de hele tiden må informere og sette ny saksbehandler inn i saken. Flere av fosterforeldrene sier også at de opplever at saksbehandler er utrygg i rollen.

Analyse av svar på det åpne spørsmålet viser at fosterforeldrene ikke bare ”snakker” om informasjon, men også gir konkrete uttalelser på deres opplevelser i etterkant av plassering.

8.2 Rekrutering og opplæring av fosterhjem

Rekrutering og opplæring av fosterforeldre blir i dag stort sett ivaretatt gjennom PRIDE-kurs i regi av Bufetat (Bunkholdt, 2014). I min studie hadde nær 23 % av fosterforeldrene ikke deltatt på PRIDE-kurs. PRIDE-kurs har som formål å gi fosterforeldre realistiske forventninger og kunnskap om hva det innebærer å være fosterhjem (Stefansen & Hansen, 2014). Flere studier finner at dersom fosterforeldrene har realistiske forventninger til fosterbarnet er dette forbundet med større grad av stabilitet (Backe-Hansen et al. 2013b; Koh et al. 2014; Khoo & Skoog, 2014). Khoo & Skoog (2014) sier også at det mange ganger er vanskelig for fosterforeldre å forstå hva rollen som fosterforeldre innebærer, ønsket om å hjelpe står sterkt og overskygger forståelsen. Det kan være flere årsaker til at fosterforeldre ikke har deltatt på PRIDE-kurs, og dermed gjerne ikke har realistiske forventninger til hva det innebærer å være fosterforeldre. Stefansen & Hansen (2014) fant i sin evaluering av PRIDE at årsakene til at fosterforeldre ikke har deltatt på PRIDE er flere. En av grunnene som ofte ble uttalt var at plasseringen hadde skjedd akutt. Barnet hadde da gjerne blitt plassert i barnets avlastningshjem eller hos barnets slekt og nettverk. Det kan være vanskeligere for fosterforeldrene å delta på PRIDE-kurs etter at barnet er plassert, dette i forhold til både tid og behov for barnepass. Studier finne samtidig at plassering i slekt ofte får dårligere oppfølging fra barneverntjenesten (Backe-Hansen et al. 2010).

Andre fosterforeldre oppgav at de ikke hadde behov for kurs på grunn av relevant erfaring med barn (Stefansen & Hansen, 2014). Det fremkommer i min studie at nær 23 % ikke hadde deltatt på PRIDE, samt at omlag 44 % av fosterforeldrene ikke vær fornøyd med informasjon de hadde fått om opplæring og veiledning. Evaluering av PRIDE viser at det har vært en stor økning i fosterforeldre som deltar på PRIDE (Stefansen & Hansen, 2014) I Havik (2007) sin studie fra 2005 var det 36 % som hadde deltatt på PRIDE kurs før plassering, i Stefansen & Hansen (2014) hadde 80 % av de ordinære fosterhjemmene deltatt på PRIDE. Flere fosterforeldre i min studie uttrykker også at de har hatt behov for mer opplæring og veiledning enn det de har fått. Dette kan tyde på at noen fosterforeldre ikke har fått tilbud om PRIDE, eller at de opplever at de har behov for mer opplæring og veiledning enn PRIDE-kurset gir. Min studie finner at det er slekt og nettverks fosterhjemmene som sjeldnest deltar på PRIDE. Dette funnet samsvarer med funn fra tidligere studier (Backe-Hansen, Egelund & Havik, 2010; Havik, 2007; Stefansen & Hansen, 2014). Samtidig som det er slekt og nettverks fosterhjem som sjeldnest deltar på opplæring fremkommer det i studier at disse fosterhjemmene har mindre kompetanse og får mindre oppfølging av barneverntjenesten (Backe-Hansen et al. 2010; Havik, 2007; Stefansen & Hansen, 2014). Det er da et paradoks at flere studier finner at familie og nettverks plasseringer er de mest stabile plasseringene (Angel & Blekesaune, 2013; Holtan et al. 2013). Det kan være flere årsaker til at disse plasseringene er mer stabile enn andre, det kan se ut som om slekts bånd er sterke og gjerne tåler mer. Samtidig kan det være at barn som får bo hos familie ikke opplever samme stress ved å måtte flytte og at de dermed ikke utvikler samme atferdsproblematikk som andre barn (Egelund, 2006; Egelund et al. 2009).

Rekrutering og opplæring av fosterforeldre er et viktig, men vanskelig arbeid (Bunkholdt, 2014). Godt arbeid med rekrutering og opplæring vil kunne øke muligheten for at barnet som må flytte kommer i et fosterhjem som klarer å gi barnet den omsorgen det har behov for (Bunkholdt, 2014). Cousins (2009) bruker begrepet "linking" om prosessen som beskriver det første steget i matchingprosessen. I denne prosessen vurderer Bufetat om fosterforeldre har de egenskaper som skal til for å ta omsorgen for et eksakt barn. Det er allikevel den kommunale barneverntjenesten som tar den endelige beslutningen om det er match (Bunkholdt, 2014; Havik, 2007). Beslutninger er ifølge Backe-Hansen (2004) en aktiv prosess og organiseringen av matchingprosessen kan være krevende. Zeijlmans et al. (2017) påpeker at matchingsprosessen påvirkes av mange faktorer, det være seg organisatoriske og økonomiske faktorer og individuelle faktorer knyttet til den eller de som fatter beslutningen. Det er flere

instanser som deltar i organiseringen av matchingprosessen. Det er derfor mange aktører som kan påvirke beslutninger som skal tas: fosterhjemtjenesten (som er den statlige delen av barneverntjenesten), den kommunal barneverntjenesten, barnet, biologiske foreldre og fosterforeldrene. En kan på den ene side få bedre og mer informasjon i saken når alle får komme med innspill. På den andre side: mange deltakere kan ifølge beslutningsteori forsinke prosessen, ulike meninger kan føre til konflikter og det kan være vanskelig å fatte beslutninger (Backe-Hansen, 2004; Munro, 2008).

Munro (2008) understreker at det er moralsk riktig å bruke tid for å finne tiltak, her fosterhjem til barnets beste. Dette vil si at ”godt nok” ikke skal være standarden i beslutninger om matching mellom fosterbarn og fosterforeldre. At barnet plasseres midlertidig i beredskapshjem vil kunne gi saksbehandler mer tid og ro til å finne et matchende fosterhjem til barnet. Forskning på feltet er noe sprikende når det gjelder bruk av beredskapshjem som mellomstasjon (se blant andre; Bunkholdt, 2014; Smeplass, 2009.) Johannson (2012) sier at på den ene siden kan bruk av beredskapshjem være negativt for barnet på grunn av det da lever i en uavklart omsorgssituasjon. På den andre siden sier han at det kan være en fordel for matchingen da en kan bruke tid for å få en bedre oversikt over barnets behov og dermed være bedre i stand til å finne det beste fosterhjemmet til barnet (Johansson, 2012). Samtidig setter Lov om barneverntjenester § 4-13 føringer for tidsbruk etter vedtak om omsorgsovertakelse i fylkesnemnda, vedtaket skal settes i verk så raskt det lar seg gjøre, og senest inne 6 uker (Bunkholdt, 2014). Plassering i beredskapshjem skal i utgangspunktet være i korte, gjerne i akutte og uavklarte perioder. Det viser seg at noen barn blir boende i beredskapshjem lenge, ofte over ett år (Havik et al. 2012). Årsakene kan være sammensatte, men ofte handler det om at barneverntjenesten ikke finner fosterhjem til barnet.

Flere studier finner at mangel på tilgjengelige fosterhjem vanskeliggjør matchingprosessen (Zeijlman et al. 2017), og dermed også for beslutningsproblemet (Backe-Hansen, 2004). Angel & Blekesaune (2014) konkluderte sin studie med at en bør sikre at en alltid har tilgjengelige og differensierte fosterhjem. Denne studien støttes også funn i Zeijlmans og kollegene (2017) sin studie. De fant at et variert utvalg av fosterforeldre og nok tid til å vurdere matchingen mellom fosterbarn og fosterforeldre kunne fremme stabilitet i plasseringen. Mangel på fosterhjem kan føre til at barnet blir boende lenge i en uavklart omsorgssituasjon, noe som kan være en belastning for barnet, for beredskapshjemmet og som også er en kostbar løsning. Det fremkommer ikke i min studie om barnet hadde bodd i

beredskapshjem før plassering i fosterhjem, men studien finner at over 50 % av fosterforeldrene opplevde at de fikk for lite informasjon om barnet. Bruk av beredskapshjem ville kunne ført til at en fikk mer informasjon om barnet til å bruke i matchinprosessen. Havik og kollegaene (2012) fant i sin studie at dersom det hadde vært nok tilgjengelige fosterhjem som den kommunale barneverntjenesten kunne matche med, ville ofte plasseringene i beredskapshjem vært kortere. Det er allikevel viktigere at den kommunale barnverntjenesten får bruke tid til å kartlegge hvile behov barnet har for deretter å finner fosterhjem som matcher fosterbarnet. Beredskapshjem har særlig opplæring i å ivareta barn i kriser, i å observere barnets fungering og å bidra til en god overføring til fosterhjem. En flytting fra beredskapshjem er oftest en planlagt prosess og studier viser at en flytting fra beredskapshjem er mindre belastende for fosterbarn enn en flytting fra fosterhjem (Hafstad og Øvreide, 2011).

PRIDE-kurset har som mål at fosterforeldrene skal oppleve seg godt forberedt til oppgaven som fosterforeldre (Stefansen & Hansen, 2014). I min studie oppgav nær 63 % at de hadde ganske eller svært god nytte av PRIDE-kurs. Dette er et noe lavere tall enn andre studier som har evaluert PRIDE-kurs (Havik, et al. 2007; Stefansen & Hansen, 2014). En av årsakene til dette kan være at informantene i min studie består av fosterforeldre som har eller nær har opplevd utilsiktet flytting. De kan ha hatt behov for å begrunne sin beslutning utenfor seg selv da de ofte har vært i en følelsesladet og vanskelig prosess (Khoo & Skoog, 2014; Tonheim & Iversen, 2017). Fosterforeldrene legger da gjerne årsaken til bruddet på systemet, og da gjerne på opplæringen.

Fosterforeldre kan ha ulik motivasjon for å bli fosterhjem. Noen har kanskje ikke egne barn og ønsket om barn er deres motivasjon. I min studie var det 29 % av fosterforeldrene som ikke hadde egne barn. Andre fosterforeldres motivasjon kan være å hjelpe et barn eller det kan være motivert ut fra et samfunnsperspektiv (Bunkholdt, 2014). Khoo & Skoog (2014) fant i sin studie at fosterforeldrenes egenskaper og motivasjon var viktige faktorer for å fremme stabilitet i plasseringen. Oosterman et al. (2007) fant lignende funn, i tillegg fant de at fosterfamiliens resurser og nettverk hadde betydning for stabilitet. Studier peker på at fosterforeldrerollen er i ferd med å profesjonaliseres (Backe-Hansen et al. 2013a). Dreiningen fra institusjon til fosterhjem har ført til en profesjonalisering av fosterhjemsarbeidet ved at en oftere søker fosterforeldre med spesielle egenskaper (Backe-Hansen et al. 2013a) på grunn av barnets omsorgsbehov (Oppedal, 2011). En spør seg om dette handler om at

fosterhjemsomsorgen går mot et omsorgsyrke (Backe-Hansen et al. 2013a). Profesjonalisering kan sees på som at et yrke utvikler seg i retning av å bli en profesjon med profesjonenes kjennetegn (Backe- Hansen et al., 2013a, s. 22). Dreiningen mot at flest mulig barn skal plassers i en familie, også de som tidligere ble plassert i institusjon på grunn av atferdsproblemer kan føre til at en slik profesjonalisering av fosterhjemsomsorgen er nødvendig. Dette særlig i forhold til de barna som har store atferdsproblemer og psykiske vansker. Fosterforeldre til disse barna vil ha behov for mer hjelp fra barneverntjenesten dette både i forhold til frikjøp fra arbeid og individuell veiledning for å kunne gi den omsorgen barnet har behov for. Det er viktig at barnets omsorgsbehov kartlegges før plassering for å kunne finne de fosterforeldre som har de rette omsorgsevnene. I min studie var det mange fosterforeldre som mente barneverntjenesten hadde for liten kunnskap om barnet. Å kunne gi god nok omsorg til barn med store atferdsproblemer kan kreve kunnskap og kompetanse som ligger utenfor de ordinære foreldreferdighetene. Er omsorgsbehovene til fosterbarnet kartlagt kan disse barna bli plassert i familiehjem i regi av Bufetat. Disse fosterhjemmene får en annen oppfølging og andre rettigheter enn fosterhjem i regi av kommunal barneverntjeneste. På den annen side er det et begrenset antall av denne type fosterhjem, samt at de i hovedsak er forbeholdt ungdommer (Bunkholdt, 2014).

8.3 Forhold ved barnet

Flere studier peker på at barnets atferd som utagering, tilknytningsproblemer og antisosial atferd er forbundet med ustabilitet og en risikofaktor for utilsiktet flytting (Angel & Blekesaune, 2014; Brown & Bednar, 2006; Havik, 2007; Tonheim & Iversen, 2017). Særlig viser studier at atferd i kombinasjon med andre faktorer som barnets alder og helse er forbundet med ustabilitet i plasseringen (Angel & Blekesaune, 2014; Tonheim & Iversen, 2017). Stabilitet i plasseringen ble i Sinclair & Wilson (2003) studie bedre om fosterbarnet hadde evne til å vise og motta hengivenhet og kjærlighet. Barn med slike evner ble av fosterforeldre opplevd som lette å matche med. Barn som fosterforeldrene opplevde gav noe tilbake i relasjonen ble sett på som barn som bidro til en positiv plassering. Derimot ble karakteristikk ved barnets atferd som utagering, stjeling, bruk av stoff og seksualisert atferd pekt på som årsaker til brudd (Sinclair & Wilson, 2003). I min studie fant jeg at flere av fosterforeldrene oppgav at informasjonen de hadde fått om barnet ikke stemte. Barnet hadde ofte større utfordringer enn barneverntjenesten hadde beskrevet. Flere av fosterforeldrene oppgav at barnet hadde diagnoser som ikke var utredet. Noen ganger plasseres barn akutt, og barneverntjenesten kjenner da gjerne ikke barnet som plasseres (Bunkholdt & Kvaran, 2015).

Men ofte er det slik at barneverntjenesten har hatt kontakt med familien over mange år før situasjonen utvikler seg slik at barnet må plasseres i fosterhjem (Bunkholdt, 2014). Barn som plasseres i fosterhjem har ulike ”bagasje” med seg inn i plasseringen (Zeijlmans et al, 2017). Tett oppfølging, støtte og veiledning fra barneverntjenesten er viktig når barn plasseres. Særlig viktig er det i plasseringer hvor barnet har atferdsproblemer (Koh et al. 2014).

8.3.1 Aldersforskjell mellom fosterbarn og biologiske barn

Min studie finner at de fleste av barna, (71,3 %) som hadde opplevd eller nesten opplevd utilsiktet flytting hadde bodd i fosterhjem hvor det også var biologiske barn. 45 % av fosterhjemmene i min studie hadde to eller flere biologiske barn. Flere studier finner at forhold til egne barn er en av årsakene som brukes som begrunnelse for at fosterforeldre velge å avslutte plasseringen (Backe-Hansen et al. 2010; Brown & Bednar, 2006; Havik, 2007). Dette var særlig fremtredende i Havik (2007) sin studie hvor faktoren egne barn var den som ble nevnt mest etter faktoren forhold ved fosterbarnet. Tonheim og Iversen (2017) fant også denne risikofaktoren i sin nye studie. Fosterforeldre velger å avslutte plasseringen når den går ut over egne barns trivsel og helse (Tonheim & Iversen, 2017).

Fosterforeldrenes bekymring for biologiske barna blir også problematisert i min studie. Denne bekymringen bekreftes også i andre studier om utilsiktet flytting (Brown & Bednar, 2006; Havik 2007; Koh et al. 2014). Aldersforskjell mellom biologisk og fosterbarn kommer også frem i flere studier som en risikofaktor (Højer & Nordenfoss, 2006; Tonheim & Iversen, 2017). I min studie ble 7 % av barna plassert i fosterhjem hvor de hadde barn som var på samme alder som fosterbarnet. 38 % av fosterbarna var yngre enn biologiske barn. Min egen erfaring som saksbehandler i barneverntjenesten er at plasseringer hvor fosterhjemmet har barn på samme alder eller yngre enn fosterbarnet *kan være* forbundet med risiko. Yngre barn kan lettere bli påvirket av eldre barn ved at de ”lærer” problem atferd av fosterbarnet. Højer & Nordenfoss (2006) fant i sin studie at plasseringer ble preget av ustabilitet om aldersforskjellen mellom biologiske barn og fosterbarn var mindre enn to år. På den andre side kan kriterier om aldersforskjell også være med å diskvalifisere gode fosterhjem, og slike alderskriterier kan gjøre at en sitter igjen med få eller gjerne ett fosterhjem å velge mellom (Zeijlmans et al. 2017). Dette vil kunne føre til at muligheten til en reell matching reduseres. Noen ganger vurderer en at barn med særlig utfordrende atferd må plasseres i fosterhjem som ikke har egne barn. Det kan tenkes at en ved en slik vurdering mister erfaring fosterforeldre med egne barn har tilegnet seg. Det er som tidligere sagt barneverntjenesten som har til

oppgave å matche fosterbarn og fosterforeldre (Barnevernloven, 1992), og Zeijlmans og kollegaene (2017) sier at matching er en del av en komplisert beslutningsprosess hvor det er mange hensyn å ta. Et av hensynene som må vurderes i beslutningen om matching er etter min erfaring og forståelse aldersforskjell mellom fosterbarn og fosterfamiliens biologiske barn.

I min studie fremkommer det at over 30 % av fosterbarna bodde i fosterhjemmet i underkant av et år da plasseringen endte med brudd. Dette samsvarer med flere andre studier som sier at det er det første året som er mest risikofullt for utilsiktet flytting (Oosterman et al. 2007). En kan da gjerne stille seg spørsmål ved kvaliteten av arbeidet som ble gjort i forkant av plassering, og oppfølgingen i etterkant. En beslutningsprosess er en sammensatt prosess hvor mange vurderinger og hensyns må tas, og Backe-Hansen (2004) sier at det er vanskelig å fatte riktige beslutninger i barneverntjenesten. Særlig utfordrende er det på grunn av skjønnsutøvelse i forhold til det rådende prinsippet, barnets beste. Det skjønsmessige begrepet er utfordrende også i forhold til matching. Barnets beste skal være retningsgivende for valg av fosterhjem. Hensynet til barnets beste krever individuelle vurderinger (Barne- og familiedepartementet, 2004). Men hensynet til individuell vurdering om barnets beste blir vanskelig å gjennomføre når det ikke er nok tilgjengelige fosterhjem å matche fosterbarnet med. Ansatte i kommunal barneverntjenestes arbeidsplass er også med på å vanskeliggjøre matchingprosessen.

8.4 Informasjons betydning for stabilitet

8.4.1 Informasjon om barnet

Saksbehandler i barneverntjenesten har til oppgave å matche fosterforeldre og det enkelte barn som skal plasseres (Barnevernloven, 1992). Matching er som tidligere sagt prosessen hvor en sammenfatter informasjon om barnet og om fosterforeldrene for å se om de kan "passe sammen" (Bunkholdt, 2014). Informasjon om barnet er dermed svært viktig, noe som fosterforeldrene i min undersøkelsen også gav uttrykk for. Over 50 % av fosterforeldrene oppgav at de hadde fått for lite informasjon om barnet før plassering. Å matche barn og fosterforeldre kan være en krevende beslutningsprosess, ikke minst fordi det forutsetter inngående informasjon om både barnet og om fosterforeldrene. Det er Bufetat som har ansvar for opplæring av fosterforeldre og er den instansen som kjenner fosterhjemmet best (Sundt, 2014). Barneverntjenesten er derimot instansen som kjenner barnet best (Bunkholdt, 2014). En kan stille spørsmål ved om det er hensiktsmessig med en organisering som denne. Kan det

være slik at ansvarsdelingen kan føre til at informasjon og kunnskap om barnet og potensielle fosterfamilier kunne vært bedre om det var samme instans som kjente begge partene best? Barne- og familieminister Solveig Horne la fram forslag til ny barnevernsreform i mars 2017 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Et av forslagene er at flere av arbeidsoppgavene til fosterhjemtjenesten i Bufetat skal overføres til kommunene. Organisatorisk kan en slik fordeling være bra, og som jeg har sagt over kan en slik ordning gi bedre kjennskap til barnet og fosterfamilien som skal matches. Det er samtidig viktig å stille spørsmål ved at den erfaringen og kompetansen fosterhjemtjenesten i Bufetat har bygget opp over mange år nå skal overføres til kommunene. En slik fordeling vil være ressurskrevende både i forhold til tid, penger og kompetanse, og vil muligens favorisere de store kommunene.

I min studie opplevde som sagt over vel halvparten av fosterforeldrene at de ikke hadde fått nok informasjon om barnet i forkant av plassering. Flere fosterforeldre begrunnet flyttingen med at de hadde fått for lite og/eller feil informasjon i forkant av plasseringen. De mente barnet var plassert feil på grunn av dette. Dette funnet samsvarer også med funn i studien til Khoo & Skoog (2014). De fant at fosterforeldre hadde valgt å avslutte plasseringer på grunn av at informasjon de hadde fått før plassering ikke samsvarte med virkeligheten. Også andre norske studier finner at mangelfull informasjon om barnet er en medvirkende årsak til ustabilitet i fosterhjemsplasseringen (Christiansen, 2011; Havik, 2007; Tonheim & Iversen, 2017).

En prosessen som matching er avhengig av gjensidig kommunikasjon mellom barneverntjenesten og fosterforeldrene. Gjensidig i den forstand at det er behov for informasjon fra begge parter. Anerkjennelse handler om gjensidige relasjoner, å være likeverdige samarbeidspartnere (Honneth, 2008). Kommunikasjonen i en slik prosess som matching vil aldri være asymmetrisk, dette på grunn av partenes ulike roller og kompetanse (Eide & Eide, 2004). I samarbeidet mellom fosterforeldre og barneverntjenesten er det et ulikt maktforhold. Det er barneverntjenesten som sitter med makten over beslutningen, i dette tilfelle over både hvilken informasjon som skal gis og over om de ønsker å benytte seg av fosterhjemmet. Dette maktforholdet kan i følge teori om kommunikasjon ufarliggjøres og mer eller mindre utjevnes ved at beslutningstaker har gode kommunikasjonsferdigheter (Munro, 2008; Skau, 2005).

Selv om det er enighet i at informasjon er viktig i matchingprosessen, viser både min og flere andre studier at fosterforeldre allikevel kan oppleve for lite eller feil informasjon (Havik,

2007; Khoo & Skoog, 2014). I en beslutning om matching er det mye informasjon skal organiseres før beslutningen kan tas. Beslutningsteori viser at mye informasjon kan føre til beslutningsvegring (Munro, 2008). Munro (2008) hevder at beslutninger tas lettere og bedre om en får til en god organisering av informasjonen en har og får, og at dette med fordel kan gjøres ved bruk av sjekklister og modeller. Stefansen & Hansen (2014) peker også på at bedre og mer lik informasjonsflyt kan ivaretas med retningslinjer og sjekklister. Sjekklister kan hjelpe til å få oversikt over informasjonen en har, og hvilken informasjon som mangler. Sjekklister kan særlig være til hjelp for saksbehandlere med mindre erfaring (Munro, 2008). Beslutningsteori viser samtidig at en ikke må bli for rutinepreget, hver sak må vurderes individuelt til barnets beste (Backe-Hansen, 2004; Munro, 2008). En må ikke bli for avhengig av sjekklister og modeller, dette da både tidspress og akutte situasjoner krever raske beslutninger. Ifølge beslutningsteori kan det være vanskelig å benytte denne typen hjelpemidler når en skal ta raske beslutninger (Munro, 2008). Da er en avhengig av saksbehandlers erfaring og kompetanse. Det er samtidig viktig å understreke at informasjon kan forstås og oppleves forskjellig og at både saksbehandlers evne til kommunikasjon og fosterforeldrenes forforståelse og persepsjon er viktige faktorer i kommunikasjonsprosessen. Når fosterforeldrenes motivasjon til å være fosterforeldre er ønske om egne barn kan det tenkes at persepsjon blir preget av følelser og forventninger. Fosterforeldrene ”velger” den informasjon de vil høre, dette gjerne ubevisst. Det de hører er preget av deres følelser, interesser, kunnskap og forventninger (Eide & Eide, 2004).

Andre faktorer som kan være årsak til at informasjon mangler kan være at saksbehandler i barneverntjenesten opplever tidspress og stor arbeidsmengde. Dersom saksbehandlere ikke har tid og rom til å jobbe godt i hver sak vil det sannsynligvis føre til at de ikke blir så godt kjent med barnet. Barneverntjenestens kjennskap til barnet er helt avgjørende for hvilken informasjon en har å gi. Det går igjen i flere av svarene fra mine informanter at de opplevde at saksbehandlerne ikke kjente barna godt nok til gi dem ett godt bilde av hvem fosterbarnet var. Dette funnet samsvarer med en kartleggingsstudiet utført av Havik (2007). Videre fant Bunkholdt & Sandbæk (2008) tilsvarende; for å få til en god match var det avgjørende at barneverntjenesten kjente barnet godt. Samtidig fant de at matching handler om barnets og fosterforeldrenes felles interesser og behov. Smedplass (2009) sier at matching er avhengig av kjemi og interaksjon mellom fosterbarn og fosterforeldre. Dette samsvarer også med to andre studier; av Sinclair & Wilson (2003) og Briggs & Webb (2004), som begge hevder at stabil fosterhjemsplassing er en avhengig av interaksjon. Med andre ord kjemien må stemme. Ved

en slik tolking av matchingprosessen er det ikke nok med informasjon om barnet og om fosterforeldrene for å fatte beslutning om der er match; matchen må testes ut i samhandling. En slik prosess reiser derimot flere etiske dilemmaer. Skal en presentere barnet for fosterhjemmet for å teste ut om der er match eller kjemi? Dette kan bli en belastning for barnet, som for eksempel kan oppleve at fosterforeldrene ikke "liker" dem. Skal en utsette barnet denne typen avvisning i en matchingprosess? Et annet spørsmål er om man vil kunne klare å teste match ved et kort besøk og en svært avgrenset interaksjon mellom barn og mulige fosterforeldre. Vil en få et godt nok inntrykk av om her er kjemi? Cousins (2009) sier at hjelpemidler hvor fosterforeldre får se film og bilder av barnet vil kunne gi fosterforeldrene mer realistisk bilde av barnet enn verbal kommunikasjon. Hjelpemidler som film og bilder av fosterforeldrene blir i dag noe brukt når det er bestemt hvilket fosterhjem barnet skal flytte til. I midlertid ser en ikke at film og bilder av fosterbarnet blir brukt som hjelpemiddel for at fosterforeldrene skal få et "bilde" av hvem fosterbarnet er.

Til slutt, det kan være vanskelig for fosterforeldre å forstå hva det innebærer å gi omsorg til et skadet barn. Det er dermed viktig at barneverntjenesten husker på dette i kommunikasjon med fosterforeldrene. Mengden informasjon må balanseres i forhold til hva som er nødvendig der og da. Saksbehandler i barneverntjenesten må vurdere fosterforeldrenes evne til å ta i mot og forstå den informasjon som blir gitt (Eide & Eide, 2004). I min studie oppgav nær 29 % av fosterforeldrene at barneverntjenesten holdt tilbake informasjon om barnet. Et slikt funn kan forstås som at fosterforeldre har mistillit til barneverntjenesten. Fosterforeldrene kan føler seg lurt. Dette er et funn som må tas med alvor, mistillit og opplevelsen av å ha blitt lurt kan få stor betydning for stabilitet i plassering. Opplever fosterforeldre seg lurt vil det kunne gå ut over videre samarbeid med barneverntjenesten. Det kan være at fosterforeldre har en formening om at barneverntjenesten innehar mer informasjon om barnet enn de egentlig har. I denne prosessen er det viktig at barneverntjenesten er tydelig i kommunikasjon på hva de ikke vet om barnet. Fosterforeldrene i min studie hadde forskjellige opplevelser og erfaringer i forhold til informasjon de hadde fått. Dette kan igjen tyde på at tilbudet fra barneverntjenesten er forskjellig. Tidsbruk og innhold i informasjon blir preget av saksbehandler i den enkelte sak. Beslutningsteori peker på at beslutninger i barneverntjenesten blir preget av beslutningstakers kunnskaper og ferdigheter, samtidig vil arbeidsmengde og tidspress ved det enkelte kontor prege beslutningene (Backe-Hansen, 2004). Saksbehandlers sterke ønske om at fosterforeldrene sier ja kan også prege informasjonen som gis, særlig om de har fått aktuelle

fosterhjem å matche med (Tonheim & Iversen, 2017). Et større antall fosterhjem å matche med kan mulig føre til ærligere informasjon.

8.4.2 Informasjon om oppfølging og bistand

Det er ikke bare informasjon om barnet som er viktig for fosterforeldrene når de sier ja til å bli fosterhjem for et barn. Også informasjon om oppfølging, veiledning, videre opplæringstilbud, godtgjørelser og utgiftsdekning og informasjon om plikter og rettigheter er viktig. Informantene i min studien opplevde også manglende støtte og oppfølging fra barneverntjenesten som krevende, dette både praktisk og økonomisk støtte. 46 % av fosterforeldrene oppgav at de fikk for liten informasjon om oppfølging og veiledning og 44 % oppgav at de fikk for lite informasjon om mulig opplæring etter plassering. Bufetat er som sagt ansvarlig for opplæring av fosterforeldre i forkant av plassering. De arrangerer også kurser og 1. års grupper. Informasjon om disse er lett tilgjengelig og kunne med lett blitt formidlet videre til fosterhjemmene, dette kunne enkelt blitt ivarettatt med bruk av sjekklister.

Når en ser på svarene på det åpne spørsmålet handler svarene om fosterforeldrenes opplevelse av at barneverntjenesten ikke følger fosterhjemmene opp som forventet i forhold til oppfølging og bistand i etterkant av plassering. Det kommer i besvarelsene frem at fosterforeldrene sitter med en opplevelse av at hjelpen kom for sent. Videre sier flere av fosterforeldre at de opplever at de hele tiden må "mase" på saksbehandler, og at dette er slitsomt. Ønske om hjelp som avlastning, veiledning og frikjøp er temaer som går igjen i besvarelsene. God oppfølging i form av veiledning, kurs, avlastning og frikjøp er betydningsfullt for at fosterforeldre skal oppleve å bli anerkjent. I følge Honneth (2008) vil anerkjennelse i form av sosial verdsetting si at mennesket anerkjennes for blant annet egenskaper og handlinger. Anerkjennelse i denne sammenheng handler om å få ros og bli respektert for arbeidet en gjør. Ut i fra fosterforeldrene besvarelser opplever flere seg lite anerkjent av barneverntjenesten. Samtidig sier noen at de føler seg alene. Når en er alene er en ikke en del av et team og en har heller ikke noen samarbeidspartner, og dermed ingen å kommunisere med. Eide & Eide (2004) sier at mye av kommunikasjon i sosialt arbeid er asymmetrisk. Det vil si at en har en ubalanse i kompetansen og maktforholdet, en har ulike roller. Ved å analysere besvarelsene fra fosterforeldrenes ser en at denne asymmetrien kommer frem. Flere fosterhjem i min studie blir slik jeg ser det klientifisert, altså - ikke sett på som reelle samarbeidspartnere men som klienter (Skau, 2005). Ved at de ikke får informasjon om mulige tiltak og opplever manglende forståelse kan det tyde på at

barneverntjenesten ikke klarer å formidle anerkjennelse for den jobben de gjør. De opplever at de ikke blir hørt i forhold til behov, og flere formidler at barneverntjenesten har en ovenfra og ned holdning og at det er de som vet best. I følge Honneths teori om anerkjennelse (2008) kan opplevelse av manglende verdsettelse og medvirkning oppleves som krenkende.

Det går igjen i svarene fra fosterforeldrene at de savner veiledning, noen å kunne henvende seg til når de strever, noen som forstår – noen som anerkjenner dem. Mye handler om den enkelte barnevernsarbeiders holdning, ferdigheter, innstilling og prioritering. Dette støttes av flere studier (Havik, 2007; Khoo & Skoog, 2014; Oosterman et al. 2007; Tonheim & Iversen, 2017). Studiene finner at saksbehandlers tilgjengelighet og evne til å ivareta fosterhjemmenes behov er av betydning for stabilitet. Flere studier finner også at dersom fosterhjem får beholde samme saksbehandler over tid vil dette være bra både for fosterbarnet og fosterfamilien (Angel & Blekesaune, 2014; Bunkholdt, 2014). Saksbehandler kan på den andre siden oppleve sprik mellom hva de ønsker og hva de faktisk klarer å gjøre. Summen av alt kan tyde på at anerkjennelse i fosterhjemsomsorgen kan være farget av manglende samsvar mellom tilgjengelige ressurser og fosterforeldrenes behov.

På spørsmål om hvordan fosterforeldrene opplevde informasjon om økonomisk godtgjøring i forkant av plassering er svarene fra kvalitativ og kvantitativ analyse noe sprikende. 62 % av fosterforeldrene oppgav at de opplevde denne informasjonen som tilfredsstillende. Svarene fra den kvalitative delen, det åpne spørsmålet gjenspeiler ikke denne tilfredsheten i forhold til økonomi. Ved sammenligning av kvalitative og kvantitative data er det viktig å ha med seg at det er langt færre, 81, hvorav 72 brukte mot 331 som har svart på det åpne spørsmålet. Det er allikevel data fra mang informanter og flere av dem sier at de opplever at barneverntjenesten har manglende forståelse for behov for frikjøp fra arbeid. Økonomi kan være et vanskelig tema å samarbeide om. Fosterforeldrene kan være redd for å bli misforstått som om at det å være fosterhjem er økonomisk motivert. På den andre siden har de ansatte i barneverntjenesten økonomiske rammer å forholde seg til. Flere av fosterforeldrene sier at de opplever at barneverntjenesten ikke har forståelse for at oppdragets omfang, og at oppdraget ikke er forenelig med å ha jobb utenom. De sprikende dataene i min studie kan muligens forklares i at det stort sett er de som er misfornøyd som gir utfyllende svar på spørsmålet. Samtidig som flere av mine fosterforeldre ikke opplever forståelse rundt de økonomiske vurderingene, har frikjøp fra ordinært arbeid som forsterkningstiltak økt de siste årene (Backe-Hansen et al. 2013b). Backe-Hansen et al. (2013b) sier at vridningen fra institusjon til

fosterhjem ser ut til å ha ført til at flere fosterhjem frikjøpes fra ordinært arbeid, dette da flere barn med store atferdsvansker plasseres i fosterhjem. De mener samtidig at denne vridningen har ført til økt arbeidsmengde for de ansatte i barneverntjenesten. Økt antall barn som plasseres i fosterhjem og forskyvingen fra institusjon til fosterhjem krever mer arbeid med rekruttering, kursing, godkjenning, oppfølging og veiledning av fosterhjem (Backe-Hansen et al. 2013b). Jeg støtter Backe Hansen et al. (2013b) og tror at noe av årsaken til den store økningen i forsterkningstiltakene i fosterhjemmene ligger i at barn som tidligere ble plassert i institusjon på grunn av atferdsproblemer nå plasseres i fosterhjem. Fosterbarn har oftere tilknytningsskader og psykiske skader enn andre barn (Lehman et al. 2013), og ofte blir skader som dette vanskeligere for fosterforeldrene å håndtere, særlig hos ungdommer. Dreiningen bort fra institusjoner innebærer større krav og forventninger til fosterforeldrenes omsorgskapasitet (Tonheim & Iversen, 2017). Dette samsvarer med flere studier som peker på at det er behov for en dreining mot profesjonalisering av fosterhjemsomsorgen (Koh et al. 2014; Vinnerljung et al. 2014). Stadig flere barn blir plassert i forsterkede fosterhjem, og det søkes ofte etter familiehjem for ungdommer. En skulle gjerne tro at forsterkningstiltak vil være stabiliserende for plasseringen men Angel & Blekesaunes (2013) fant i sin studie like mange brudd blant disse fosterhjemmene. En mulig forklaring på dette kan være at forsterkningstiltak kommer for sent og at et brudd dermed allerede er uunngåelig. Flere av fosterforeldre i min studie oppgav at det gikk lang tid, gjerne flere år før de fikk tiltak de mente de hadde behov for.

8.5 Samarbeidsklima mellom fosterforeldre og barneverntjeneste

Gode samarbeidsevner er en av mange egenskaper som søkes hos fosterforeldre i rekrutteringsprosessen (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006). Barneverntjenesten og fosterforeldrene skal samarbeide til barnets beste, og samarbeidet varer gjennom hele fosterhjems plasseringen. Samarbeidet mellom barneverntjenesten og fosterhjemmet handler i stor grad om oppfølging av fosterbarnet og oppfølging og veiledning av fosterforeldrene. Samarbeid handler også om en felles forståelse av omsorgsoppgaven og hva fosterforeldrene trenger for å mestre den. Som samarbeidspartnere vil en ha ulike roller og forventninger til hverandre. Hvordan en ser på den andre er av betydning for både samarbeidet og kommunikasjonen (Skau, 2005). Hvordan en tilnærmer seg den andre er i følge teori om anerkjennelse viktig for relasjonen (Honneth, 2008). Anerkjennelse og respekt for hverandre er limet i samarbeidet.

I min studie kom det frem at flere av fosterforeldrene opplevde samarbeidet med barneverntjenesten som vanskelig. Uttalelsene var preget av opplevelse av manglende respekt og å bli kommunisert til som lite verdt. Funn i min studie støttes av flere andre studier som fant at manglende støtte og oppfølging fra barneverntjenesten var blant flere faktor som var medvirkende årsak til utilsiktet flytting (Angel & Blekesaune, 2014; Brown & Bednar, 2006; Havik, 2007; Khoo & Skoog, 2014; Tonheim & Iversen, 2017). Å bli møtt med manglende respekt fra ansatte i barneverntjenesten kan føre til at fosterforeldrene bruker mye av sin energi på å kjempe for sin verdighet. Honneth (2008) kaller dette for en ”kamp” om anerkjennelse. Utsagn fra fosterforeldrene i min studie kan tyde på at partene ikke alltid har samme forståelse av hva omsorgsoppgaven innebærer. Dette kan føre til at fosterforeldrene bruker sine krefter på å argumentere for forståelse i stedet for å bruke sine krefter på oppgaven med å gi barnet omsorg. Å kjempe for å blir forstått, trodd og å blir hørt kan være tappende for krefter. Noen av fosterforeldrene uttalte at de gav opp, resignerte og at de mistet tilliten til saksbehandler i barneverntjenesten, og at plasseringen dermed endte med brudd. Brown & Bednar (2006) fant i sin studie at flere av fosterforeldrene opplevde at det å kjempe i mot det byråkratiske systemet var krevende. Manglende oppfølging og hjelp kunne føre til at fosterforeldrene ikke orket å stå i oppdraget (Brown & Bednar, 2006).

Ser en på situasjonen fra den andre siden er det kjent at ansatte i barneverntjenesten har mange oppgaver og at tid ofte er en knapphetsgode (Ekelund & Moe, 2014) Som saksbehandler kan egne følelser av tilkortkommenhet og hjelpeløshet føre til at en legger skyld og ansvar over på fosterforeldrene. Ofte ser en at saksbehandlere er unge og nyutdannet, og at deres redsel for å ikke være kompetent kan være vanskelig å bære. I stede for å være åpen om egen følelse av å ikke strekke til, legger en skylden over på andre. I stedet for å være en støttespiller og motivator for fosterforeldrene kan saksbehandler da bli en motpart. Bunkholdt, (2014) sier at for fosterforeldrene kan det noen ganger virke tillitsskapende når saksbehandler ikke sitter med fasiten, men diskuterer sammen med dem for å finne en løsning. Fosterforeldrene vil ved å være deltakende i prosesser oppleve at deres rolle blir anerkjent. Worren (2014) fant i sin masteroppgave at derom fosterforeldrene opplevde at de fikk være medvirkende i drøftinger før beslutninger ble tatt så de seg selv som reelle samarbeidspartnere. En annen side ved dette samarbeidet er saksbehandlers krav til lojalitet til arbeidsgiver. Skau (2004) sier at denne lojaliteten kan føre til en indre konflikt hos saksbehandler. Saksbehandler kan føle seg avmektig ved å ikke ”få lov” til å sette inn tiltak de mener er til barnets beste men som arbeidsgiver sier nei til. Anerkjennelse krever

gjensidighet (Honneth, 2008). Saksbehandlers selvverdsettelse er i følge teori om anerkjennelse avhengig av at en opplever en gjør en god jobb. Det kan tenkes at dersom en saksbehandler er åpen om sin rolle og sine følelser vil fosterforeldrene lettere anerkjenne saksbehandler og få forståelse for at kanskje også saksbehandler står i en presset situasjon. Samarbeid blir lettere og begge parter føler seg verdsatt og forstått.

En av faktorene som oppgis som årsak til vanskelig samarbeid er hyppige skifter av saksbehandlere. Det er en kjent sak at det er stor turnover blant ansatte i barneverntjenesten og årsaken til dette er sammensatte (Bunkholdt, 2014). Stor turnover vil ofte gå utover samarbeidet: fosterforeldrene får stadig nye å forholde seg til samt at en ser at en mister informasjon ved disse skiftene. For eksempel er det sannsynlig at hyppige skifte av saksbehandler vil kunne føre til at de har mindre kjennskap til barna de skal plassere. I tillegg kan nye relasjoner være krevende for fosterforeldrene som står i hverdag preget av store omsorgsoppgaver. Godt samarbeid mellom fosterhjem og barneverntjenesten kan være med på å fremme stabile plasseringer (Ødegård et al. 2015). I motsetning kan manglende oppfølging og stadige skifte av saksbehandlere kunne medvirke til at fosterforeldrene opplever samarbeidet så vanskelig at det blir brudd i fosterhjemsplasseringen (Tonheim & Iversen, 2017). Godt samarbeid kan løses ved at fosterhjem føler seg lyttet til, respektert og tatt avgjørelser sammen med. Bunkholdt (2014 s.169) sier at en i samarbeidet må ”være nøye med å la våre respektive roller være preget av kollegialitet ikke et klient-klientarbeiderforhold”.

Når fosterforeldre kommer i en situasjon som kan oppleves u håndterbar og vanskelig, trenger en å bli møtt med anerkjennelse. En fosterforelder i studien til Ødegård et al. (2015 s. 175) sier ”Dersom vi hadde fått anerkjennelse fra barneverntjenesten for det arbeidet vi har gjort, så hadde kanskje jenta bodd her ennå”. Utsagnet peker på fosterforeldrenes behovet for anerkjennelse. Fosterforeldrene trenger støtte og forståelse for utfordringene de står i, samt bekræftelse på at de gjør en god jobb. Teori om anerkjennelse poengterer at å få bekræftelse fra andre er viktig for selvverdsettelsen (Honneth, 2008). Flere av fosterforeldrene i min studie sier at de opplevde at de ikke blir tatt med på i drøftinger og i beslutninger som ble tatt. De opplevde seg ikke som samarbeidspartnere, noe som kan tyde på at de kan oppleve seg som klienter. Ødegård et al, (2015) sier at å oppleve seg som en fullverdig samarbeidspartner har betydning for stabiliteten for plasseringen. Samarbeidspartnere er sammen om beslutninger som tas. Å bli tatt med i beslutninger er viktig for å få til et godt samarbeid, samtidig som det

ikke er det samme som få bestemme. Honneth (2008) sier at dersom mennesket opplever å bli sett og respektert tåler det å bli møtt med uenighet. Å ikke få være med i drøftinger og beslutninger, bli sett ned på kan oppleves som krenkende (Honneth, 2008), og fosterforeldre vil dermed gå inn i en kamp for å bli anerkjent. Mangel på anerkjennelse kan gå utover egen verdsettelse, noe som igjen kan føre til at en får et lavt selvbilde (Honneth, 2008). Lavt selvbilde kan igjen gå utover jobben en gjør med barnet en har omsorgen for, da mye av energien til fosterforeldrene vil kunne bli brukt i en ”kamp” for å bli hørt og anerkjent av barneverntjenesten og ikke på omsorgen for barnet.

Noen av fosterforeldrene i min studie sier at de opplevde å bli møtt med negative holdninger av saksbehandler i barneverntjenesten. En av fosterforeldrene sier det slik: *”Vi følte vi ble snakket til på en nedverdiggende måte-ovenfra og ned holdning”*. Slike holdninger kan være krenkende for fosterforeldrene. Når en som fosterforeldre blir møtt med slike holdninger kan det for det første føre til at de ikke opplever seg som likeverdige samarbeidspartnere. Det kan se ut som om barneverntjenesten glemmer hvor avhengige de er av fosterforeldrene. Ikke minst i en situasjon hvor det er stor mangel på fosterhjem. For det andre vil en oven-fra-og-ned-holdning kunne signalisere at barneverntjenesten ikke har tro på arbeidet fosterforeldrene gjør med barnet. Fosterforeldrene kan dermed føle avmakt og mister troen på egne ferdigheter, som igjen kan føre til at fosterforeldrene ikke klarer å gi barnet det det trenger.

Å være fosterforeldre kan være en krevende og vanskelig rolle (Ødegård et al, 2015). Flere studier peker på at før fosterforeldre velger å avslutte plasseringen har de gått gjennom en lang og krevende prosess (Backe-Hansen et al. 2013b; Christiansen et al. 2010; Oosterman et al. 2007; Tonheim & Iversen, 2017). Ødegård et al. (2015) sier at for mange av fosterforeldrene i deres studie ble bruddet opplevd som et nederlag.

9.0 Avslutning

Formålet med prosjektet jeg er tilknyttet er å finne årsaker til utilsiktet flytting, og dermed hva som kan gjøres for å forhindre slike flyttinger. Jeg har hatt fokus på matchingprosessen gjennom oppgaven. Avslutningsvis vil jeg presentere hva som har kommet frem som de mest sentrale funnene i studien. Jeg vil også si noe om hvilke implikasjoner funnene har for praksisfeltet og for behov for videre forskning.

Forskningsspørsmål en etterspør om fosterforeldrene opplevde PRIDE opplæringen som nyttig. De fleste (80 %) av fosterforeldrene i min studie hadde deltatt på PRIDE-kurs før

plassering. Nær 40 % av fosterforeldrene svarte at de hadde hatt middels eller liten nytte av denne opplæringen.

Det andre forskningsspørsmålet omhandler hvordan fosterforeldrene vurderte informasjonen de fikk i forkant av plassering. Det er barneverntjenesten som skal gi fosterforeldre informasjonen før plassering (Bunkholdt, 2014). Spørsmålet i undersøkelsen er todelt. Del en handler om informasjon om barnet, del to handler om informasjon om: oppfølging og veiledning, opplæring etter plassering, godtgjørelse og utgiftsdekning og om plikter og rettigheter. Funn i min studie viser at halvparten av fosterforeldrene opplevde at de fikk for lite informasjon om barnet i forkant av plasseringen. Flere sa at barneverntjenesten ikke kjente til barnets utfordringer. At nær 30 % av fosterforeldrene opplevde at barneverntjenesten holdt tilbake informasjon peker på et mistillitsforhold mellom dem. I del to av spørsmålet svarer mange fosterforeldrene at informasjon ikke var tilfredsstillende. Særlig informasjon om oppfølging og veiledning hvor omlag 46 % svarte at de fikk for lite informasjon. På spørsmål om informasjon om opplæring etter flytting svarte over 43 % at de fikk for lite informasjon før plassering. Flere fosterforeldre etterlyste veiledning og opplæring utover PRIDE-kurset. På spørsmål om informasjon om godtgjørelse og utgiftsdekning er kvantitativ og kvalitativ data sprikende. 62 % at de var fornøyd med informasjonen de hadde fått på det kvantitative spørsmålet. Mange av de 72 som svarte på det åpne spørsmålet utalte at det var store konflikter rundt økonomi. Formidling av informasjon ser ut til å ha en betydelig for å fremme stabilitet i plassering, det ser også ut som om barneverntjenesten har en jobb å gjøre for å bedre denne.

Spørsmål tre etterspør om aldersforskjell mellom fosterbarn og biologiske barn kan være en medvirkende faktor til å fremme stabilitet i plasseringen. Barn med atferdsproblemer plasseres i dag i større grad i fosterhjem enn i institusjon. Ofte har fosterforeldre egne barn. I min studie hadde over 70 % egne hjemmeboende barn. Over 38 % av de biologiske barna var yngre enn fosterbarnet og nær 10 % hadde samme alder som fosterbarnet. Det finnes lite forskning på sammenheng mellom alder på biologisk barn og fosterbarn. Noe teori støtter mine erfaringer som saksbehandler hvor aldersforskjellen kan ha betydning for matchingprosessen, alderssammensetning kan dermed ha betydning for stabiliteten i plasseringen.

Forskningsspørsmål nummer fire etterspør hvordan fosterforeldrene opplevde samarbeid med og oppfølgingen av barneverntjenesten etter plassering. Samarbeid mellom saksbehandler i

barneverntjenesten og fosterforeldrene er viktig for å fremme stabilitet (Ødegård et al. 2015). Flere av fosterforeldrene i min studie uttrykker at de opplevde samarbeidet som krevende. Stadig skifte av saksbehandlere, fosterforeldres opplevelse av manglende innflytelse, forståelse, respekt og anerkjennelse for arbeidet de gjør er svar som går igjen. Det kan ut fra besvarelsene til fosterforeldrene at samarbeidet har betydning for stabilitet. Samarbeidet kan bedres ved at de får til en god relasjon med saksbehandler som varer over tid. Fosterforeldre har behov for en tilgjengelig saksbehandler som lytter og klarer å anerkjenne dem for deres kompetanse.

Implikasjoner for praksisfeltet

Ungdommer og barn med atferdsproblemer plasseres i dag oftere i fosterhjem. Forskyvningen fra institusjon til fosterhjem kan trolig være en av flere årsak til at mange barn utsettes for utilsiktet flytting. Det kan stilles spørsmål ved om en har klart å predikere hvor store konsekvenser denne vridningen kom til å få for praksisfeltet. Konsekvenser i forhold til behov for mer oppfølging, for rekruttering og opplæring av fosterhjem. Forskyvningen krever trolig også at fosterforeldrene har behov for opplæring og veiledning i større omfang enn forberedende PRIDE-kurs. Samtidig som det kan være grunn til å tro at mange av disse barna som før ”kvalifiserte” for fosterhjem trolig vil ha behov for fosterforeldre med spesiell kompetanse. Saksbehandler i barneverntjenesten får mer ansvar og vil ha behov for større og annen kompetanse for å følge opp disse fosterhjemmene. En ser også at flere barn blir værende lenge i beredskapshjem på grunn av at en ikke finne fosterhjem til barnet.

Manglende informasjon har betydning for matchinprosessen. Barne- og familieminister Solveig Horne foreslår i ny barnevernreform (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017) at kommunene skal overta det meste av fosterhjemsarbeidet fra Bufetat. En slik omorganisering kan føre til at informasjon om barnet og fosterforeldrene ivaretas på en bedre måte en i dag. Samtidig med en endring som dette må en ta høyde for at saksbehandlere i kommunen da vil ha behov for ny kompetanse, de vil få flere og nye arbeidsoppgaver. Det vil ta tid å bygge denne kompetansen i kommunene og trolig store kommuner vil ha fordel av en slik omorganisering. Overføring av ressurser til kommunen vil være viktig om en foretar en slik omorganisering av fosterhjemsarbeidet. Omorganiseringen, hvor en etat sitter med de fleste av oppgavene kan føre til at fosterforeldre får informasjonen om opplæring og kurser i forkant av plassering. Samtidig som informasjon som dette i dag kan forbedres ved å utarbeide retningslinjer og rutiner for derved forbedre og ivareta informasjonsflyten.

Kommunikasjonsferdigheter og teori bør vektlegges i utdanning og i praksis da det ser ut som om det er av stor betydning for samarbeidet at saksbehandler har gode ferdigheter i profesjonell kommunikasjon (Eide & Eide, 2004; Skau, 2005).

Implikasjoner for forskning

Det finnes som sagt lite forskning om matchingprosessen. De fleste studiene jeg finner er utenlandske (Sinclair & Wilson, 2003; Zeijlmans et al. 2017). Det ville vært interessant med en studie hvor en fikk gå i dybden og intervjuet fosterforeldre og saksbehandlere i barneverntjenesten om temaet.

Mange av fosterforeldrene i studien etterlyser mer veiledning. I dag ivaretas det meste av veiledningen til fosterhjemmene av saksbehandlere i barneverntjenesten. Det kan synes som det er behov for mer forskning på hvilke type veiledning og opplæring fosterforeldrene er i behov av. Fosterforeldre med omsorgen for barn med særskilte omsorgsbehov vil trolig ha behov for veiledning av for eksempel av psykologer.

Match i forhold til biologiske barn kan være vanskelig å vurdere på grunn av mang ulike faktorer. Det finnes noe forskning som fant at fosterforeldre sa opp plasseringen om den gikk utover biologiske barns trivsel (Backe-Hansen et al. 2010; Brown & Bednar, 2006; Havik, 2007; Tonheim & Iversen, 2017). Jeg fant lite litteratur og nyere forskning om egen erfaring som saksbehandler hvor aldersforskjellen mellom fosterbarn og biologisk barn har betydning for matchingen. Det ville vært interessant med en studie om hvor stor betydning aldersforskjell mellom fosterbarn og biologisk barn kan ha på stabilitet i plasseringen.

Avsluttende kommentar

Det er i dag omlag 15.000 barn som bor i fosterhjem i Norge. Å flytte i fosterhjem er ofte en stor belastning for barn. Noen, ja ganske mange fosterbarn må flytte flere ganger på grunn av brudd i fosterhjemmet. Utilsiktet flytting medfører ofte store belastninger for barn som allerede er sårbare. Studien har som mål å fremskaffe kunnskap om matchingprosessens betydning for stabilitet i fosterhjemmet.

Gjennom arbeid med denne studien er det komt tydelig frem at for å gå til en god match mellom fosterbarn og fosterfamilie må der være et godt utvalg av differensierte fosterhjem å matche med. Dette støttes av flere studier (Tonheim & Iversen, 2017; Zeijlmans et al. 2017). Jeg vil på grunnlag av funn i min studie hevde at matchingprosessen er av stor betydning for å

fremme stabilitet i plasseringen. "One fits all" må ikke bli en standard, samtidig som det er behov for mer kunnskap om hvem som "passer sammen".

Referanseliste

- Angel, B. Ø., & Blekesaune, M. (2013). *Fører forsterkede fosterhjem til færre replasseringer av barn i fosterhjem? En studie av sammenhenger mellom barnevernstiltak og replasseringer av barn*. Kristiansand: Universitetet i Agder.
- Angel, B. Ø., & Blekesaune, M. (2014). *Flyttinger i barnevernet – risikofaktorer, erfaringer og forklaringer*. Kristiansand: Universitetet i Agder.
- Backe-Hansen, E. (2013). Hvem er fosterbarna. I: Backe-Hansen, E., Havik, T. Grønningsæter, T (Red.) *Fosterhjem for barns behov*. NOVA rapport, 16/13.
- Backe-Hansen, E. (2004). *God nok omsorg. Riktige beslutninger i barnevernet*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Backe-Hansen, E.; Christiansen, Ø. & Havik, T (2013b). *Utsiktet flytting fra fosterhjem. En litteratursammenstilling*. Oslo: Nova rapport, 2/13
- Backe-Hansen, E., Havik, T. Grønningsæter, T. (2013a). *Fosterhjem for barns behov*. NOVA rapport, 16/13.
- Backe-Hansen, E.; Egelund, T.; & Havik, T. (2010). *Barn og unge i fosterhjem - en kunnskapsstatus*. NOVA.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2009). *Kompetanseutvikling i barnevernet: Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. (NOU 2009:8). Oslo.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2017). *Barnevernsreformen. Struktur- og kvalitetsreform i barnevernet*. Oslo.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2007). *Oppgaver og ansvarsfordeling mellom kommuner og statlige barnevernsmyndigheter – herunder om betalingsordninger i barnevernet*. Q-08/2007. Oslo.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2006). *Rutinehåndbok for kommunens arbeid med fosterhjem*, Q-1102 B. Oslo.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2004). *Retningslinjer for fosterhjem*. Retningslinjer av 15. Juni 2004 til lov om barneverntjenester av 17. Juni 1992 nr. 100 Q-1072 B. Oslo.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2003). *Forskrift om fosterhjem*. Oslo.
- Barne- likestillings-, og inkluderingsdepartementet (2016), *Trygghet og omsorg — Fosterhjem til barns beste*. (St. Meld. 17, 2015–2016). Oslo.
- Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2010). *Fosterhjemsavtalen*. Oslo.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) (2009). *Fosterbarn er som alle andre barn. Forskjellige*. Brosjyre

- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester 17.juli 1992 nr. 100.
- Befring, E. (2007). *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. Oslo: Det norske samlaget.
- Bengtsson, T. T., & Jakobsen, T. B. (2009). *Institutionsanbringelse af unge i Norden: En komparativ undersøgelse af lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser*. SFI-Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Bergh, M. J. (2015). *Anerkjennelse*. Masteroppgave. NTNU, Trondhjem. Hentet fra: <http://hdl.handle.net/11250/236783>.
- Bernado, I. J., García-Martín, M. A., Salas, M. D., & Fuentes, M. J. (2015). Placement stability in non-kinship foster care: Variables associated with placement disruption. *European Journal of Social Work*, 1-14.
- Berrick, J. D., Skivenes, M. (2012). Dimensions of high quality foster care: Parenting Plus. *Youth Services Review*, 34(9), 156-1965.
- Bjørndal, A. & Hofoss, D. (2004). *Statistikk for helse- og sosialfagene*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Brown, J. D. & Bednar, L.M. (2006). Foster parents' perceptions of placement breakdown. *Children and Youth Services Review*. 28, 1497-1511.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Briggs, S., & Webb, L. (2004). Matching and mismatching in teenage adoptions: implications of the adoption act for practice. *Journal of Social Work Practice*, 18(2), 181-195.
- Bunkholdt, V. (2014). *Fosterhjemsarbeid - fra rekruttering til tilbakeføring*. (3.utg). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bunkholdt, V. (2010). Statens helsetilsyn: Et kritisk blikk – til «barnets beste». *Norges Barnevern* nr. 2. 110-124.
- Bunkholdt, V. & Kvaran I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Bunkholdt, V., & Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernarbeid* (5. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Christiansen, Ø., Havik, T., & Anderssen, N. (2010). Arranging stability for children in long-term out-of-home care. *Children and Youth Services Review*, 32(7), 913-921.
- Christiansen, Ø. (2011). *Når barn plasseres utenfor hjemmet: beslutninger, forløp og relasjoner Under barnevernets (ved)tak*. (Doktoravhandling). Bergen.
- Cousins, J. (2009). *Placing disabled children with permanent new families: linking and matching*. I G. Schofield & J. Simmonds (Red.), *The Child Placement Handbook*,

- Research, policy and practice (s. 345-363). London: British Association for Adopting & Fostering.
- Creswell, J.W. (2014) *Research Design: Qualitative, quantitative and mixed method approaches*. (4.th Edition). Los Angeles: Sage.
- Cross, T.P., Koh, E., Rolock, N., & Eblen-Manning, J. (2013). Why do children experience multiple placement changes in foster care? Content analysis on reasons for instability. *Journal of Public Child Welfare*, 7(1), 39-58.
- Egelund, T. (2006). *Sammenbrudd i anbringelser. En forskningsmæssig belysning*. Socialforskningsinstituttet, København.
- Egelund, T., Christensen, P.S., Jakobsen T.B., & Olsen, R.F. (2009): *Anbragte børn og unge. En forskningsoversikt*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Eide, T., & Eide, H. (2004). *Kommunikasjon i praksis. Relasjoner, samspill og etikk i sosialfaglig arbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ekelund, B. Z., & Moe, T. (2014). Teamledelse og ledelsesteam. I Ø. Kvello & T. Moe (Red.). *Barnevernledelse*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag.
- Ellingsen, I. T. (2014). Introduksjon. I: Ellingsen I. T. & Østerhaug R. S. *Barnevernets brennpunkt. Beslutningsgrunnlag og beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, E. O. & Skivenes M. (1998). Om å fatte riktige beslutninger i barnevernet. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 3:352-380.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London: Sage publications.
- Forvaltningsloven. (1967). *Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 02.10.1967*.
- Gilje, N. Grimen, H.(2009). *Samfunnsvitenskapens forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hanssen, H. (2005) Medbestemmelse og deliberasjon ved bruk av familieråd i barneverntjenesten I: Willumsen, E. (Red.). *Brukernes medvirkning. Kvalitet og legitimitet i velferdstjenestene*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haus, I. (2004). Pride. Et utvelgelses- og opplæringsprogram for fosterforeldre. I: Schjelderup, L, Omre, C. & Marthinsen, E. (Red.). *Nye metoder i et moderne barnevern*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hatch, J. A. (2002). *Doing Qualitative Research in Education Settings*: Albany, N.Y. : State University of New York Press.
- Hafstad, R. & Øvreide, H. (2011): *Utviklingsstøtte. Foreldrefokusert arbeid med barn*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

- Havik, T. (2007). *Slik fosterforeldre ser det – II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005*. Bergen: Barnevernets Utviklingssenter på Vestlandet, rapport 1 – 2007.
- Havik, T., Jakobsen, R. & Moldestad, B. (2007): *Stolt av PRIDE. En evaluering av PRIDE-grunnopplæring*. Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet nr. 2.
- Havik, T., Jacobsen, R., Hjelmås, M., & Johannson, M. (2012) Plasseringer i beredskapshjem. Hvor lenge varer de- og hvorfor? *Norges barnevern*, 2012(4), 250- 266.
- Helland, H. (2003). Om å bruke statistikk i sosiologien. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 44(4), 529-553.
- Hjort, J. L. (2010). *Barnevern i de nordiske landene*. Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Holtan, A. (2002). *Barndom i fosterhjem i egen slekt*. Institutt for sosiologi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø.
- Holtan, A., Handegård, B. H., Thørnblad, R. & Vis, S. A. (2013). Placement in long-term kinship and nonkinship foster care. *Children and Youth Services Review*, 35(7), 1087-1094.
- Honneth, A. (2003). *Behovet for anerkendelse: en tekstsamling*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse: om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Oslo: Pax.
- Humerfelt, K. (2012). *Brukermedvirkning i arbeid med individuell plan: anerkjennelse og krenkelse*. (Doktoravhandling). Trondhjem. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap.
- Hyde, J., & Kammerer, N. (2008). Adolescents` perspectives on placement moves and congregate settings: Complex and cumulative instabilities in out of home care. *Children and Youth Services Review*, 31, 265-273.
- Høilund, P. og Juul, S. (2005): *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. København. Hans Reitzel Forlag.
- Jacobsen, D. A. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring – innføring i metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Johansson, M. (2012). Beredskapshjem. I: Sundt, H. (Red.), *Fosterhjemshåndboka* (s. 67-69). Oslo: Kommuneforlaget.
- Johannessen, A. (2009). *Introduksjon til SPSS*. Oslo: Abstrakt forlaget as.
- Johannessen, A., Tufte, P.A. og Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (4.utg). Oslo: Abstrakt forlag AS.

- Kojan, H. B. & Christiansen, Ø. (2016) Å fatte beslutninger i barnevernet. I: Christiansen Ø. & Kojan, H. B. (Red.). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Khoo, E., & Skoog, V. (2014) The road to placement breakdown: Foster parent's experiences of the events surrounding the unexpected ending of a child's placement in their care. *Qualitative Social Work*, 13(2), 255-269.
- Kvale, S. og Brinkmann S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3. utg.) Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- Koh, Eun ; Rolock, Nancy ; Cross, Theodore P. ; Eblen-Manning, Jennifer. (2014) What explains instability in foster care? Comparison of a matched sample of children with stable and unstable placements. *Children and Youth Services Review*, 36-45.
- Lehmann, S., Havik, O.E., & Havik, T. (2013). Mental disorders in foster children: a study of prevalence, comorbidity and risk factors. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 7 (39), doi: 10.1186/ 1753-2000-7-39.
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning – en innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Misund, B. I. (2014). Beslutningsteoretiske perspektiver på beslutningsprosesser i barneverntjenesten. I: Ellingsen, I. T. & Østerhus, R. S. (Red.) *Barnevernets brennpunkt. Beslutningsgrunnlag og beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Munro. E. (2008). *Effective Child Protection*. (2.edt). London: Sage.
- Oosterman, M, Schuengel, C., Slot, N.W., Bullens, R. A., & Doreleijers, T.A. (2007). Disruptions in foster care: a review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 29 (1), 53-76
- Oppedal, S. (2011). *Fosterforeldres opplevelse av matchingprosessen. "Det var noe som skjedde – det sa pang"*. Masteroppgave, Universitetet i Bergen, Bergen. Hentet fra <https://bora.uib.no/bitstream/1956/5736/1/83144656.pdf>
- Riksrevisjonen (2012). *Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruk av statlige virkemidler*. (dokument 3:15).
- Ringdal, K. (2001). *Enhet og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Samsøen, V. & Willumsen E. (2014). Skjønnsbaserte og strukturerte undersøkelsesmodeller i barnevernet I: Ellingsen, I. T & Østerhaug, R. S. (Red.) *Barnevernets brennpunkt. Beslutningsgrunnlag og beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Schibbye, A.-L. L. (2012). *Relasjoner. Et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi* (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Schibbye, A.-L. L. (1988). *Familien: tvang og mulighet – om samspill og behandling*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Silverman, D. (2013) *Doing Qualitative research* (4t Edition). Los Angeles: Sage.
- Sinclair, I., & Wilson, K. (2003). Matches and Mismatches: The Contribution of Carers and Children to the success of Foster Placements. *British Journal of Social Work*, 33, 871- 884.
- Skau, G. M. (2005) *Gode fagfolk vokser, Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. (3.utg). Oslo: Cappelen Akademiske forlag
- Slettebø, T. (2009) *Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert utenfor hjemmet av barneverntjenesten*. Rapport 1/2009. Diakonhjemmet, Oslo.
- Smeplass, S. F. (2009). Tilknytningsteori i møtet med praksisfeltet ved plassering av små barn i fosterhjem. *Norsk Barnevern*, 03/09, 158-171.
- Statens helsetilsyn (2009) *Utsatte barn og unge. Behov for bedre samarbeid*. Rapport fra Helsetilsynet 5/2009. Oslo.
- Statistisk Sentralbyrå (2016), Barnevern 2015 <https://ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barnevern> 09.09.2016
- Statistisk Sentralbyrå (2016) Stadig flere barn med omsorgstiltak <https://ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barnevern> 12.05.2017
- Stefansen, K. & Hansen, T. (2014). *En god forberedelse til å bli fosterforeldre. Evaluering av opplæringsprogrammet PRIDE*. NOVA Rapport 3/2014. Oslo.
- Storø, J., Bunkholdt, V. & Larsen, E. (2010). Er institusjon alltid et onde og familien alltid et gode?. *Norges Barnevern*, 87 (3), 167-181.
- Sundt, H. (2014). *Fosterhjemshåndboka*. (utg. 5) Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Thrana. H. M. (2013). Kjærlighet: en kjernekompetanse i profesjonelt barnevernsarbeid? *Norsk barnevern*. 5-17.
- Tonheim, M. & Iversen, A.C (2017). "We felt completely left to ourselves". Foster parent's views on placement disruption. (under review). *Child & Family Social Work*
- Vinnerljung, B., Sallnäs M. & Berlin M. (2014) Placement, breakdowns in longterm foster care – a regional Swedish study. *Child & Family Social Work*, doi: 10.1111/cfs.12189
- Warming, H. (2014). The life of children in care in Denmark: A struggle over recognition. *Childhood*, Vol. 22(2) 248–262. doi: 10.1177/0907568214522838.
- Worren, H.A. (2014). *"Et likeverdig samarbeid-å spille på lag"*. Masteroppgave, Diakonhjemmet høyskole. Oslo.
- Zeijlmans. L., López, M., Grietens, H. & Knorth, E.J. (2017). Matching children with foster carers: A Literature review. *Children and Youth services Review*. 73, 257-265.

Ødegård, A., Lohne, M. & Willumsen E. (2015). Utsiktet flytting fra fosterhjem- en kvalitativ studie av foreldrenes erfaring. *Tidsskriftet Norges barnevern* 03/2015 s. 169-181.

Aarø, L.E, (2007) *Fra spørreskjemakonstruksjon til multivariat analyse av data: En innføring i survey-metoden* (2. utgave). HEMIL-senteret og Grieg-akademiet. Universitetet i Bergen.